

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri, 19 Iunie 1991

25(73)

Zori grosolane

zori grosolane zori dinaintea zorilor	teribil să articuleze poemul	placenta
cel care-ntrebă cine arde e	unor vocabule handicapate din	naștere
peste munți negri e o înghesuială	cuvintele inimii	incă nu și ale gurii
scirție spinări înspinate	totuși rupturi mai adinci ca	fulgerele
se arată prima roată dințată a	spasme ale unui devastat	uter
soarelui		angelic
liniștea colcăie		
e o luminoasă minie		
a materiei — tipare june căznindu-se		

Ștefan Augustin Doinaș

Vin alegerile?! (II)

Secundo: neasociindu-și în guvernare alte forțe politice încă din momentul primei etape a liberalizării, partidul de guvernământ și-a asumat vrînd-nevrînd tot binele și tot răul ce decurgeau din schimbarea de relief socio-economic impusă de reformă. Pînă să observe FSN-ul că „tot binele” e în chip oarecum obiectiv mai puțin influent decît „tot răul”, și, în consecință, să ia măsuri de împărțire a răspunderii cu celelalte forțe politice, simpatia de care s-a bucurat în electorat a tot scăzut, astfel încît astăzi nu e mai mult de jumătate din procentul de odinioară (adică de la alegerile din mai anul trecut). A intra în larnă de unul singur la putere ar putea să aducă această simpatie aproape de zero, date fiind previziunile deloc optimiste în legătură cu evoluția bunăstării sociale în următoarele șase luni. Așa că, teoretic vorbind, interesul formațiunii guvernante pentru grăbirea alegerilor ar trebui să fie chiar mai mare decît al opoziției. Numai că parlamentarii aceleiași formațiuni au dat de gustul mierii și nu prea vor să mai asculte de instinctul politic — teamă mi-e că nici nu-l au — și nu vor să ia în seamă propunerea guvernului (a se vedea reacția aplaudată a d-lui Bărlădeanu în senat). E foarte posibil, ba chiar probabil că adoptarea Constituției se va prelungi pînă la limita timpului legal de 18 luni (pînă prin februarie-martie viitor deci) pentru că parlamentarii de azi ai FSN-ului, și nu doar ai acestui partid, știu bine că, în proporție de 90%, nu vor mai fi aleși. Bineînțeles dacă alegerile vor fi adevărate. Și atunci trag cît pot de timp, fără să se întrebe cum de prezența lor în parlament s-a transformat dintr-o datorie într-un privilegiu. Prin urmare caracterul formal, de acțiune „bifată” al prezumțivelor alegeri pseudo-anticipate va crește inevitabil din chiar mentalitatea parlamentarilor.

Tertio: deși sondajele IRSOP indică o anume echilibrare a competiției politice, ceea ce sugerează că în urma viitoarelor alegeri vom avea un parlament pluripartit în toată puterea cuvîntului, nu avem prea multe motive de speranță într-un asemenea pronostic. Pe de o parte pentru că electoratul nostru, masochist cum îl știm, ar putea să se îndrepte (nu e prima oară și de ce ar fi ultima?) spre exact opțiunea cea mai rea iar, pe de altă parte, pentru că, exceptînd P.N.T.-c.d.-ul care e în recuștigare, cel puțin morală, de poziții, celelalte partide din opoziție au intrat în zodia schismelor ori pierd văzînd cu ochii tereni iar Alianța Civică e mai confuză ca oricînd, în vreme ce formațiunile ceausistosecuriste fac acum cartel la lumina zilei după ce s-au regrupat în subterană. S-ar prea putea ca frica de acestea din urmă, cuplată cu ezitarea provocată de absența unității partidelor democratice, să împingă electoratul tot spre FSN, oferindu-i acestuia o majoritate care astăzi pare celor mai mulți drept improbabilă. În fine, la acestea toate se mai adaugă, ca element de perturbare a supozițiilor, aminarea sine die a răspunsurilor la o seamă de întrebări mai vechi sau mai noi, precum și refuzul celor în cauză de a-și asuma răspunderea vis-à-vis de evenimentele grele din ianuarie '90 incoace, aminare și refuz care sporesc tensiunile într-un climat politic și așa incrincentat. Oricum, în fața alegerilor deja anunțate nu trebuie să ne mire că auzim tot mai tare și tot mai numeros multiplicată nedumerita întrebare a celebrului Cetățean: Eu, cu cine votez?!

Chenar

Gata!

„Aici zace Chenarul lui Dan C. Mihăilescu, 31 ianuarie 1990 — 19 iunie 1991. Șaptezeci de săptămâni de tăiat frunze vestede și iluzii stupide“. Cam așa arăta epitaful acestei rubrici născute din întâmplare și sgrumată de întâmplări. Gata! și-a trăit traiul, tirându-și papucii dintr-o așteptare într-alta. Rubrică năucă, paralizată de indoieli, uneori patetică infantil, alteori plină de amărăciuni „caragialene“, jucată de evenimente, jucându-se, la rîndu-i, până la ameteală, până la plînsul de milă, hazul de necaz și până la silă. Vorba femeii abandonate, din melodramele americane: „I'm sick of it, you know what I mean?“ Gata, sint de-a dreptul bolnav de inutilitate, de muntii de vorbe-n zădar, trecut printr-entuziasme eșuate și prin plictisul zăpăcit de simțul idiosincrazic, cu o foame dementă de singurătate și elucidări, fie și efemere. Sufocat de sc. sul mărunț, născut în colțul ăsta le foaie, răul este mult prea crîncen, ca să-ți mai permită miligramul săptămânii de venir picurat în virf de erupție. Răul este urias, a-l mai lucra în filigran, cu penseta și acul bont ar fi o batjocură sinucigașă. De foarte multe ori, am simțit nevoia de a face un „Chenar“ cit trei pagini de revistă, însă convenția rubricii era convenție. Din această cauză nu am scris pe larg despre acest monstru care-a fost și este, de 18 luni încoace, televiziunea. N-am scris despre jocul de bielă-manivelă al perechii Iliescu — Roman, n-am scris detaliat de Securitate, o instituție miriapodă și pluricefală, în ciuda aparențelor, de analizat pe sute de pagini și nu de stigmatizat, simplist și pripit, într-un dreptunghi de ziar cit un cosciug în miniatură. Tot din cauza asta n-am prea vorbit politică aici, atrăgându-mi numeroase neînțelegeri și, chiar, antipatii amicale. Cum să analizez dinamica unui fenomen național dependent de altele și atîtea voioțe externe, într-o pagină și jumătate dactilo? A dezbate politica puterii românești de azi e tot una cu a cunoaște și a analiza în detalii situația colosului imperial sovietic a cărui oglinioară de buzunar, fidelă până la înnebunire, sintem. Cum să înfigi într-un „Chenar“ un continent întreg? Pe urmă e-atîta de cumplit amatorismul nostru intru politicologie, e-atîta de chinuitoare lipsa sociologiei de pe piața românească a ideilor și-atîta de multă, de nebulosă și viciantă subiectivitatea subsemnatului, încît, toate la un loc, rușinează și condamnă deopotrivă. Nu e timpul să facem literatură, pur și simplu, recunosc! Dar nici de politică propriu-zisă nu sint în stare, cînd totul e putred, labil și, mai ales, cînd stîl perfect ce NU vrei, dar esti incapabil să optezi, ferm și fără clipire, pentru ceva anume. Însă de a face (cit de cit) politică prin cultură adică de a te opune barbariei oficializate și ruginirii dictatoriale din actualul Cult al Conservei, prin ideile în care crezi, prin opțiunile intelectuale și cu stîlul personal — asta da, asta stîu să fac. Sau: mi se pare că stîu. Și chiar asta voi face. Pamfletul lucrat artistic, opinia pură, nu-mi mai sint de ajuns. Astfel încît, atrofiat fiind, „Chenarul“ trebuie să dispară. Nici nu am vrut să-i anunț încetarea din viață dar bunul simț mi-a dictat altfel. (În plus, crescînd prețul adîncărilor, mi s-a părut mai eficient să scriu „faire-part“ ul de față, decît să dau douăzeci de telefoane cititorilor acestei rubrici. Că nu sint mai mulți!) În rest: sănătos și fîm, că bolnavi sintem destul!

Dan C. Mihăilescu

dictatura personală

**„Golani“
nepierduți din vedere**

Încercați prin întoarcerea la izvoare. Recreați azi prin amintirea neștearsă a celor 52 de zile consecutive ale Zonci Libere de Neocomunism și Kilo-metrului Zero al Libertății Noastre: pină și în pofida ordinelor exprese politice date de ștergere, de curățare a inscripțiilor scrise pe pereții Universității bucureștene și Institutului de Arhitectură, inscripții și manifeste rămase din vremea-protestului-colectiv, a golaniilor Pieței Universității și perpetuate, ordine prin care Primăria Capitalei, amenințînd cu amendarea „proprietarilor“ pereților compromițători, ordine prin care Primăria cîci e direct interesată de o înfrumusețare (eventual cu trandafiri F.S.N.-iști) a acestor pereți-delicvenți, de afișaj insultător la adresa Noii Puteri, să facă uitate urmele infamante scrise și, nu mai puțin, ecourile ce stăruie în aer („Jos Iliescu = jos comunismul!“) de acum un an...

Azi fiind, așadar, pe tapet ordincle de curățare a inscripțiilor postrevoluționare ale Pieței Universității, după ce în di-

mincața de 13 iunie 1990 au fost executate ordinele de curățare, cu o brutalitate sinucigașă, a Pieței Universității de greviștii foamei și „golani“: norocul prezentului, care nu vrea să uite, fiind legat se pare de faptul că bugetul universitarilor nu are prevăzute cheltuieli în acest sens, ale curățării pereților exteriori de inscripții „golanești“, el, bugetul universitarilor abia reușind să acopere acum salariile negociate...

Norocul nostru putînd fi legat în continuare de memoria pereților din fosta Golanie și ale ei foste 52 de zile consecutive de contestare a neocomunismului previzibil promovat de Noua Putere, din Piața Universității, sfîrșite la 13 iunie în mod dramatic: taman acum, după un an, cînd evidența sentimentului, în locul rațiunii, capătă putere... Cum adică? După un an, după ce am simțit pe propria piele cum stau relațiile de autoritate și relațiile de supunere în societatea românească? Acum, cînd puterea sentimentului are deja nivelul de conștiință al producerii unei noi realități! Oare?

momos:

Pasul pe loc

A tunci cînd dl. Eugen Dîjmărescu a anunțat că vom avea alegeri anticipate, am tresărit. Guvernul părea că începe să înțeleagă situația catastrofală în care ne aflăm și, mai mult decît atît, își asuma și răspunderea pentru această situație. Dar n-a trecut mult și Președintele țării, domnul Ion Iliescu, a anunțat că nu vor fi nici-un fel de alegeri ci, cel mult, se va forma un nou guvern, în care-partidele de opoziție reprezentate în parlament să

primească 40% din portofolii. E pentru prima dată cînd dl. Iliescu face un gest bun. Iată de ce: adevărul e că nimeni nu dorea alegeri anticipate. Cei aflați astăzi în parlament, în primul rînd, nu. Cei mai mulți dintre parlamentarii noștri nu și-ar mai fi recăpătat scaunul. F.S.N.-ul va putea astfel să-și continue, chiar cu riscul degradării în continuare a imaginii în ochii electoratului, „sarabanda“ legislativă, prin care să mențină țara în neocomunismul pe care și-l dorește atît. Cu o constituție și cu legi

**Vorbe de pe corabia
lui Sebastian**

● **ALCIBIADE**: „...băutorul frunțas Petre Steica, adică acea ploscă fără fund unde intră tot trăsăcul României de 50 de ani încoace, individ îmbătrînit în vicii... (România Mare) ● **VLADIMIR VEDRAȘKO** (corespondent al „Pravdei“ la București): „Oamenii care sint la putere sint foștii comuniști“. (Interviu acordat lui Emil Hurezeanu, Europa liberă) ● **DRAGOȘ ARON, SILVIU ALUPEI**: „În satul Negreni, de pe meleagurile Scorniceștiului, alegerile electorale din 20 mai 1990 s-au făcut cu buletine de vot dinainte stampilate la semnul trandafirului“. (Tinerama) ● **V. VOLODIN**: „Sortind paginile așezate pe bucuți de carton, eu, care am asistat la această acțiune, am avut ocazia să văd resturile unei liste cu informatorii „Securității“... (Izvestia) ● **NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU**: „Ali Baba și-a ascuns comorile la Berevoiești“. (Europa liberă) ● **EUGEN DI-CHISEANU**: „Un scandal pentru Timișoara: Violarea corespondenței“ (România liberă) ● **CRONICAR**: „Cu cîțiva ani înainte de revoluție, dl. C.V. Tudor (da, acela care conduce acum România Mare) a fost bătut de șeful barului de noapte de la Athenee Palace, un oarecare domn Feri (pe numele întreg Uroșovițeanu Francisc), fost ofițer activ de securitate, pensionat și tras pe linie moartă — dar profitabilă! — la bar“. (România literară) ● **SORIN AVRAM**: „Marcel Iftimie a fost în garda lui Ceaușescu. Marcel Iftimie a fost și în garda lui Iliescu. Cam în preajma alegerilor“; „Actualul stăpîn pe care îl păzește Marcel Iftimie nu e președinte“; „Stăpînul lui Marcel Iftimie se numește Corneliu Vadim Tudor“. (Opinia studentescă) ● „...care a fost proporția de securiști și hoți care v-au penetrat?“. **CORNELIU COPOSU**: „...am detectat o VADIM — SIMPATIZANT PNT...“; „Oricum (ride), de cel puțin o infiltrare am scăpat chiar în ianuarie 1990: dl. Corneliu Vadim Tudor a venit de două ori pe aici să-și ofere serviciile. Cei care l-au recunoscut, l-au alungat destul de nepoliticos“. (Interviu, în Cașaveniu, consemnat de Mircea Toma.) ● **ALCIBIADE**: „Bunul și blajinul domn senator Gh. Dumitrașcu nu e făcut pentru lumea asta de bagabonți!“ (R.M.) ● „Gh. Dumitrașcu — (...) indiferent de situație, trebuie să rămînă în topuri. În toate“. (Fraierul român) ● „EMMANU-

ELLE: un clitoris nebun, nebun, nebun...“ (Prostituția) ● **EUGEN FLORESCU**: „Vine un aer purificator, în această lume a molliilor «de toate coloraturile», cum le place unora să spună“. (Democrația) ● **ALCIBIADE**: „...dacă, pentru a fi lichea și trădător, îți trebuie talent, atunci da, recunoaștem, ești foarte talentat, ba chiar genial“. (R.M.) ● **Profesor A. SIMIONESCU, Ploiești**: „Sint convins că ați luat cea mai fericită hotărîre, înființarea partidului este unica alternativă în fața furiei criminale manifestate de partidele fascistoide: PNT-cd, PNL, PSD etc“. (R.M.) Oare acest „profesor“ chiar există? Sau e vorba de un suflet mort? ● **MILĂLA MOLDOVAN, Valea Jiului**: „Ca întotdeauna de cînd conduceți revista «România Mare» nu ne-ați mințit și cu această ocazie sinteți sinceri și de aceea am mare încredere și speranță în dvs.“. (R.M.) Ha-ha-ha... ● **ANONIM**: „În fieful ticăloasei «Societăți Timișoara», un partid național care abia acum se infîrșă și primit de către cetățeni cu flori! Mulțumim, Timișoara!“ (R.M.) Basme pentru adormit copiii... ● **Dr. VIOREL GH. VODĂ**: „...partidele politice sint o plagă pe spinarea popoarelor. Principiile teo-

„Doamne, vino, Doamne, să vezi ce-a mai rămas din oameni“...

Viața, oricum, mergînd înainte. Viața legată cu ață... Evenimentele sîngeroase din 13—15 iunie 1990 trimitînd „golani“ pe la casele lor, dacă nu în cimitir direct, în spitale, însemnați sau în pușcării politice, să mai mediteze fiecare la nemurirea sufletului: că nu e bine să te pui cu Puterea niciodată, e o lege a materiei...

A te elibera de legile materiei prin gîndire.

„Mai bine Golan decît activist / Mai bine mort decît comunist“? Pierduți din vedere de Dumnezeu... Mai bine F.S.N.-ist! Ba nu, mai bine S.R.I.-st, că de cînd cu dezgroparea morților-de-hirtie de la Berevoiești torționariilor noștri nepedepșiți...

Mă strîmbam în oglindă, bărbierindu-mă cu o lamă veche. „Mai bine Golan“, rememoram cîntecul fără să vreau... Bă mai bine un adormit ca mine trezit peste noapte naș! Nașul unor „golani“. Nașnaș, la biserică, nu glumesc, al unor „golani“ activi ai Pieței Universității: serios, foste personaje în „cartea Jurnalului meu de martor („A fost o conspirație legală: nu mă prostiți voi pe mine“...) pe scama evenimentelor tragice din 13—15 iunie 1990, publicate în serial în a doua jumătate a anului trecut în revista de trist renume azi pentru mine. „Contrapunct“, două foste personaje nevinovate, pașnice, ce aveau să fie maltratate și arestate „preventiv“, abuziv, zeci de zile la rînd începînd cu 14 iunie... Să vedeți...

Liviu Ioan Stoiciu
(Va urma)

F.S.N.-iste, alegerile viitoare vor putea fi „controlate“ foarte ușor. Partidele din opoziție nu își puteau dori alegeri anticipate din cel puțin două motive: primul ar fi că, fără alegeri locale, „situația din teritoriu“ este controlată în mare parte de către foști comuniști, transformați peste noapte în te miri ce; ei ar fi putut măslui alegerile în mare măsură; și, în al doilea rînd, este dorit pentru partide să se afle acum pe margine, în așteptarea alegerilor locale, alegeri care vor fi primul test asupra modificărilor opționale ale electoratului. Cu o conducere F.S.N.-istă încă un an, vom bate pasul pe loc dar putem nutri speranța că, în 1992, la alegeri, lucrurile se vor schimba în bine.

Ștefan Agopian

retice ale Islamului referitoare la conducerea unei țări sint după unii mult mai morale decît așa-zisa democrație pluripartinică“. (Europa) ● Halo, rugăm psihiatria! ● **General NICOLAE MILITARU**: „Ziarista Băcescu are un temperament cu totul aparte, de multe ori nu-și controlează cuvintele...“; „Poate că în viitor se va trezi la realitate... (Totuși iubirea) ● **DUMITRU BALAEȚ**: „Nu cumva tocmai licențele occidentale sint de vină de această nenorocită rămînere în urmă?“ (Europa) ● **G. HORIA**: „Un apel către prostituții culturali, lingeți, fraților, că viitorul e-n mina Domnului și fiecărui după fapte!“ (Prostituția) ● **ANGELA BACESCU**: „Ceaușescu nu-i ținea în pușcărie nici pe vinovați. Nu sinteți oare mai răi decît Ceaușescu?“ (Europa) ● **REPORTER**: „Președintele Snegur, ministrul de interene și primarul municipiului Chișinău au lansat noi atacuri, injurii și invinuirii la adresa deputaților FPM și a susținătorilor lor din afara parlamentului pe care președintele Snegur i-a botezat «neteferi», adică un fel de «golani» ai Basarabiei“. (Tara, gazeta tipărită la Chișinău) ● **ADRIAN BUCURESCU**: „A revenit în studio — după o lungă absență — dna Meleşcanu. Să fi fost în concediu de odihnă? Ce bine ar fi să plece — măcar pentru tot sezonul estival — și dna Gabriela Neagu și dl. Mircea Hamza! N-ar fi rău să-i urmeze dnii Theodorescu și Valeriu și... mulți alții căci la toamnă, după alegerile anticipate, tragem nădejde să numărăm alți boboci...“ (România liberă) ● **FOLCLOR MINERESC DIN MARAMURES, CULES DE LA SURSA**: „Beau minerii țuici cu dero / Cată-n punga, punga zero / Măi dragă!“ (Cuvîntul)

Petre Stoica

Din partea Uniunii Scriitorilor

Vineri, 7 iunie 1991, a avut loc întrunirea Consiliului Uniunii Scriitorilor. Au fost discutate probleme interne de organizare a administrației și direcțiile economice ale acesteia, în perspectiva apropiată a intrării în funcțiune a tipografiei Uniunii.

Consiliul a luat act de comunicarea privind subvențiile bugetare ce urmează a fi primite de Uniunea Scriitorilor pentru un număr de opt reviste: **Viața Românească, Secolul XX, Lucașfărușul, Caiete critice, Steaua, Helikon, Apostrof, Convorbiri literare.**

Relativ la situația generală actuală a publicațiilor Uniunii, redacto-

rii șefi și-au expus punctele de vedere și au prezentat propuneri privind editarea, difuzarea și organizarea internă.

Consiliul, la recomandările Comitetului Director, a hotărît majorarea pensiei scriitorilor, precum și repartizarea către filialele din țară ale Uniunii a unui fond special trimestrial pentru deplasări și manifestări cultural-literare locale.

Consiliul a fost informat despre manifestările ce vor avea loc cu prilejul Colocviului Traducătorilor, organizat de Ministerul Culturii și Uniunea Scriitorilor în perioada 20—28 iunie a.c.

După patruzeci de ani

În cele patru decenii de regim socialist, cei care l-au impus poporului român au încercat să modifice fundamental structura intelectualității, — o categorie de care aveau în cel mai înalt grad să se teamă. Au căutat să o neutralizeze (uneori cu metode brutale), să o extermine, dar încă mai mult să și-o aservească prin amăgiri și corupție. Indiferent de unele eșecuri datorate unor rezistențe lucide sau spiritului de independență, caracteristic celor ce gândesc, anumite obiective au fost atinse, încât multe din dificultățile momentului de față derivă și din soluția de continuitate între cultura mai veche românească din perioada ei democratică, și năzuințele celei de acum de a se articula unei tradiții întrerupte, de a se reintegra în istoria ideală a culturii românești.

Se vede că în clipa de față nimeni nu mai dorește întoarcerea la socialism, chiar dacă în reformismul F.S.N.-ului se ascunde o formă de apărare a unor „cuceriri” ale sistemului defunct. Socialismul ca idee a falimentat în țara noastră și, am spune, definitiv. Patru decenii de socialism nu lasă nimic pozitiv în cultura română; printre altele, și pentru că ideea care i-a stat la bază nu reprezintă nici măcar eroare fecundă (asemeni Renașterii de pildă) ci una dintre acele „înfundături” ale gândirii umane, promotorii ei mergând înainte cu încăpăținare, forțând realitatea sau acceptând-o tacit, cu unele concesii oportuniste care să nu atenteze la puritatea „teoriei”. Încă de pe la sfârșitul anilor '50 socialismul se dovedise un anacronism în gândirea și dezvoltarea socială; la noi în țară el s-a continuat și a înscris o paranteză enormă, cuprinzând spațiul a două generații, cu o configurație proprie asupra căreia e greu să emiți o judecată definitivă.

Comuniștii au elaborat niște „programe”, în multe privințe seducătoare, dar care pretindeau o subordonare totală celor ce le aplicau dar și a beneficiarilor. Ele au lovit mai ales

intelectualitatea din sectorul umanist, căci i se răpea libertatea, dreptul la opinie, la existență independentă față de statul unic patron. Marile investiții în sectorul industrial (socotit până în ceasul din urmă prioritar) antrenau în mod firesc pe toți cei ce le puteau sluji (proiectanți, constructori, slujbași, conducători de uzine). Pentru sectorul umanist trebuiau inventate „obiective” cât de cât plauzibile și ispititoare, care nu decurgeau decât parțial din planurile economice; de la alfabetizarea maselor și ridicarea generală a nivelului de cultură, până la crearea „omului nou”. Pentru scriitori, în specie, regimul s-a străduit să „facă” mult mai mult decât pentru ceilalți intelectuali, datorită valorii propagandistice a artei, aducându-i la o poziție socială favorizată, deloc justificată într-un regim de inspirație „materialistă”.

Cu trecerea timpului, statul totalitar s-a consolidat în afara pretenției sale absolutiste de a modela, influența și controla integral conștiințele. Împotriva previziunilor (logice) orwelliene, comunismul, grație perfecționării aparatului de represie și a dispariției temerii unei intervenții din afară, a lăsat problema conștiințelor pe planul secund. Periculos, devenise pentru putere, în ultimul timp, nu cine gândea altfel sau chiar împotriva ei, ci doar acela care putea acționa. Și, cum marea de acțiune era extrem de redusă și ușor controlabilă, comuniștii își îngăduiau cu oarecare liberalism, cite un NEP ideologic, cite un dezgheț, ba chiar, în ultima vreme, o deschidere un dialog cu ereticii și adversarii din străinătate, confund pe unele beneficii unilaterale.

Dacă nu admitem toate aceste fenomene complexe, nu înțelegem nimic din situația culturii românești din ultimele decenii, de unde scriitorii fuseseră inițial niște simpli ostași, înrolați cu forța sau voluntar, pe „frontul literaturii”, ei au ajuns să creeze din ce în ce mai independent, cu prețul însă al marginalizării și al unei grave coborâri pe treptele nomenclaturii, în

perloada primă, ei s-au strecurat printre rigiditățile, mult mai severe pe atunci, ale doctrinei. Cei care au izbutit cu adevărat au fost spiritele duplicitare, căci toți entuziaștii, toboșarii timpurilor noi, purtătorii de flamuri și suflătorii în trompete de imediat după 1948 și-au văzut ruinată curind acțiunea și anulată orice pretenție la supraviețuire. Unii au dispărut, alții s-au recalificat, adaptându-se unor noi imperative, de data aceasta și estetice.

În ciuda cadrului rigid și a presiunii permanente, literatura ultimelor decenii se prezintă ca un tablou dintre cele mai pestrice și mai neașteptate. Unul din motive ar fi desigur modificările programului politic și ideologic, mai vădite în țara noastră ca oriunde în lumea comunistă. De la jdanovismul cel mai ortodox aplicat în numele unei doctrine „internaționaliste” și ilustrat de tot felul de impostori, s-a ajuns în ultimii ani la un delir naționalist întreținut cu slogane în mare majoritate uzate încă din anii '40 de propaganda carlistă, apoi legionară și antonesciană. În timp ce în domeniul tehnic s-a menținut o linie coerentă, neștirbită (industrializarea forțată, prioritatea acordată industriei grele, gantismul în toate sectoarele producției, cursa pentru indicii cantitativi), în domeniul ideologicului se pot constata variații extreme, de specia saltului mortal, care au rupt planul inițial (practic vorbind, suprimând, marxismul) sau sfârșind până a nu-l mai face acceptabil pentru nimeni. Așa s-a ajuns ca foști legionari ca Virgil Carianopol sau Ion Popoșin să se vadă publicați în pagini festive, iar un filosof ca C. Noica, inițial condamnat de regim, să fie editat chiar cu cărțile incriminate, în vreme ce poetul comunist consecvent Mihai Beniuc, rămânea cu producția sa a-

Alexandru George

bundentă în sertare, cu totul scos din circulație.

Dar nu în subordinea comandamentelor prea schimbătoare trebuie căutate eventualele reușite ale literaturii noastre de sub comunism, ci mereu în evitarea lor oportunistă și în relaxările periodice, în pierderea controlului absolut, apoi în disprețul arătat ideologicului în perioada Ceaușescu. Un inventar al lor nu poate fi încă întreprins (și asta ar fi o sarcină de căpetenie a criticii literare) dar semnalându-le caracterul „pozitiv”, nu pregetăm a le denunța și caracterul anormal. Căci tot ce s-a scris în ultimele patru decenii, indiferent că a ascultat sau nu de sloganele oficiale, a fost ieșit din albia firească a scrisului românesc și nu e neapărat legitimat prin aceea că aparține istoriei, că a fost rodul unor „vremuri”; ba s-ar putea să fie victima unei condamnări prea severe, globale, a acestora. Oare crede cineva că a fost normal ca un Camil Petrescu să se apuce la bătrânețe să scrie un roman istoric sub care a murit strivit și să scenarizeze viața lui Bălcescu? Sau ca suprarealiștii noștri care aveau o poziție atât de interesantă în concertul literar al vremii să se dedice (cu excepția lui Gelu Naum) scrierii unor poezii în succesiunea lui Vasile Militaru și Mircea Dem. Radulescu? Sau ca un Pavel Chihaiia să renunțe la literatură după ce dăduse două probe excepționale de vocație prin piesa de teatru **La farmecul nopții** și prin romanul **Blocada** (1947), în aceeași situație fiind și Mihail Villara după prima și ultima sa carte? În sfârșit, crede cineva că un prozator de factură rurală ca Marin Preda, cu un orizont atât de restrâns, ar fi scris o năvală din lumea viet-na-meză sau că Petru Dumitriu s-ar fi gândit la romane realiste cu eroi din Delta Dunării sau chiar dintre țărani, „de la cimpie”, dacă presiunea externă nu i-ar fi îndrumat sau chiar silit la aceasta? Toate izbinzile reale ale literaturii din acei ani au fost rodul unor conștiințe duplicitare și concesive, unei abilități just calculate: bieții oameni și-au pișat marfa artistică după ce au fost omologați prin operele care răspundeau deplin și cu un minim succes „comenzii” sociale, în fapt decisă în Birourile ideologice ale Puterii.

Dar nu anomalia aceasta prea vizibilă în toate sectoarele creației literare românești e demnă de luat în seamă. La urma urmei, ea poate fi dusă și reconstituită pe cale logică, în cadrul unei anchete istorice apropiate. Anomalia cea mai gravă o reprezintă tocmai **normalul**, prin situația lui de excepție într-un context general anormal.

minimax

Tot înainte!

Alegeri anticipate încă în această toamnă? Nuuu, nici pomeneală! Păi ce, dacă ar fi să credem așa pe cuvânt, chiar toate cite le zic miniștrii la televizor, unde-am ajunge?! Dar și presupunând că totuși nu vom mai putea aștepta tocmai până la sorocul prevăzut de legea electorală, alegerile tot nu vor fi anticipate. Oricum altcumva, numai anticipate nu, dl. președinte Ion Iliescu respingând clar oportunitatea folosirii respectivei noțiuni. Poate fiindcă sintagma **alegeri anticipate** sună, cum se zice, ca dracul, semnificând o criză politică, ceea ce, bineînțeles, nu este cazul în România. Că doar n-o să ne luăm după toți destabilizatorii care strigă, ori de câte ori se ivește prilejul, JOS. Sau după ziare. Sau după apelurile și protestele semnate de tot felul de confederații sindicale ce nu vor să înțeleagă în ruptul capului că sindicalismul trebuie să fie perfect apolitic.

Având însă în vedere că dl. ministru Eugen Dîjmarescu nu e orice ministru, așa cum s-a văzut, căci nu a obosit ca alții și, mai departe, presupunând că domnia sa n-a ținut cu tot dinadinsul ca prin faimoasa declarație să-i facă o surpriză superiorului său ierarhic, gurile rele de prin presă s-au și grăbit să remarce uite, uite că iarăși au ieșit la iveală semnele luptei pentru putere între primul ministru și președinte; fără a mai vorbi și de reacția d-lui Alexandru Birlădeanu care, după cum singur mărturisea, a ajuns la o vîrstă cînd cele lumești îi sint total indiferente, unica motivație a prezenței domniei sale în viața politică fiind grija pentru

țară. Înainte de a părăsi dară interpretarea rauvoitoare a diferențelor de apreciere între „guvernul Roman”, pe de o parte, și președinte, pe de altă parte, cu privire la oportunitatea unei cit mai apropiate consultări/confruntări electorale, ar mai fi, poate, de remarcat că ea, interpretarea, este eronată și fiindcă nu ține seamă de natura deosebită a unității dintre cei doi lideri, o unitate consolidată de-a lungul întregului curs atât de zbuciumat al evenimentelor politice din decembrie '89 încoace. Adică nu numai că atât dl. Petre Roman cât și dl. Ion Iliescu sint animați de același crez al luptei pentru propășirea României, străine fiindu-le setea de putere ori dorința de căpătuială, specifice politicianismului, dar, în plus, amîndoi au fost și au acționat, au luptat împreună în toate momentele dramatice, de-atunci de cînd s-au cunoscut întimplător, îndeaproape, aduși laolaltă — cum poetic s-a spus — de valul revoluției anticomuniste. Amîndoi sub focul teroriștilor, amîndoi pe TAB-ul din 12 ianuarie, amîndoi cînd de la Tg. Mureș soseau vești cutremurătoare, amîndoi cînd au găsit împreună soluția de a restabili o dată pentru totdeauna ordinea și fluenta circulației în Piața Universității și tot amîndoi cînd au avut de înfruntat lovitură de stat de tip legionar căreia tot amîndoi i-au venit de hac cu ajutorul minerilor. Sint momente de neuit în virtutea cărora nimeni și nimic nu îi va putea despărți vreodată, însăși istoria unindu-le ireversibil destinul. Așa că, de bună seamă, lupta pentru putere între cei doi lideri este o bazaconie.

Dat fiind însă că, totuși „guvernul Roman” și Biroul Executiv al F.S.N., s-au pronunțat în favoarea alegerilor anticipate ca soluție pentru stabilirea vieții politice și consolidarea credibilității în Occident, iar președintele a demonstrat că așa ceva este imposibil de realizat, o explicație mult mai pertinentă a dezacordului se dovedește a fi, și în acest caz, înlînirea dialectică dintre impetuozitatea uneori prea grăbită a tinereții și cumpătarea maturității dobîndită pe parcursul unei îndelungate cariere de activist politic. Iar acest aport de înțelepciune adus la disponibilitățile tehnocratice este chiar unul dintre principalele atuuri ale actualei cirmuiri căci, așa cum orice om de bună credință a putut și poate constata, au fost găsite soluții adecvate celor mai complexe probleme, atât în plan intern, îndeosebi cît privește democratizarea și fundamentarea statului de drept, după cum și în plan extern, întru consolidarea prestigiului României și promovarea intereselor naționale, deși contextul internațional se arată atât de contradictoriu. Este cît se poate de relevantă, în acest sens, inclusiv ultima conferință de presă găzduită la Palatul Cotroceni, adică ultima la care putem face referire și la care o serie întregă de neliniști ce-au frămîntat în ultima vreme societatea noastră și-au găsit, slavă Domnului, împăcare. Astfel, demne de remarcat sint: elucidarea semnificației reale a „cazului Bervoești”, evidențierea însemnătății actului de la 23 august 1944, condamnarea extremismului politic, mai exact a celui de dreapta, cel de stînga fiind omis: la urma urmelor, P.S.M. nu poate fi socotit un partid extremist căci exagerările lui Ceaușescu n-au nimic de-a face cu tradiția mișcării comuniste românești. Pe de altă parte, cu prilejul aceleiași conferințe, a apărut cumva în nuce și o nouă linie strategică a viitoarei politici externe care merită toată atenția. În condițiile în care, așa după cum se știe, o anumită parte a presei și anumite cercuri acuză pe nedrept actuala conducere că i s-ar datora, chituri, atitudinea rezervată a Occiden-

tului față de România, dl. președinte Ion Iliescu a reformulat de o manieră cu totul originală această problemă, condamînd atitudinea „fanariotă”, de ploconire pe la curțile Occidentului. Păi cum?! Cum ar putea depăși România criza economică fără ajutorul statelor occidentale?! Așa au exclamat probabil cei care își merită invinuirea, iar tocmai răspunsul la asemenea întrebări dă întreaga măsură a bogăției gândului rostit de președinte. Deci cum putem răzbate foarte bine la liman fără a ne ploconi în fața Occidentului? Prin **Piața comună balcanică**. „Ea există. Ea funcționează. Ea este soluția”. Suficientă sieși din toate punctele de vedere, prin apurturile diferite ale statelor balcanice, „cu două locomotive ca România și Iugoslavia”, P.C.B. — demonstrează convingător ziarul partidului de guvernămînt — nu numai că este viitorul luminos al românilor, dar are și o deosebită importanță mondială. „Din punct de vedere politic și militar, Piața comună balcanică ar depăși în interes cele mai importante puncte strategice ale lumii”. Ba chiar mai mult, căci „le revine Balcanilor datoria de a feri omenirea de un al treilea război mondial”.*

Deci Occidental ar trebui să se ploconească încoace iar nu invers. Și avînd în față o asemenea perspectivă al cărei artizan se dovedește a fi actuala Putere, de bună seamă că numai paranoia mai poate fi explicația pentru cej ce îl contestă necontentit pe actualii cirmuitori ai țării. Și de ce, atunci, **alegeri anticipate**, remanieri guvernamentale, demisii, etc.?! De ce nu, **TOT ÎNAINTE**?!

12 iunie 1991

Șerban Lănescu

* În Azi de sîmbătă 8 iunie a.c., **PIAȚA COMUNĂ BALCANICĂ**.

Profesorul G. Ibrăileanu

120 de ani de la naștere

ede-a dreptul uluitor prin ce avataruri a trebuit să treacă ilustrul critic al Vieții Românești pentru a obține, în 1903, catedra de istoria literaturii române la Universitatea ieșeană. Ar fi o prea comodă și frivolă consolare a cugețului să încheiem că aceasta a fost, de regulă, soarta multor capete luminate. Ca să ne referim numai la critici, E. Lovinescu și, mai încoace, G. Călinescu au avut de parcurs, fiecare în felul lui, niște cercuri infernale. De aceea mult prea retractilul Paul Zăroful s-a ferit de o astfel de „competiție” când a fost solicitat să „concrezeze” la un post universitar...

Despre profesorul G. Ibrăileanu există mărturisiri prețioase, unele transmise pe cale orală, cele mai multe consemnate în memoriale. Din atâtea însemnări rămase, să notăm, pe scurt, numai câteva, ale unor, cum se zice, martori oculari. I. M. Rașcu își amintește că profesorul său „improvisa cu vădită șofare”, neavând nimic din ceea ce se numește talent oratoric. Și totuși, continuă același fost student, cursul era cuceritor: „La acest rezultat contribuiau nu frazele propriu-zise și cu atât mai puțin felul cum erau dezbătute. Asemenea impresie era produsul unei inteligențe extrem de vii, al unui bun-simț ce impunea și mai ales al unei omenii alese, care-l aureola permanent. Aceste însușiri se puteau constata dintr-o simplă vorbă sau atitudine, dintr-o privire, ca și din întreaga comportare.” La fel, Iorgu Iordan îl păstrează pe profesor luminos în memorie: „Venea cu două, trei foi, pe care avea însemnate datele și faptele mai importante, aceasta și ca să nu-și încarce memoria, dar și ca să aibă mai multă libertate în dezvoltarea lor. Nu era ceea ce se cheamă un «vorbitor», dar punea multă căldură în prezentarea critică a operelor literare, și această calitate ni-l făcea apropiat și ne atrăgea. La seminarii se mișca mult mai liber (...): făcea aluzii și glume, când era cazul, păstrând totuși distanța, să-l zicem academică”. La rindul său, Petru Caraman subliniază simplitatea și naturalitatea profesorului care vorbea parcă în limbajul de toate zilele: „Și totuși modul său de a se exprima era fermecător. În același timp, era de o înaltă ținută morală-academică. În ce constă farmecul vorbirii lui? — m-am întrebat adeseori. Desigur, în acel sir de raționament gradat orindu-l, din care era alcătuită, și din acea logică impecabilă, ce te atrăgea pe nesimțite, așa cum te fură apele mari la adânc...”

Ceea ce ne-au comunicat memorialiștii

în legătură cu imaginea profesorului G. Ibrăileanu se poate afla, cu oarecare efort, și din cursurile sale, poate mai puțin despre ceea ce a făcut faima lor: omenescul eforturilor și reacțiilor colaterale, căldura vorbei și acea privire blind-oboșită. Dar, cum spun și acestea pot fi deslușite printre rinduri; așa că profesorul continuă, grație tipăririi cursurilor sale, să fie o prezentă vie. Deși documentarea e depășită și paginile au inexactități, luăm seama de o conștiință și, în același timp, de o viziune bine articulată, consecventă și coerentă. Transpare și o captivantă tendință de singularizare prin acel stil „al urgenței”, prin implicare sau distanțare polemică.

Cursul de Estetică literară (cu puncte de plecare sau de ajungere în Literatura și societatea, Creație și analiză etc) este mai mult un scurt manual de poezie. Scepticismul față de estetică este, cum observă G. Ibrăileanu, o caracteristică a românilor și, am spune noi, o expresie a relativismului modern de care au fost marcați cei mai mulți critici ai noștri (insuși Maiorescu care spunea că estetica nu a creat frumosul cum logica nu a creat adevărul, însuși E. Lovinescu și chiar în cea faimoasă contribuție estetică numită *Mutația valorilor estetice*, și Zăroful — încă mai neîncrezător în estetică —, și G. Călinescu — adversar declarat în... *Principii de estetică* etc). În definiția artei, G. Ibrăileanu — și în cursul său — pornește, tradițional, de la disocierea de știință. Mai personală este separarea operată între arta literară și literatură: prima — creație, teritoriu al frumosului; a doua — produs ce urmărește un scop practic. Teoria genurilor vehiculează idei aproape „clasice”, mai puțin aceea cu privire la adevărarea genului în funcție de evoluția biologică (tineretii i-ar corespunde lirismul, maturității — epopeea, senectutii — drama). Centrul de greutate al cursului îl constituie problema raportului dintre scriitor și mediu, mult dezbătută și altă dată de către critic. Mediul și timpul își spun cuvântul asupra destinului unui scriitor, dar, întâi de toate, contează structura intimă. Scriitorul de rafturi inferioare se adaptează rapid, pe cită vreme personalitățile puternice sunt greu modelate de mediu sau nici nu suferă influențe vădite. Individualitatea asigură specificul național și numai de la acest nivel se are în vedere universalitatea. De asemenea, un scriitor trebuie privit în lumina personalității sale și numai după aceea va fi posibilă raportarea la o școală, grupare, epocă literară etc.

Considerațiile despre critică și depar-

tajările acestuia (critica estetică — „a tehnicii”, critica psihologică — „a cauzelor”, critica impresionistă — „a impresiei subiective”) sunt cele cunoscute deja. Suma, potrivit concepției sale, este critica literară sau, îi mai spune, „critica totală”, „completă”. Linia despărțitoare dintre critică și istorie literară are justificarea ei, mai ales într-o expunere didactică, dar noi cei de azi tot către înțelegerea călinesciană mergem. Interesant, biografia e privită în adevărata ei rațiune de a exista: „Dacă biografia are de scop să explice opera unui scriitor, atunci trebuie să punem numai acele fapte care sunt explicative pentru opera scriitorului. Trebuie să punem numai esențialul, ceea ce nu are a face cu opera, ceea ce nu este legitim n-are ce căuta în biografie”. Așijderea, considerațiile referitoare la relația dintre istoria literară și evenimentele istorice, socio-politice, au valabilitate încă nedezmintită.

Am insistat asupra acestui curs introductiv, deoarece aici sunt sintetizate punctele de vedere ale lui G. Ibrăileanu asupra fenomenului literar. Cursul de istoria literaturii române urmează, practic, modul expus mai înainte: studiul evolutiv, cu referințe contextuale, istorice, sociologice și politice, care determină specificul genurilor predilecte, curentele sau școlile literare: „Să luăm un exemplu din literatura noastră modernă: epoca primă, a lui Conachi, se explică prin felul de trai al boierilor, fiindcă literatura din această epocă este creată de acești boieri; vom vedea, prin urmare, în această literatură suflul boierilor, cultura, felul de trai în societatea de pe vremea aceea, vom vedea deci caracteristicile generale ale societății. Epoca lui Alecsandri se explică prin alte fenomene sociale, se explică prin schimbările suferite de țările române. Și dacă nu s-au făcut așa de mari schimbări între 1830—1840, avem totuși influența franceză, influența revoluției, influența romantismului”. Recunoaștem și noi, aici, influența unor Sainte-Beuve, H. Taine (mai ales!), Hennequin, Brandes, Scherer, Gheara, precum și convingeri care au trecut în *Spiritul critic în cultura românească*.

Profesorul parcurge o bună parte din istoria literaturii noastre cu acel fel propriu de a fi limpede și ferm, persuasiv și argumentat. „Ținuta” și direcțiile principale au putut fi cunoscute, în linii mari, din studiul mai sus menționat, precum și din alte scrieri ale sale mult popularizate. De aceea nu voi mai spune decât doar câteva cuvinte. G. Ibrăileanu împarte literatura română modernă în patru epoci denumite, fiecare, cu numele unui scriitor reprezentativ (Conachi, Alecsandri, Eminescu, Sadoveanu); ultima, din mai multe motive, asupra cărora nu stăruim, nu s-a mai încheiat în materia unor prelegeri. Primul curs debutează cu excursuri despre limba literară, concomitent cu o rapidă prezentare a literaturii noastre vechi, un preambul util pentru chiar înțelegerea epocii moderne. Evident, destule opinii sunt, din unghiul nostru de vedere, discutabile; dar nu asta interesează, cum se poate înțelege, în această încercare de a surprinde, într-o simplă schiță, imaginea profesorului Ibrăileanu. Mai important pentru intenție este faptul că prelegerile propriu-zise de istoria literaturii române moderne caracterizează, în genere, corect cele două epoci, realizează profilul și analize ale unor scriitori, cele mai multe în avangardă, demne oricând de luat în seamă. Costache Conachi, Gheorghe Asachi, Gheorghe Lazăr, Vasile Cîrlova,

Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Alexandru Odobescu, C.A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu et se bucură de atenție specială și de comentarii judicioase, fiind pentru vreme aceea izbinzi în materie. Aceste prelegeri (1909, 1910—1911) sunt continuate în an universitarii 1912—1913 și 1913—1914 de cursul consacrat *Epocii Eminescu*. Nu întru nici în amănuntele acestui curs. Ve spunem numai că și el are tot o valoare istorică, dar nici într-un caz negliabilă dacă avem în vedere că în timpul acel nu exista nici un studiu de amploare, mai important, despre marile poezii, cu atât mai puțin o priveliște clară a ierarhiilor. Obiecții serioase se pot aduce periodizării efectuate de G. Ibrăileanu, precum și a acestor dispuneri valorice: parcimonios care apreciază rolul Junimii, omiterea lui Maiorescu (e drept, și a lui Gheara din etapa următoare) și a lui Slavici din epoca marilor clasici, a lui Macedonski din epoca 1880—1900. Dintr-o caracterizare globală, rezultă că scriitorii acestui moment formează, spre deosebire de scriitorii anteriori, o grupare a „proletarilor intelectuali”, cum i-a numit Gheara, surse romantice și realiste, orientați către sursele populare, către viața claselor de joasă socializare „din două puncte de vedere întâi, ca indeletnicire a omului și apoi din punct de vedere al genurilor literare. Că indeletnicire, scriitorii vechi aveau de făcut de toate. Scriitorii noi sunt numai scriitori. Dacă au numai o indeletnicire, o slujbă cu care să poată trăi, și această e altceva”; „Specializarea după genuri nu lucru foarte însemnat. Cei vechi nu puneau această chestiune”; „La 1880 se poate spune că e o perioadă de tranziție în ceea ce privește specializarea: unele și versuri. Eminescu e specializat, Careștile e mai specializat, fiindcă între schițe și piesele de teatru nu-i mare deosebire. Tot așa Delavrancea — nuvela. Creangă — proza, Coșbuc — versuri. Acest lucru capital: specializarea ca indeletnicire fiindcă scriitorul dovedește că-i de meserie scriitor, iar specializarea ca gen înseamnă că e conștient de puterile sale fiindcă un om în adevăr se naște ideal și este numai pentru unul sau două genuri înrudite”. S-ar putea glosa mult pe marginea acestor considerații atât de interesante, pentru a le susține sau a le combate. G. Ibrăileanu invită permanent la discuție. Înțelegem acum mai bine de ce profesorul, fără să fie nici pe parte un orator, a putut să incite atâtea conștiințe și să stimuleze atâtea amintiri frumoase. Există o retorică în stare să lase perfect indiferent; după cum există o simplitate, o expunere aparent monotona în fond tulburătoare. Sau, cu cuvintele aceluiași I.M. Rașcu: „Desigur azi el (profesorul de istoria literaturii române, n.m.) a fost depășit, în ceea ce privește documentarea și chiar unele prieri, pe care, fără îndoială, și autorul le-ar fi revăzut cu timpul. Paginile ofertei deci unele mai vitale și neexactități flagrante. Dar, ca și expunerea sa verbală, el reușește să-ți subjughe atenția și uneori chiar să te vrăjească (...). Acest curs — a cum era expus — ne cucerea, ne pasiona chiar uneori, ne interesa în cel mai înalt grad. Toți îl ascultam atent și ne simțeam cucerți de personalitatea dascălului nostru, care — cu astfel de mijloace, unele umile — reușea să atingă un scop pe care nici vorbitorii înzestrați nu izbuteau să ajungă”.

Constantin Trandafir

povestea vorbei

Din fondul principal...

Criteriile după care se judecă de obicei apartenența unui cuvânt la fondul principal lexical — la vocabularul „de bază” sau „reprezentativ” al unei limbi — sînt frecvența de comunicare, bogăția semantică și puterea derivativă. O cercetare statistică a frecvenței termenilor lexicului politic actual în mass-media din România nu știu să se fi făcut — dar cu siguranță că ea n-ar fi lipsită de interes. În privința celorlalți doi factori — mulțimea sensurilor/sau a derivatelor — chiar observațiile mai puțin sistematice pot fi semnificative pentru stabilirea unui „vocabular politic fundamental” — clar diferenciat în funcție de apartenența la discursul pro-guvernamental sau la cel de opoziție. În acesta din urmă, cred că puține cuvinte au avut un câmp derivativ mai bogat decât sigla desemnînd partidul actualmente la putere. „O anumită parte a presei”, cu deosebire inventivă, a folosit adesea procedeul derivării în scopuri ironice. Lista noastră, fatalmente incompletă, cuprinde termeni ca: *fesenism, fesenist, antifesenist, feseniot, fesenle, fesenue, fesenar, fesenariot, fesenităști, fesejurnal, a fesenii, a feseniza, Fesenuș Neagu, Feseneea campestriis, fesenstroika*. Formații efemere, desigur, ca orice reflex lingvistic al unei reli-

gii politice limitate în timp — dar care ilustrează, cel puțin, o disponibilitate constantă a limbii spre derivare și joc de cuvinte. Se impun câteva observații: terminația *-u*, adăugată formei rezultate din simpla pronunțare a siglei (*fesene*) intensifică, prin caracterul său popular, de adaptare prea rapidă la tendințele curente (care evită finala în e accentuat) — nota peiorativă a cuvîntului; adjectivul și substantivul *fesenist(ă)* au un sens restrîns, care nu are nevoie de explicații, și unul largit, caracterizînd o anume categorie sau mentalitate, indiferent de apartenența la partidul F.S.N. sau de votul în favoarea acestuia; același sens larg e atribuit, în genere, și de substantivul *fesenism* (se poate vorbi astfel de „fesenistiști de la Pnom Pehn — „Flacăra”, 39, 1990, 14 — sau de un „fesenism contagios”). Sensul peiorativ mai puternic al sufizului de agent — ar e exploatat în *fesenar* (substantiv și adjectiv: „mașina de vot fesenară”, „Viitorul”, 112, 1990, 1: „fandaciile fesenarului sucevean”, ib., 178, 1991, 1). *Fesenia* („apriga fesenie ploieșteană”, „Contrapunct”, 40, 1990, 2) denumește ca „lăptărie”, „cizmărie” etc.) o „firmă”, deci organizația (locală) a partidului, văzută ca o prăvălie; în timp ce *feseniot* („presa feseniotă” — „Contrast”, 30, 1990, 2) și *fesenariot* („Contrapunct”, loc. cit.) utilizează rezonanțele *fanariote* ale unei terminații grecești neproductive în română. Cuvînt-valiză și latinisme inventate marchează nechivoc apartenența ori aservi-virea la un partid (sau, eventual, la o

mentalitate); mai interesantă e existența în paralel a două verbe: *a feseniza* („au fesenizat cu înverșunare”, „Dreptatea”, 205, 1990, 1) și *a fesenii* („Să le mulțumim, să-l fesenim” — ib. 314, 1991, 1) — primul avînd un sens mai stabil și mai previzibil (în genul „a acționa pe linia, cu ideologia sau tactica partidului F.S.N.”), celălalt fiind o formație probabil întâmplătoare (asociată sonor cu *a firitisi*?), tranzitivă, cu sens mai imprecis și miză pe sugestie.

Între alte cuvinte-lemnă, unul ale cărui derivate (în acest caz preexistente apariției sale în discursul politic) sînt frecvent folosite, cu aluzie directă sau indirectă la persoana președintelui sau la masca de facil optimism a multora dintre instituțiile puterii — este *zimbet*. Un element exterior ridică la valoarea de simptom își diversifică și lărgesc (în cazul derivatelor curente) contextele de apariție: „prieteni cu ochii oblici ai *zimbitorului*” („Cațavencu internațional”, 10, 1991, 4), *zimbărețul nostru* („Timpul”, 31, 1990, 8), „scenariile *zimbitoare*” („România liberă”, 307, 1991, 3) — ajungînd inevitabil și la formații neatestate de dicționarele curente: *zimbicoid* („entitate gregară și zimbicioasă” — „Cațavencu”, 23, 1991, 8), *zimbilicii* (ib., 11, 3) — sau la modificări de regim gramatical — verbul intransitiv *a zimbii*, de pildă, căpătînd un participiu cu sens pasiv: „imaginele selectate, prezentate și *zimbite* seara de Cornelius Roșianu” („Expres magazin”, 23, 1991, 6). În sfera aceleiași noțiuni variații și produsă și de echivalente în limbă străină — „traseul prezidențial al lui *Smiley*” („Cațavencu”, 46, 1991, 8) — sau de parafrazarea — dublu aluzivă — a unei locuțiuni: „ne putem face liniștit de *surisul Europei*” („Accent”, nr. 8, 1991, 2).

Calitatea polisemantismului a dezvoltat-o, în cel mai înalt grad, un al treilea termen a cărui carieră politică stă sub semnul ironiei: *emanația*. Împrumăturile *emanație* și *a emana* și parti-

cipiul adjectivizat ori substantivizat verbului, *emanat* — stabilesc relații cele mai diverse cu regentii și determinanții lor. Preluat din clișeu inițial *Puterii* — „Sintem emanația revoluției — substantivul conotează, în toate aparițiile sale, implicarea guvernamentală „emanații al Puterii” („Contrapunct”, 44, 1990, 1), „emanații ale unei gestii economice defectuoase” („România liberă”, 405, 1991, 2), „nudele emanații z comerțului socialist (...) numite magazine de stat (degeaba)” („Timpul”, 1990, 8) — gradul de concretețe al „produsului” sporind distanța metaforică implicit, ironia: „o *emanație* de nivel gazetei *Azi*” („Expres magazin”, 1990, 2). Mai inventive sînt cazurile care termenul e folosit ca sinonim pentru cuvinte foarte depărtate sensul său inițial — tratat ca și cînd fi cu adevărat un termen *serios* al limbajului politic (organizatoric!) — „diul emanației ieșene F.S.N.” („Opr studentească”, 1, 1991, 2) — sau ca cuvînt de bază al lexicului general, substituent în expresii și locuțiuni: „mai au picătură de emanație în sing” („România liberă”, 228, 1990, 1).

De emanat, se poate emana orice texte, comunicate, acțiuni, formații — astfel încît verbul ajunge să fie înlocuit absolut (= fără complement direct): „implementează, emanează, sîrîd” („22”, 13, 1991, 4). Dacă *emanații* mai ales *Emanatul* au căpătat un rezent precis (v. lozinca „Jos Emanatul adjectivul s-a depărtat cel mai mult sensul inițial și de valoarea de partid piu în utilizările glumete cu sens v și cu grad de comparație: „tot ce e mai emanat țara”, „fiecăre mai emană decît celălalt...” („România liberă”, 2 1990, 1). Mi-e cu neputință să prevădă ceva din aceste sensuri și val conotative va mai exista, peste o vreme, în cuvintele trecute prin grila d cursului politic serios sau parodic.

Rodica Zafiu

Sade, Nikolski, Țurcanu

Paul Goma, PATIMILE DUPĂ PITEȘTI, Editura Cartea Românească, București, 1990

Sade știm cine a fost. Despre Nikolski și despre Țurcanu aflăm câte ceva din cartea lui Paul Goma, **Patimile după Pitești**, una dintre cele mai răscolitoare, mai crude și mai greu de citit din câte s-au scris în literatura noastră. Pentru că în timp ce în cărțile marchizului de Sade cele mai multe întâmplări sînt rodul fanteziei, singura care l-a putut satisface pe deplin, în cartea lui Paul Goma totul e realitate, așa încît delictul moral e perfect, total, absolut. Pe de altă parte, sadismul din **Cele 120 de zile ale Sodomei**, de exemplu, e de natură erotică, orgasmică, sexuală. În schimb, sadismul monstrilor din **Patimile după Pitești** urmărește umilirea, mutilarea și în cele din urmă anularea omului în integralitatea sa. „Veți rămîne în viață, le strigă la un moment dat Țurcanu deținuților politici din **Celula 4 Spital** de la Pitești, dar în viața voastră nu veți mai putea privi pe cineva drept în ochi!”.

Dar nu numai deosebirea ne atrage atenția, ci și asemănările. În ambele cazuri avem de-a face cu un produs tipic al închisorii. În ambele cazuri ni se oferă toate semnele indiscutabile ale perversiunii (meticulozitatea, escalada aberațiilor patologice, în ritm exponențial, contradicția dintre fantezia bolnavicioasă și exactitatea de tip scientist). În fine, și aberațiile din ficțiunea lui Sade și monstruozițiile din romanul-document al lui Paul Goma sînt posibile pentru că lipsește legea. Acesta e poate aspectul cel mai neliniștitor. Sentimentul că am fost introduși într-o lume a bunului plac, în care singurul principiu rămas în vigoare este principiul răului.

Nu voi insista asupra conținutului acestei cărți, care nu se poate rezuma și nici nu poate fi discutată în termeni de simplă cronică literară. De altfel, în momentul acesta, secretul cel mai bine păzit de puterea comunistă din România e pe buzele tuturor. În cursul anului 1990, **Patimile după Pitești** a apărut în foileton în revista **România literară** și tot în 1990 Virgil Ierunca a publicat

la editura „Humanitas” **Fenomenul Pitești**, care ar trebui să fie citit în pândă cu romanul lui Paul Goma.

Nu mă voi referi nici la problema centrală a cărții, potrivit căreia în lumea fărădelegii nu se mai poate trăi normal. Am mai spus-o. Ceea ce s-a întîmplat la Pitești, din 1949 pînă în 1952 a fost „doar” o repetiție generală în vederea „reeducării” unei întregi țări. „O țară ca soarele de pe cer”, cum spune Țurcanu, citindu-l pe legionari. O țară cu „oameni noi” — obsesia tuturor celor țarați, complexați, bolnavi.

Mă voi opri în schimb la statutul acestei cărți, pentru că el atrage atenția asupra unui fenomen tipic al epocii de tranziție pe care tocmai o parcurgem. E vorba de apariția unei literaturi memorialistice și a cărților document despre lumea închisorilor comuniste din România, care au ca trăsătură comună voința de a depune mărturie în legătură cu o realitate fără termen de comparație în trecut. Avem de a face din nou cu o îndeletnicire peste puterile literaturii, oarecum asemănătoare cu ceea ce s-a întîmplat la noi în proza anilor '70 și '80. Într-o epocă în care nu s-a putut face nici istorie adevărată și nici politică, proza și-a luat libertatea de a înfrunta aceste dificultăți. Rezultatul a fost că mult timp **romanul politic** a reprezentat pentru noi singura posibilitate de a mai opune adevărul, minciunii. Cu o cotă mai mare de trașism, același lucru se întîmplă și astăzi. Într-o perioadă în care puterea refuză să răspundă nevoii de dreptate a societății civile și se străduiește să ne iluzioneze cu ideea că statul de drept poate fi realizat prin oameni strîmbi, scriitorii ne reamintesc faptul că drumul spre viitor începe cu trecutul, oferindu-ne texte fără valoare în fața tribunalelor, este adevărat, dar cu o valoare morală mai mare decît a documentelor promovate. Un lung pasaj din **nota finală** a cărții lui Paul Goma ne atrage atenția tocmai asupra acestui aspect: „Noi, Românii, ne plîngem că istoria noastră este ciuruită de pete-albe, ne simțim răniți, ofențați

cînd alte neamuri ne tratează de sus, ori, de-a dreptul ne disprețuiesc (cînd nu ne pur și simplu contestă) — dar, Doamne-Dumnezeule, ce am făcut noi, Românii, pentru ca să știm noi, să știe vecinii cine anume suntem? Am tăcut! Am zis: «Ce să mai vorbim...» — și n-am mai vorbit! Și am uitat noi înșine ce ni s-a întîmplat — dar urmașii noștri? Ce vor spune ei despre strămoșii lor? Că au fost niste țări niste țări, niște din aceia: și bătuți și f...tuți și cu banii luați — de acord, ceilalți erau mai tari, i-au bătut pe-ai noștri, dar de ce ai noștri n-au zbirat măcar? De ce n-au povestit? Cu «Ce să mai vorbim...». Românii n-or să ajungă niciodată să fie un popor, au să rămînă, cum bine zicea careva: o populație (iar în franceză sună și mai plastic: **un popule-lace...**)”.

Patimile după Pitești sînt deci înaintea de toate o **mărturie**, un document despre demonizarea planificată a societății românești, cu ajutorul căruia puțum spera să ajungem nu atît la pedepsirea vinovaților, cît la înțelegerea a ceea ce ni s-a putut întîmpla. Din nou **speranța** devine cel mai important factor al existenței noastre. Și tocmai de aceea **speranța** din mărturiile oferite de cartea lui Paul Goma reprezintă partea cea mai impresionantă a scrisului său. Din acest punct de vedere, două lucruri merită să fie reținute.

Mai întîi, încăpățînarea cu care proiectul de serie de **experiențe** de la Pitești este dus de autor pînă în capăt. Primele informații sînt adunate de Paul Goma în 1957, la Jilava, apoi în Bărgăan, unde stă cu domiciliul obligatoriu de la sfîrșitul anului 1958, pînă la

începutul lui 1963. „De cum am aflat despre Pitești, notează Paul Goma, mi-am zis [...] că **trebuie scrisă cartea Piteștilui**. Ca să nu se uite...”. Totuși, mărturiile directe sînt la început insuficiente, oamenii se tem să vorbească sau, pur și simplu, nu pot, așa încît romanul **Ostinato** (publicat în Germania, la Editura „Suhrkamp”, în 1971) autorul trebuie să constate că „Despre Pitești nu se vorbește — despre Pitești se face” sau că „Despre Pitești au dreptul să vorbească numai piteștenii — iar ei tac...”. După cîteva încercări eșuate de a intra în posesia unor mărturii „în prima mînă” (un grefier bătrîn, dispus să ofere informații inedite, în schimbul unei anumite sume de bani, moare pe neașteptate), proiectul e lăsat în suspensie și reluat abia în 1977, în Franța, unde Paul Goma se va stabili. Prima variantă a cărții are „în jur de o mie de pagini”, dar autorul consideră „foarte-foarte proaste...”. Abia după alte două-trei versiuni, „materialul documentar despre Pitești” va fi transformat într-un roman la persoana întîi, de care Paul Goma se declară mulțumit: „Nu spun că romanul «Patimile după Pitești» este un mare-roman; nici măcar că ar fi un roman reușit — spun ceea ce spun, iar m'e, autor, îmi ajunge: sub formă de roman, Piteștilui este mai abordabil, mai accesibil, mai de-nțeles — decît dacă aș fi comis un studiu (ca alîtea al'ele)...”.

Al doilea amănunt de natură să ne impresioneze e dificultatea cu care cartea lui Paul Goma a fost publicată în limba română.

În 1980 deci, **Patimile după Pitești** „era gata scrisă”. În 1981 e publicată în limba franceză, în 1983 în olandeză, în 1984 în germană iar în română abia în 1990, la Editura „Dialog”, din inițiativa lui Ion Solacolu, dar într-o variantă de dactilogramă fotocopiată. Mai-nainte, Ioan Cușar ar fi vrut să-i editeze cartea, dar nu l-au lăsat „camarazii”, și același lucru s-ar fi întîmplat și cu editorul Aurelio Răuță, de la Madrid. Vorba lui Platon, „Frumos lucru e adevărul și durabil; însă nu e acceptat ușor.”

Marchizul de Sade credea despre **Școala libertinajului** că nu are termen de comparație nici la cei vechi și nici la moderni. Din păcate, termenul de comparație al cărții lui Paul Goma sîntem chiar noi. Adică „materialul” cu care au lucrat Nikolski, Țurcanu și, mai pe îndelete, echipele lor. De la acest adevăr ar trebui să pornească speranțele noastre.

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune sau unde ne sînt opozații

a devărul „dur, întristător și neiertător, este că în România nu a existat **dizidență**. Și nici contestare. Nu e vorba numai de ultimii cîțiva ani, ci de întreaga istorie de 45 de ani a comunismului pe aceste melaguri. Nici dizidență cît de cît organizată, nici dizidenți, căci chiar și cei care să ridice capul de unul singur au fost alți de puțini încît abia dacă trec, în aproape jumătate de veac, de numărul degetelor de la două mîini. Ce să mai vorbim de mișcări contestatatoare care, după știința mea, se rezumă la cea a studenților la sfîrșitul deceniului șapte și cea a minerilor din 1977. Incluzînd și Brașovul din 1987, observăm că toate au aceeași caracteristică: răbufniri locale, nepregătite, întîmplătoare. Nu e în nici un fel vorba de valuri cît de cît generale sau de curente de opinie. Practic, cu excepții neglijabile, **România nu a participat absolut deloc la mișcările care, periodic, au agitat Estul european, încercînd să dezghețe opinia publică, să liberalizeze societățile, să decentralizeze și să de-birocrațizeze super-statal nomenclaturist-comunist**. Adică, amintind doar momentele de importanță extremă: RDG (1953), Polonia și Ungaria (1956), Cehoslovacia (1968) sau Iugoslavia chiar din capul locului. Iar la noi, nimic, niciodată și permanent. Îți vine greu să crezi că am îndrăznit să ne lepădăm de Ceaușescu.

Țara care, prin prisma numărului de comuniști (1.000 în 1940) era cel mai evident siluită prin trecerea la comunism, a ajuns să fie cea mai „mul-

țumită”, cea mai „cuminte” sub dictatura proletarietului.

Să lăsăm, de data asta, la o parte structura abisală a acestui popor, căci nu se poate să nu existe și altele de explicații, iar indolența, jefafişismul, lenea nu pot totuși să dea seamă singure de un asemenea somn **letargic** al unui întreg popor, somn întîns asupra mai multor generații. Cu toate că, din păcate, acesta e necesarul punct de pornire pentru orice analiză care nu vrea să escamoteze nimic.

Ar fi apoi **frica**, reală, frica de aparatul polițienesc și polițienesc-administrativ-ideologic extraordinar de bine pus la punct. Dar existența acestuia nu oferă o explicație, întrucît aparate identice erau și în celelalte țări est-europene, în care au avut loc chiar represii: mult mai dure decît la noi.

De aceea, nu ne rămîne ca ultimă, coerentă explicație, decît aceea că la noi comunismul a prins. Ooo, nu utopia, nu ideea care să fi încins inimile largi și spiritele romantic-vizionare, ci schema mentală simplă a egalitarismului, a populismului, ba chiar a răsturnării valorilor! În ultimă instanță, ceea ce a avut succes a fost **ideea revanșei omului simplu** asupra „îmbuibăților”, „proprietarilor”, „capitaliștilor”, oală în care, printr-o propagandă subtilă, au intrat însă și muncitorul-profesor, muncitorul-medic sau muncitorul-artist. (majoritatea acestora reușind cu greu abia la bătrînețe, să cîștige cît un muncitor calificat, și fiind puși în situația de a-și degrada condiția prin bacșișuri ori meditații). Succesul ideologiei egalitariste în

România îl atestă, iată, trebuie s-o recunoaștem, și votul de la 20 mai. Explicațiile nu pot fi însă atît de simplificatoare ca mai sus, e nevoie să le mai adăugăm puțină carne și puțină culoare; și mai ales, din capul locului și fără ocolșuri trebuie să spunem că acest succes ai comunismului în România nu s-ar putea explica decît prin predominanța covârșitoare a celor **urâți** în momentul venirii rușilor. Probabil că într-adevăr cei avuți erau suficient de puțini și deci ușor de anihilat fie prin aruncarea lor în închisori, fie prin plecarea, mai mult ori mai puțin de bună voie, peste graniță.

Apoi, întristător dar iarăși probabil, adevărat, cei școlii (dar prin asta nu și bogați) erau tot puțini, — raportat, desigur, la populație. Așa că, profilactic, au mers și ei pentru o vreme prin pușcării și pe la canale, pentru schimbarea gîndurilor; au rămas numai cei de care era neapărat nevoie ori oportunității, dar nici aceștia n-au scăpat cu toții următoarelor valuri de epurări. Cert este că, nu numai la nivel de vîrf, compoziția socială a PCR a fost în România extrem de „sănătoasă” dintru început, și așa a rămas vreme de 45 de ani. În această țară, spre deosebire de alte țări ale estului, intelectuali nu au fost **parteneri** egali de drum, ci **servitori** în slujba intereselor proletarietului. Profesorul, medicul, chiar și inginerul, au fost în ochii muncitorului doar niște instrumente de care, **din păcate pentru ei**, acesta nu se putea lipsi, (sau, oricum, acesta a fost rezultatul unei subtile propagande). Iar PCR a privit cu multă seriozitate și „maturitate” strategică problema. Dovada? Statisticile, care nu mint, și care arată limpede că dintre toate țările estului sîntem de departe țara cu cel mai mic număr de intelectuali la mia de locuitori.

S-a schimbat ceva, sau sînt arătări că se va schimba? De unde? Vorbe, Dovezi? Păi, unui profesor sau unui medic actualii burocrăți îi preconizează la 20 aprilie un salariu cel **mult egal** cu cel al unui muncitor vag calificat ca să nu mai vorbim de un

șef de echipă. Cu banii pe care-i iau pe articolul de față pot să cumpăr cel **mult** două kilograme de carne, iar procentul actual pentru cultură și învățămînt este unul simbolic, adică de zece ori mai mic chiar decît în țările exotice (Brazilia, 3,3%; Pakistan 2,1%, Turcia 2,1%, Tailanda 3,9%, Egipt, 5,5%, Algeria 6,1%, Maroc 70%).

Dacă strategia PCR poate fi limpede, regret dar trebuie, să insist asupra faptului că succesul ei a fost facilitat de o strategie identică a regimului anterior, orice mi-ar demonstra actualele partide istorice, căci numai dezechilibrul grav al compoziției sociale la nivelul lui 1947 (concentrarea excesivă a capitalurilor și proprietății) a putut permite PCR-ului să aibă o reală bază de mase și, mai ales, numai el explică de ce, prin suprimarea fizică ori psihică a cîtorva zeci de mii de oameni a putut fi redusă la tăcere, pentru o lungă jumătate de veac, **T O A T Ă** opoziția potențială.

Că, așa cum spun locurile comune ale proletcultului dintotdeauna, cei mulți și umili n-au înțeles (și destui nu înțeleg nici astăzi) că descurăreții, bunii de gură sau pur și simplu norocoșii „înruclîți” nu au mîncat, încă de la început, din gamela comună. — asta e cu totul altă poveste. Au trăit însă, atîta vreme, în iluzia revanșei împotriva bogaților și în utopia egalitarismului, fără să-și dea seama că acesta nu produce decît sărăcie generalizată și multă, foarte multă vorbă.

Mihail Oprea

Întîmplător, ochii îmi cad pe începutul unui capitol al cărții lui A.C. Clarke, „Sfîrșitul Copilăriei”: „Cincizeci de ani reprezintă timp suficient pentru a schimba aproape complet o lume și pe locuitorii ei. Este necesară numai cunoașterea ingineriei sociale, imaginea clară a țelului final și... puterea”.

gheorghe tomozei

Sigur

Și-așa adorm, învelit în jurnale
ca-n foșnetul de cretă al grației tale ;
e târziu, luna nu mă descoperă
caligrafind capuri de operă
iar din somn, zdrențuite curg filmuri
cu femei singure și bărbați singuri.

Sigur, totu-i pierdut. Melancolia
(poetii piară, vivat poezia !)
nu mai mă poate întoarce
în fisuratele visului arce,
sigur, dulcele se înalță-n amar
și-n chipul cel mai bizar,
în chipul cel mai bizar încă singer,
termometru sub aripă de inger,
sigur...

Femeia din Eurasia

Neroado, vinereo,
pulbereo !
așa îi strigam
și ea rămânea
fără conture și tulbure
subțire ca jupuitura
de pe un fluture
tăiată de-un joagăr,
numerotată ca o piine de lagăr.
Neroado, vinereo,
pulbereo !
și ea se pierdea
ca toate femeile din Eurasia
cu care s-a iubit viața mea,
vinere
și singure,
zăpadă
neroadă,
vreasc de fulgere
praf
și pulbere...

Perspective

Dincolo de geam e o ușă închisă,
dincolo de ea un geam zăbrețit,
altă ușă ; chiar cimpia curge-ntr-un
beci,
munții zac sub lacăte, la popreală.

Acestea le-a scris
cu mina ghimpată
în trenul gonind
peste șina ghimpată
un ghimpe muiat în rugină.

Dar de april

Se-nțelege, voi scrie despre tine
fiindcă nu te iubesc
— dacă nu scriu vei muri — ;
pentru cele pe care chiar le-am iubit
n-am destupat nici măcar un vers ;
te vor singera cristalele lui
— rana înfrumusețează,
mîngîierea slutește —
versuri umile dintr-o carte umilă
ca un dulăpior cu medicamente,
versuri cu litera înjumătățită,
cu înțelesul de dinainte pierdut
— picioare retezate
mergînd cu genunchii,
frînt, coșul pieptului
mergînd cu coastele,
cap retezat
mergînd cu gîtul șiroitor —
le voi scrie
e sigur
mîine
dacă nu ieri...

Un cuvînt

și uite-așa petrecem an de an
eu și calendarul gregorian
în ziua, toată benchetuală și sărut

cînd mi se spune că m-am născut
sorbînd, pecetluit și rece
uleiul vinurilor de Falern ori grece
adulmecat din amforă cu botul,
de mine, vikingul și vizigotul,
de mine, dacul, suflet mohorit,
tot eu fiind romanul, cît de cît ;
tot eu, aproape de crepuscul
hititul, galul, slavul și etruscul.
Și uite-așa ne stringem lîngă plita
pe care dănuiește Șunamita
iar de va fi să mor pe innoptate,
mor părăsit de neamurile toate.
Las altora al lumilor alai
cu un cuvînt rostit în niciun grai,
cuvînt cu dezvelite înțelesuri,
cu sunete ce macină eresuri
cuvînt cu cheutorile de brumă,
cuvînt care dezbină și rezumă
și lutul, cu alt lut, din cer, ni-l schimbă,
cuvînt nerăsărit în nici o limbă,
de nici un alfabet adus în scrisuri
și luminînd, nici unul, dintre visuri...

Monograma

Într-un oușar de petale
mi-am văzut monograma
înscrișă pe-o frunză de inger,
părea
un T dilatat
aproape lemn,
aproape cruce
scris soldățește
cu l
din a...

Ritual

Havuzul abandonat (fontana)
în care arunci, sfărîmate
litere mai strălucitoare ca dinții-n suris
asigurîndu-și astfel întoarcerea
într-un cuvînt pierdut,
cu articulațiile dezbinat.

Mă voi întoarce ! spui
și cuvîntul începe să capete gust
pe buzele uscate
de așteptare. Și arunci o literă, numai
atît,
monetă
fără avers și revers, fără greutate, fără
contur,
cu preț numai la Banca din Sumer.

Firimituri. Speranțe.
Vocabule.

Și nu te mai întorci.
Nici n-ai plecat.

După naufragiu

L-au înmormîntat creștinește pe
vaporul Titanic
și-acum uite, cu batiscafe și cabluri
savanți cu barbă tinăra au coborît sub
criptă
și le-au adus cu ei, la suprafață,
cîteva furculițe. Le-am văzut. Bune.
Încă mai pot fi înfipite-n creveți
ori în ciolanul de porc. Infatigabile
furculițe
din argint brumat. Glorioase.

Care dacă aș săpa și eu locul în care
am îngropat, copil, o linguriță de tablă
pe strada Mașina de Piine,
oare voi găsi un vapor
cu toate balamalele intacte ?

Invincibilă armadă,
plantația mea de lingurițe,
cum tot astfel cutiile de cremă de
ghete, goale,
unde-mi țineam dinții de lapte, căzuți,
cum tot la fel
opurile,
iubirile,
naufragiile...

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Marta Petreu
TEZE NETERMINATE
Ed. Cartea Românească

Excelenta poetă clujeană din
promoția optzeci e nu mai puțin o ex
celentă eseistă. Nu e nimic de mirare
în asta — literatura română cunoaște
nenumerate astfel de cazuri, de pildă
Ștefan Aug. Doinaș sau Mircea Ciobanu
sau Dan Laurențiu ca să rămînem la
vremea noastră — cu atît mai mult cu
cît Marta Petreu e absolventă de filo
sofie, deci formată în spiritul gîndirii
speculative atît de propice acestei spe
cii de comentariu literar care este eseu.
De altfel, ca o mărturisire discretă a
formației autoarei, cartea se și deschide
cu un eseu despre „Hegel și utopia re
cunoașterii”. Iar calitatea dîntii a ace
stor „teze neterminate” este chiar adînc
imea speculativă, dublată de o ascun
să voluptate a peregrinării prin univer
sul ideilor, nu o dată dincolo de limi
ta îngăduită de materia literară ce con
stituie pretextul excursului eseistic.
Nu-i vorba atît de forțarea hermeneu

tică a semnificațiilor cutărui sau cută
rui text literar cît de relevarea deschide
rii, a nesfîrșitului și de posibilități in
terpretative ascuns în geografia seman
tică a textului respectiv, și, în egală
măsură de afirmarea unui unghi in
edit al lecturii. „Neterminate” întrucît
sînt doar „simburii” care ar putea crește,
fiecare, în „fructe” de dimensiunile
unei cărți. „tezele” Martei Petreu nu
sînt enunțuri de idei ce abia urmează
a fi dezvoltate ci sînt chiar eseuri în
cheiate, conținîndu-și însă, ca orice e
seu adevărat, continuările. Atît în sec
țiunea „Afectiuni electivă”, mai sinte
tică și globală, cît și în secțiunea „Par
va logică”, mai analitică și particula
rizată, Marta Petreu scrie alert, inci
tant și profund. Semnalăm apariția a
cestei cărți despre care, nu ne îndoim,
croniciarul literar al revistei noastre se
va pronunța mai pe larg.

Ion Boroda
PĂMÎNT FĂRĂ SOMN
Ed. „Arcade” — Iași

La a cincea carte de versuri, Ion
Boroda rămîne fidel universului liric
anterior (salina, piatra, pămîntul, în
genere geologicul claustant) dar schim
bă cite ceva din retorica reconstruirii
acestui univers, eliminînd în bună mă
sură patetismul și stridentele afective
în registru dureros pentru a lăsa mai
mult loc reveriei și resemnării în neli
niște. Suferința nu a dispărut, s-a cro
nicizat doar, a devenit obișnuiță ceea
ce face ca dicțiunea neoromantică a
poetului să aibă răgaz pentru detalie
rea imagistică a emoției, precum în

acest „Noiembrie târziu” : „ninge cu
aer salin / ninge cu flori de noiembrie /
ninge și nu pot pleca // dincolo de urme
desfrunzite / lîngă o piatră și-un cal /
lîngă o roată și-un gînd / despovărat ca
o limbă de clopot / aștept înserarea /
și n-am cum să mă ascund // ninge
fără oprire / ninge cu sublimă pedeap
să / ninge și nu pot pleca”. Încolo, așa
cum remarcă Ioan Holban în prefața
plachetei „lexicul și procedeele de lar
gă folosință în lirica romantică și sim
bolică dau culoare și un parfum arhaic
versului eliberat de balastul ocazionale
lor”. Rămîne de văzut dacă persistența
obsesivă a unor elemente de univers lir
ic nu va determina, cu toate eforturile
poetului, o alunecare în manierism. Ul
timul ciclu al cărții („Pod peste noap
te”) anunță un astfel de drum.

Persida Rugu
DESCULȚĂ ÎN IUBIRE
Ed. — Dacia

Volum de debut despre care cri
ticul Petru Poantă afirmă următoarele:
„Într-o alchimie rafinată, nu lipsită u
neori de prețiozitate în cele mai reușite
poeme, Persida Rugu recurge frecvent
la acea coincidență a contrariilor care
reprezintă una dintre coordonatele fun
damentale ale poeziei moderne, practi
că cu dexteritate asintazismul și elip
sismul, apropiindu-se adeseori de suges
tivatea, eleganța și spiritul de finețe
al haiku-lui”.

Iată în sprijinul afirmațiilor criticu
lui cîteva exemple : o „bucolică” : Du
minica pe-un cîmp smălțuit / cu miozo
tis // te leg la ochi cu murmurul / a
pej / și-ți cer să mă găsești // eu stau
în umbra unui zbor”, sau un „papirus”:
„Arzînde zămisliri de aștri / mă vor
într-un tînut de lavă // istovită de cin
tec mă-nlore / spre demutul ascuns în
adîncimi / de veac // Verdele ierbii îmi
cîntă / nepieirea”, ori acest „tîmp ami
nat” : „Speranța se ascunde / în lu
mină / ghimpele somnului / îi dă mereu
tîrcoale // Încăbilul / trece prin umbra
de încercare / a / pietrei”. Se potrivește
? Poate da, poate nu. Mai important
mi se pare faptul că avîntul liric al
tinerei poete — indiscutabil — e mereu
cenzurat de spiritul de economie ver
bală, ceea ce ar putea fi un semn de
grăbire a maturizării și de conturare
a unui fel personal de angajare lirică
în discurs.

Mircea Moga

EPILOG

Al 41-lea

Al patruzecișuilea an al vieții lui I.P. Culianu a fost și ultimul. Născut dintr-o veche familie de cărturari moldoveni, strălucit absolvent al Universității din București, marele erudit, scriitorul subtil, fermecătorul profesor de la Milano, Groningen ori Chicago nu-și va mai putea cerceta cărțile, manuscrisele arabe, sanscrite, latine ori grecești și nu-și va mai revedea meleagurile natale, decât în nopțile de sărbătoare când cerurile se deschid și revin lângă noi toți cei dragi care-au pierit. Ne rămân, de la cel care în generația '70 a dus mai departe „modelul Mircea Eliade”, sute de articole și studii, risipite în revistele lumii sau dormind în ea pe foi manuscrise... Și cărțile lui „antume”, în italiană, franceză, engleză, greacă ori germană... Monografiile, studiile, eseurile, romanele...: Mircea Eliade (1978), Iter in silvis (1981), Psychanodia (1983), Religie și putere (1981), Experiențe ale extazului (1984), Eros și magie în Renaștere (1984), Hans Jonas (1985), articole din Enciclopedia britanică și din cea a Religiiilor (1987), Colecția de smaralde (1989), Dicționarul religiilor (1990), Gnosele dualiste ale Occidentului (1990), Hesperus (1991). Vor urma, postum, multe altele, poate și sub tipar românesc.

Ultimul studiu de istorie și filosofie a religiilor și ideilor al lui I. P. Culianu, editat de Plon constituie cea mai completă și adâncă analiză a impactului pe care gnosticismul, marcionismul, manicheismul, bogomilismul ori catarismul l-au avut asupra Europei de ieri și de azi. Iar ultimul capitol al acestei cărți se intitulă Epiolog.

Ceea ce se numește nihilism modern — și reprezintă o negare a aceluia metasisem care impune valori sistemului lumii, astfel încât acesta din urmă să fie văduvit de orice valoare absolută — acest nihilism deci, provine dintr-o opțiune inițială care precede alegerea între credința într-un singur sau două principii creatoare. Pe vremea înfloririi dualismelor occidentale, opțiunea aceasta nu era de dat: pe atunci metafizica era un fapt incontestabil, iar transcendența își revărsa în fiecare zi, prin scintele ei pneumatice, prin lumina soarelui și a lunii sau prin grația lui Dumnezeu, gratele ei daruri în sufletul omenesc. Dualismele occidentale sînt niște campioane ale metafizicii, în timp ce nihilismul modern se constituie în negarea ei absolută. Principiul fundamental al „științei moderne”, acest tîrziu produs al secolului al XIX-lea, a fost formulat de Helmholtz și al său „grup al celor cinci” astfel: știința e știință numai întrucît nu admite existența unor cauze extranaturale. Toate cauzele trebuie a fi căutate în organizarea materiei. Această perspectivă duce la scenarii mitice care, mai cu seamă în biologie, seamănă cu miturile gnostice, cu toate că pleacă de la premise inverse. La fel, așa cum am putut să constatăm, literatura fabrică ea însăși mituri cu aparență „gnostică”, dar al căror mesaj este cu toate acestea pur și simplu nihilist.

Dincolo de superficiale analogii, gnosa și nihilismul nu sînt comparabile: semnele lor sînt inverse încă de la baza sistemelor care le produc.

Ce să gîndim atunci despre acei autori care fac din „gnosticism” temelia însăși a sistemelor lor producătoare?

Ei se înșală — e un fapt clar pentru toți cei care nu pretind că vremurile moderne ar însemna o viguroasă afirmare a transcendenței. Vremurile moderne sînt dimpotrivă, esențial nihiliste.

Cu toate acestea, putem recunoaște în miturile filosofice, literare și științifice ale modernității, structuri și secvențe utilizate altădată de dualisme ale Occidentului. Și poate că nu e întru totul greșit afirmația că una și aceeași nostalgie a „împărăției” îi anima pe ei și pe noi.

Dăzămășit în speranța perfecționării nelimitate a omului, H.G. Wells scria după război că rasa noastră ar trebui să fie distrusă pentru că o nouă umanitate să se poată naște... Același raționament îl regăsim în multe din studiile științifice recent răsfoite. (Doar catastrofele ecologice — se spune — ar putea duce la o mutație a speciei, însă procentajul de mutații favorabile ar fi de sub 0,001 la sută, în timp ce mutațiile nefavorabile ar atinge 99,999 la sută. În aceste condiții, mai merită oare să ne încercăm norocul?). Fantasma ekpyrosis-ului, a arderii-de-tot a lumii acestora, bîntuie în continuare spiritele care văd deja răsărind din Focul-cel-Negru o împărăție-a-luminii fără de sfîrșit. Puterea de seducție a acestui mit trebuie să fi fost destul de mare, de vreme ce el este încă atît de activ. Avem încă o mărturie că experiența lumii ca Tenebră nu s-a încheiat.

Trebuie să ne resemnăm în a accepta faptul că orice activitate umană e

rezultatul unui bricolaj mitic și că principiile ei însăși nu oferă vreo garanție de adevăr. Desigur, în știință, există unele mituri mai adevărate decît altele — sînt miturile care fac să meargă locomotiva, motorul cu reacție sau camera de luat vederi — dar, în societate, toate experimentele par la fel de posibile „oamenii nu trebuie să fie egali; oamenii trebuie să fie egali; trebuie să începem în cea mai bogată țară din lume; trebuie să începem în cea mai săracă” — am avut parte de toate acestea, și sîntem încă atît de angajați în acest conflict mitic, încît mi-e greu să-l reducem la adevăratele lui proporții, și anume la un sistem ce trebuie să-și realizeze toate potențialitățile latente și care ne alege spre a deveni victime sau eroi.

Tot restul rămîne la mîna hazardului: ei e cel care îl trimite, cu cea mai formidabilă escortă prusacă care a existat vreodată, pe exilatul Lenin de la Zürich în Rusia, pentru a realiza acolo cea mai aberantă erezie marxistă pe care cineva ar fi putut-o concepe — și care consista într-o simplă răsărire a semnelor în raport cu mitul de bază. Altfel spus, nu primului (Angliei sau Olandei) i-ar fi sortit să fie cel dintîi, ci celui din urmă, adică Rusiei.

Dincolo de divizări și preferințe mito-politice, există activități umane fundamentale care nu pot fi evitate: nutriția, somnul, excreția, procreația. Am și tentații să credem că, totuși datorită caracterului lor inevitabil, ele ar trebui să fie mai puțin supuse unor interpretări mitice. Ori, dimpotrivă: există excelente rațiuni mitice pentru a fi vegetarian sau carnivor, pentru a dormi mult sau puțin, pentru a naște în picioare, culcată sau așezată, pentru a folosi sau nu anticoncepționale, pentru a face sau nu face dragoste, ori pentru a fi heterosexual, homosexual, bisexual, transsexual sau autosexual. Desigur, Biserica catolică ori Marxismul ortodox, învechit și puritan, au descoperit geniala soluție de a postula existența unei legi naturale care prescrie anumite atitudini și proscribe altele. Și roata miticelei gîlcevi se învîrte pînă la capăt, asigurînd slujbele a mii de medici, judecători, avoca-

ți, preoți, biologi și politicieni angajați în dispute imposibile de rezolvat (de exemplu privitor la legitimitatea ori nelegitimitatea avortului). Din nefericire, chiar dacă ar exista o „rațiune naturală”, ea nu ar fi decît una din miliardele de soluții mitice posibile, iar demiurgul acestei lumi s-a dovedit atît de vicelan încît nu ne-a indicat-o în mod explicit pe cea bună. Pînă la urmă, mai bine e să nici nu crezi în ea: căci orice pretenție de a cunoaște misterioasele dogme ale naturii sfîrșete prin a fi creatoare a teoriei împotriva aceluia care nu li se supun. Sînt implicate de asemenea, aici, și alte probleme extrem de importante, precum existența sau nonexistența progresului uman ori credința în sfîrșitul lumii. Pe scena actualității se perindă tot felul de mituri și sîntem somați să luăm poziție în cadrul sistemului lor. Există, bineînțeles, o „istorie socială” a miturilor progresului sau a celor contrare; ea procedează astfel încît fiecare individ să fie obligat să ia atitudinea ce îi e hărăzită; numai că această luare de poziție poate fi considerată, în raport cu ansamblul sistemului, ca perfect aleatorie și egal de îndreptățită, precum toate celelalte, în ceea ce privește propriul „adevăr”. Căci blestemul speței umane stă în aceea că toate miturile ei sînt la fel de adevărate.

Doar Puterea face ca unele dintre ele să fie mai adevărate decît celelalte; însă orice putere este pînă la urmă eliminată de o altă putere, ale cărei motivații mitice sînt diferite. În Franța, de exemplu, avem guvernări „de dreapta” și „de stînga”, președinți „republicani” și „socialiști”. Apanajele mitice se schimbă, numai instituția puterii, ea însăși mitică, se menține mai multă vreme.

Cît privește sfîrșitul lumii, sînt unii care cred în el, alții care nu cred, alții încă (majoritatea, cred) pentru care chestiunea nu e la ordinea zilei, sînt apoi profesorii bărboși care opatează publicul vorbînd cu gravitate despre el la televizor, sînt cei care îl doresc cu ardoare, precum cabaliștii lurieni, dualiștii occidentali. H.G. Wells și nenumărații oameni de știință moderni, și mai e și restul omenirii pentru care fie și posibilitatea sfîrșitului lumii, provoacă stupeoare și groază.

Și mai există, în fine, cei care știu. Recent, am găsit în cutia de scrisori un manifest distribuit de „Misiunea” lui Jehova, în care eram întroat dacă sînt la curent cu faptul că, Armagedonul se află la un pas de noi, după care veni-vă împărăția pentru cei Drepti. Mai exact, manifestul presupunea că sînt total neștiutor, atît în ce privește forțele ce vor construi împărăția pe ruinele lumii de azi, cît și în privința formelor pe care le va îmbrăca împărăția.

Aș dori să confirmăm faptul că, în cazul meu, Martorii lui Jehova aveau dreptate: N-am nici cea mai mică idee cum va fi fînd Armagedonul și nici despre ceea ce-l va urma.

E bine însă să există cineva care știe. Asta mă reconfortează nespun.

Milano, noiembrie 1973
Wassenaar, (Haga), noiembrie 1986

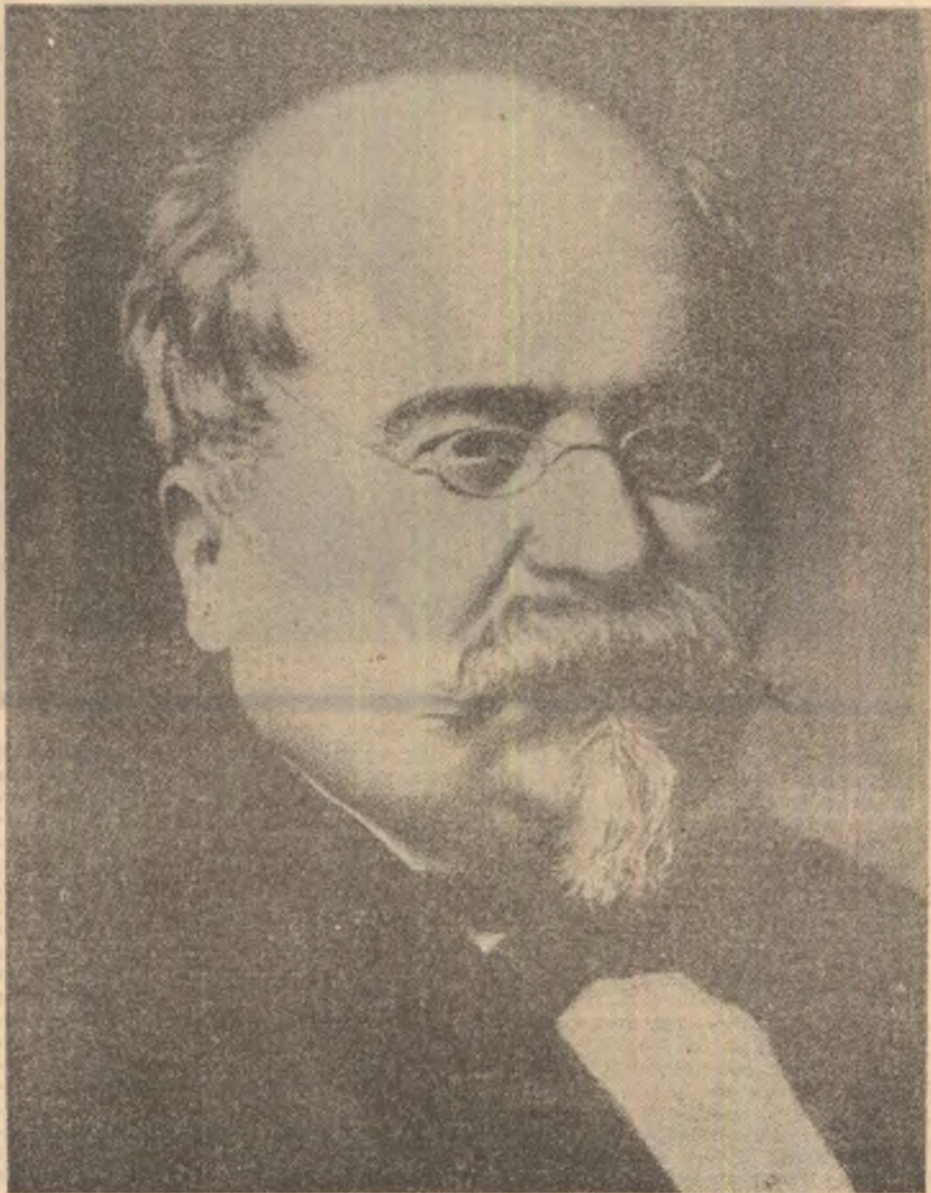
Prezentare și traducere de
Paul P. Drogeanu

MIHAIL KOGĂLNICEANU

6 SEPTEMBRIE 1817

„Mihail Kogălniceanu a fost un om pe care l-au avut românii în epoca modernă”

AUTOBIOGRAFIE

● Data certă a nașterii lui Mihail Kogălniceanu : 6 septembrie 1817. O găsim menționată în discursul autobiografic pe care l-a ținut la Academia Română, în ziua de 1 aprilie 1891 :

„Eu sînt născut la Iași, la 6 septembrie 1817, după cum reiese din însemnarea originală scrisă de tatăl meu, în *Ceaslovul nașterilor și morților familiei Kogălniceanu*. Tatăl meu a fost Vornicul Ilie Kogălniceanu ; maică-mea Catinca, născută Stavilla, era coborîtoare dintr-o familie genoveză, stabilită de secole în vechea colonie Cetatea-Albă, de unde apoi s-a fost răspîndit în toată Basarabia, unde și astăzi sînt mulți proprietari purtînd numele de Stavilla. Nașul meu, adică acela care m-a luminat cu sfîntul botez, a fost Domnița Marghioala Calimach, soția logofătului Grigore Sturdza. La săvîrșirea ei din viață, Domnița Marghioala mă recomandă iubirii și îngrijirii fiului său Mihail Sturdza, ajuns Domn al Moldovei, în 1834...”

Mai aflăm, din aceeași autobiografie și faptul că Domnitorul Sturdza și-a trimis pe cei doi fii ai săi, Dimitrie și Grigore, împreună cu Mihail Kogălniceanu, la studii, în Franța, în anul 1834.

1834 — STUDENTUL

● Mihail Kogălniceanu și cei doi fii ai domnitorului Sturdza au plecat la studii în luna august 1834 și s-au stabilit la Lunéville, în Franța. La vremea aceea tînărul Kogălniceanu, care nu împlinise încă 17 ani, cunoștea bine limbile : franceza, germana, greaca și latina, deci i-a fost ușor să-și continue studiile la prestigiosul colegiu din Lunéville. După numai un an însă — în luna august 1835 — cei trei studenți au fost mutați la Berlin, la cererea făcută de consuli ruși, de la Iași, către Domnitorul Sturdza. „pentru că împăratul Nicolae I-iu socotea că educațiunea franceză e prea revoluționară”.

Din scrisorile pe care le-a trimis familiei sale în țară, aflăm programul de învățămînt, din primii doi ani, de la școala din Berlin : limbile germană, franceză, italiană, latină, greacă, engleză ; matematica ; gimnastica ; tragerile cu arme ; pianul ; geometria ; istoria ; dreptul ; galvanoplastia ; călăria.

La 27 octombrie 1837, Kogălniceanu s-a înscris ca student la Facultatea de Științe juridice.

În același an 1837, vrednicul student își va face și debutul literar, publicînd, (în limba germană) la Berlin în revista „Magazin für die Literatur des Auslandes” (nr. 9 și 10, ianuarie 1837) stu-

diul *Moldova și Țara Românească. Limba și literatura română sau valahă. A urmat debutul editorial, cu broșura Schiță asupra istoriei, obiceiurilor și limbii țiganilor...* (Berlin, 1837, în limba franceză) și (tot în limba franceză), *Istoria Valahiei...* (volumul I, Berlin, octombrie 1837).

1838 — PUBLICISTUL

● În luna martie 1838 Kogălniceanu revine în țară, la Iași, unde își va începe activitatea de publicist. Socotind presa periodică „un mijloc neapărat trebuincios unei nații”, el va conduce mai multe reviste de literatură și istorie, în anii 1838—1860.

În perioada 1 iulie — 1 septembrie 1838 a preluat conducerea revistei literare „*Alăuta românească*” (seria a doua).

La 19 martie 1840 începe publicarea revistei „*Dacia literară*”, care va apărea pînă la 23 august 1840, cînd a fost suprimată din ordinul lui Mihail Sturdza. Kogălniceanu va spune în memoriile sale : „Într-un articol am citat proverbul *Peștele de la cap se impute*, și dînd de temei că jurnalul meu era nepotrivit cu împrejurările politice ale țării. Domnitorul a ordonat suprimarea foaiei, iar pe mine, care eram aghiotant al său, mă destituî din postul meu”. Cînd se aflase la studii, la Lunéville, Kogălniceanu fusese numit sublocotenent în armata moldovenească (august 1835), iar la 10 noiembrie 1838, se decretase înaintarea sa în gradul de locotenent și aghiotant.

Către sfîrșitul anului 1840 a apărut „*Foaia sătească a Prințipatului Moldaviei*”, care a avut mai multe suplimente (pînă în 1844), fiind difuzate în mai toate satele din Moldova. Conducerea revistei a avut-o Kogălniceanu, ajutat de Ion Ionescu de la Brad.

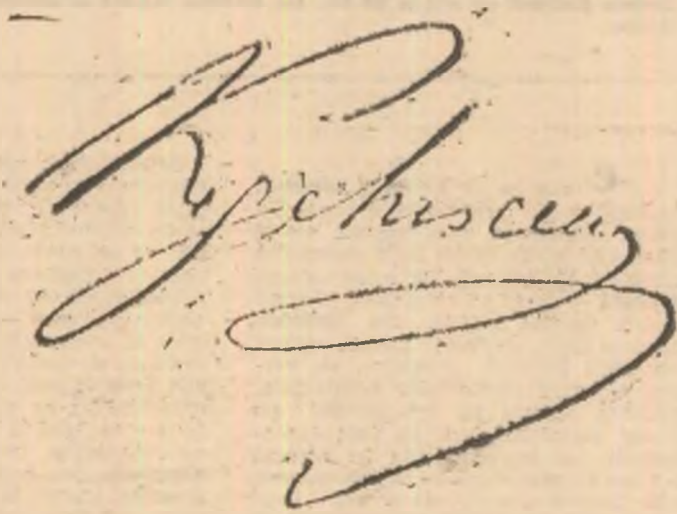
În 1841 a început editarea revistei „*Arhiva românească*”, în care erau publicate documente istorice (volumul I — 1841 ; volumul II — 1845).

„*Propășirea*” a apărut, sub „conducere răspunzătoare” a lui Kogălniceanu, de la 9 ianuarie, pînă la 29 octombrie 1844.

Cel mai valoros periodic infintat condus de Kogălniceanu a fost „*Steaua Dunării*”. În numărul-1 din 1 octombrie 1855, se face prezentarea publicației „*Țelul politic al „Steii Dunării*” este a țina pre publicul român într-o cunctință lămurită și continuă despre întipăriile cele mai importante ale zilei, o totodată și despre spiritul și tendințele marilor luptători. „*Steaua Dunării*” este jurnalul Unirii”.

Să reamintim că toate aceste publicații au apărut la Iași, în editura și tipografia lui Kogălniceanu. Tot în această editură au apărut și primele scrieri în proză, a lui Kogălniceanu, începînd cu *Iluzii pierdute* (1841) ; precum și mai multe *Cale de țară și Almanahuri* pentru poporul românesc.

1843 — PROFESORUL

● Evidențiat, prin scrieri, ca fiind cel mai desăvîrșit istoric al timpurilor sa Kogălniceanu a fost numit să ocupe catedra de istoria românilor, la Academia Mihăileană, din Iași. La 24 noiembrie 1843 el și-a rostit cuvîntul introductiv al cursului „*Istoria națională ne arată întâmplările, faptele strămoșilor noștri. Inima îmi bate cînd aud numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihail Viteazul. Trebuința istoriei patriei ni este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor noastre împotriva națiilor străine... Eu privesc ca patrie a mea toată acea întîndere loc unde se vorbește românește și ca istorie națională, istoria Moldovei, a Valahiei și a fraților din Transilvania. Această istorie este obiectul cursului meu... Istoria și mîinilor se împarte în istorie veche, de mijloc și nouă. Istoria veche se începe de cele întîi timpuri istorice a Daciei și merge pînă la întemeierea Statului Valahiei (1224 și Moldovei (1350)... Întinzîndu-mă, cum se înțelege de la sine, mai mult asupra istoriei Moldovei, nu voi trece sub tăcere și faptele vrednice de însemnat a celorlalte părți a Daciei, și mai ales a românilor din Valahia, cu care sîntem frați și de cruce și de sînge, și de limbă și de legi. Istoria trebuie să fie și a fost toldeana, cartea căpetenie a popoarelor...”*

1845 — ISTORICUL

● Studiile istorice au constituit pasiunea tînărului cercetător de cronici, Mihail Kogălniceanu. „În istorie nu mă întrecea nimeni”, ne-o spune chiar el, referindu-se la epoca de învățămînt școlar. După debutul de la Berlin, în care s-a aflat și *Istoria Valahiei*, publicată cu scopul de a face cunoscut Occidentului originea și viața poporului român, tînărul istoric avea să publice, la Iași, în anul 1845, *Fragmente și trase din cronicile moldovenești și valahe* ; apoi *Letopisțile Țării Moldovii* (1855). În prefața *Letopisțiilor* patriotul și iubitorul de neam Mihail Kogălniceanu spune :

„Dacă vreo dată studiul istoriei a fost trebuitor, aceasta este în epoca noastră, acest timp de haos, cînd și oamenii publici și oamenii privați, bătrîni și tineri, ne-au văzut individualitățile sfîșiate și iluziile ce ni erau plăcute, șterse. Într-un asemenea timp, limanul de mintuire, altarul de rîzimat pentru noi este istoria, singurul oracol care ne mai poate spune viitorul... Insuflat de o asemenea convicție, din frage-mea junete m-am ocupat cu adunarea cronicelor țării mele și a ori ce acte privitoare la istoria ei... Îngelat în toate speranțele mele, închis la Rîșca, de două ori de țeraț, studiul *Letopisțiilor*, singura istorie națională ce avem pînă acum, a fost pe tru mine o nevoie și o mintuire... Nădăjduiesc că prin publicarea *Cronicelor Moldovii*, contribuind la dezvoltarea patriotismului, voi contribui totodată și la propășirea utopiilor care pe mulți au înșelat pînă acum...”

Continuarea preocupărilor istorice ale lui Kogălniceanu o aflăm în „*Arhiva românească*” (1840 și 1845).

KOGĂLNICEANU

- 20 Iunie 1891

- cel mai mare conducător cultural și politic

Nicolae Iorga — 1916

1848 — PATRIOTUL

În revistele publicate la Iași, Kogălniceanu și-a făcut cunoscute primele sale îndicări patriotice, cerind încetarea epurării orânduirii sociale și înlăturarea urilor săvârșite asupra poporului. A-tă atitudine i-a adus cetezătorului pa-surghiunul la mănăstirea Rîșca (1844) și patrierea politică la Paris (1846).

În luna martie 1848 a participat la miș-a revoluționară din Moldova, deve-, în fața autorităților, „principalul gator” și oferindu-se, pentru prin-a lui, 700 de galbeni. Kogălniceanu a it însă ca, la 12 august 1848, să se gizeze în Bucovina și, după câteva zile a sosirea la Cernăuți, să publice pro-nul de revendicări naționale intitulat: „nțele Partidei Naționale din Moldova e care Nicolae Iorga le va numi, mai u : „O adevărată Evanghelică a națio-smului moldovenesc”. În cele 104 pa-ale acestei evanghelii, Kogălniceanu, xponent al grupului de revoluționari care făcea parte, enunță 34 de mari me trebuințioase Moldovei. Reamin-citeva : Autonomia țării și dreptul de da singură legile ; Egalitatea civilă olică a tuturor cetățenilor ; Formarea Adunării Obștești, compusă din re-ontanți ai tuturor stărilor societății ; uținarea listei civile (în vremea aceea ul național al țării era de 10 000 000 și, din care Domnitorul Sturdza primea 1 000) ; Răsplătirile pentru merite să late de Adunarea Națională ; Instruc-egală și gratuită pentru toți cetățenii ;

Improprietărea țaranilor ; Unirea Mol-dovei cu Muntenia.

Și patriotul Mihail Kogălniceanu a lup-tut, pină la sfîrșitul vieții, pentru reali-zarea acestor deziderate.

1859 — NAȘ AL CAPITALEI

● În ședința Parlamentului, ținută la 1 octombrie 1859, se discută problema alegerii capitalei Principatelor Unite. Sint indicate două orașe : București și Iași. Se pare că majoritatea parlamentarilor ar alege Iași. Intervine însă Mihail Kogălniceanu, care propune ca legea respectivă să prevadă următoarele : „Reședința obișnuită a Domnului și a marilor corpuri ale Statului este orașul București”. Și susținătorul acestei propuneri completează : „Deci Bucureștii trebuie să fie rezidența obișnuită a Domnului ; așa înțelege țara, așa o înțelege Europa. Și aceasta nu de azi. Deci noi propunem nu facem alta decît a constata un fapt și o trebuință mare. Totodată, nu ieșim din situațiunea lucrurilor făcute de către însăși Europa în urma recunoașterii a îndoitei alegeri. Nu violăm dar constituțiunea. Orașul București este de secolii făcut pentru ca să fie capitala României. Aproape de artelul principal al comerțului, al bogăției Principatelor Unite, pe drumul cel mare al Occidentului către Orient, cu o populațiune numeroasă, compactă și emnamente românească. Nicăieri, în nici un alt oraș al României, nu există un centru de lumini mai mari, un popor cu aspirațiuni mai naționale și mai liberale, un spirit public mai neatrnat.”

Și Parlamentul votează : Capitala Principatelor Unite este orașul București. Așadar, Capitala noastră îl are ca „naș” pe Mihail Kogălniceanu.

1860 — PRIM-MINISTRU

Mihail Kogălniceanu a avut, în rod-a și îndelungata sa activitate, nume-se funcții, pe care le-a îndeplinit cu ruință și cu vrednicie. Întia dintre a-te funcții a fost aceea de conducător Featrului Național din Iași — în trium-atul numit la 15 mai 1840 : „Spătarul Negruzzi, Comisul Vasile Alecsandri și ăitanul Mihail Kogălniceanu”. Deci, în 0 Kogălniceanu avea și gradul de că-an.

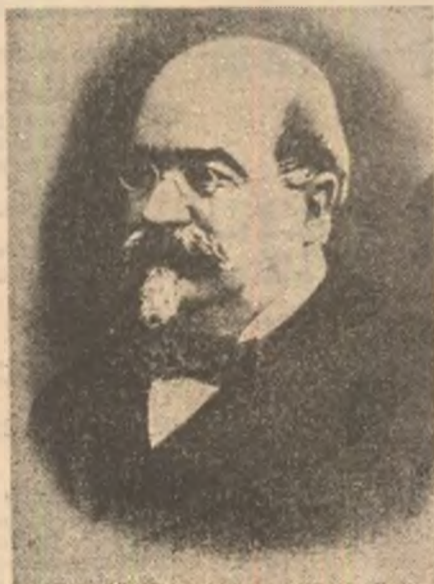
De la 4 octombrie 1851, pină la 5 iulie 2, a fost director al Departamentului Lăuntru (Ministerul de Interne), putat în Adunarea ad-hoc a Moldovei es la 9 septembrie 1857).

La 30 aprilie 1860 a fost ales președin-al Consiliului de Miniștri, al Moldovei nă la 17 ianuarie 1861).

La 12 octombrie 1863 este prim-ministru Principatelor Unite (pină la 26 ianuarie 5).

În toate aceste funcții a activat cu în-cărare patriotică, reușind să realizeze ncpialele sale idealuri naționale : U-ea Principatelor ; Instituirea legii a-re și a legii electorale ; desființarea sici ; organizarea de mari lucrări pu-ce ; emanciparea țaranilor. Despre U-e ne mărturisește, într-o profesie de dință :

Sint și voi fi toată viața mea pentru irea Principatelor Române. Voturile de 5 și 24 ianuarie 1859, prin care am ilțat pe Alexandru Ioan I pe tronul

Principatelor Unite, nefiind decît sublima expresie a eternei dorinți a românilor, vol sustine cu orice preț tronul la a căruia fundare am participat.”

1868 — ACADEMICIANUL

● Mihail Kogălniceanu a fost ales membru al Academiei Române la 14 septem-brie 1868 — cu unanimitate de voturi. Împlinise, de curind, 51 de ani și avea în urma sa o activitate strălucitoare, pusă, mai cu seamă, în slujba patriei : eminent profesor de istorie, autor de scrieri istorice valoroase, conducător de reviste lite-rare și istorice, revoluționar patriot, părtaș la făurirea Unirii Principatelor, sus-ținător al țărânimii năpăstuite. Instituția care-l primea în rindurile membrilor săi se onora deci cu această alegere.

După aproape două decenii — la 29 martie 1887 — academicianul Kogălniceanu este ales președinte al prestigioasei instituții din care făcea parte. Această nouă funcție o va prelua la 1 ianuarie 1888, succedindu-l pe fostul președinte Ion Ghica, plecat peste hotare ca „trămis extraordinar și ministru plenipotențiar la Londra”.

După alegerea sa ca președinte — făcută tot cu unanimitate de voturi — Ko-gălniceanu își va rostii cuvântarea de mulțumire, în care va spune : „Prin alegerea mea ați voit a răsplăti vîrsta și începuturile mișcării literare. Mă voi sili să fiu folositor Academiei Române și, prin asta, nației române...”

Marele cărturar și om de Stat, a condus Academia Română pină la sfîrșitul anului 1890.

1880 — DIPLOMATUL

● S-ar putea spune că Mihail Kogălniceanu a intrat în diplomație la 3 aprilie 1877, cînd a fost numit ministru de externe. În această calitate, el a avut mindria și mulțumirea să declare, în Parlament (la 9 mai 1877) : „În stare de rezbol, cu le-găturile rupte, ce sintem ? Sintem independenți ; sintem națiune de sine stătătoare” Și Parlamentul a votat atunci : Independența absolută a României.

La 17 aprilie 1880 Kogălniceanu a fost numit ministru plenipotențiar al Români-cii, la Paris. La 8 iulie își va prezenta scrisorile de acreditare, fiind primit de preșe-dintele Franței. Întia și cea mai de seamă realizare a sa, ca diplomat, a fost obține-rea recunoașterii, de către guvernul de la Paris, a independenței Statului român. Preșe-dintele Franței — Jules Grevy — va scrie, mai tîrziu, șefului Statului român, cînd Kogălniceanu își va înceta misiunea diplomatică la Paris (la 23 martie 1881) : „Ne facem indeosebi o datorie de a recunoaște că, în durata șederii printre noi, domnul Mihail Kogălniceanu și-a împlinit în așa mod misiunea, că a meritat întreaga noas-tră încredere și s-a făcut demn de încuviințarea dumneavoastră.”

Reîntors în țară, fostul diplomat și-a reluat activitatea de parlamentar, luptînd mai departe pentru apărarea intereselor noastre naționale — așa cum o făcuse și mai înainte.

1891 — PRINTRE ȘIRURI DE ȚĂRANI ÎNGENUNCHEAȚI

● Ultima scrisoare de la Paris, către familia sa, a fost trimisă la 19 iunie 1891. În ea sint gîndurile pe care le-a avut bolnavul internat în spital : „Fac operația în cele mai rele condiții și mă tem de o criză fatală. Miine, joi, mă va opera. Nu știu dacă voi putea răbda cloroformul”. Urmează câteva sfaturi, pe care le dădea fiului său, Vasile, referitoare la dispozițiile testamentare.

După cum se știe, operația n-a reușit și, în acea zi de 20 iunie 1891, Mihail Kogălniceanu a decedat. Sierul, cu rămășițele sale pămîntești, a fost adus în țară, zece zile mai tîrziu. Ziarele timpului ne informează : „La 1 iulie vagonul mortuar a intrat în gara Burdujeni, trecînd încet printre șirurile de țărani care-l primeau îngenuncheați. La 2 iulie s-a făcut înhumarea, la Iași. Au fost prezenți membrii guvernului și fruntașii culturii românești. Un regiment de infanterie, un batalion de dorobanți, o baterie de artilerie și un divizion de călărași defilează prin fața catafalcului, iar în urmă vin coloanele fără sfîrșit ale studenților, șco-larilor și miilor de locuitori îndurerăți.”

Stampa pe care o reproducem din ziarele ieșene, ne înfățișază carul mortuar în mers spre locul de înmormîntare.

Țăranii îngenuncheați, printre care trecuse trenul cu sierul lui Kogălniceanu, erau veniți din satele Moldovei, pentru închinăciunea convenită celui care-i dez-robiseră și-i aduseseră în rindurile cetățenilor țării, cu drepturi egale, dorite din moși și strămoși, dar obținute numai datorită acestui mare patriot și iubitor de neam, care a fost Mihail Kogălniceanu.

IN MEMORIAM

● Statuile lui Kogălniceanu, care au prilejuit organizarea de festivități ina-gurale de mare amploare, au fost cele de la Galați, Iași și București. La Galați dezvelirea bustului realizat de sculptorul V. Hegel, s-a făcut la 21 octombrie 1893. Istoricul V.A. Urechilă a inițiat și finan-țat lucrarea cu scopul „de a aminti, per-manent, realizările de seamă ale marelui patriot, iubitor de neam și țară, Mihail Kogălniceanu”. La solemnitate au parti-cipat „sute și sute de cetățeni veniți din toate județele țării, precum și fruntași intelectuali românești, din București și de la Iași” — cum ne informează zia-rele timpului.

La Iași solemnitatea, asemănătoare în proporții, s-a desfășurat în ziua de 28 septembrie 1911, statuia, operă a scupto-rului V. Hegel, fiind dezvelită în asis-tența principelui Ferdinand, a misiuni-lor străine și a imensei mulțimi care umpluse piața Universității.”

Statua de la București (sculptor O. Han) a fost arătată publicului la 8 no-iembrie 1916. Printre participanții la fes-tivitate s-a aflat și scriitorul Mihail Sa-doveanu, care consemnează astfel eveni-mentul : „Pe bulevardul Elisabeta, din Capitală, s-a inaugurat statuia marelui Mihail Kogălniceanu. Privind trecutul a-propiat și cîntărind activitățile făuritori-lor Statului nostru modern, nu ne putem stăpîni uimirea față de apariția extraor-dinară a acestui bărbat de variet în-

zestrat. El a stat, în toate domeniile, cu mult deasupra contemporanilor săi : li-terat de frunte, militînd pentru limba populară împotriva curentelor străine istorice de mina întii, cugetător politic și diplomat iscusit. A fost necontent în fruntea mișcării generoase din care a ie-șit România modernă. A fost cel mai val-nic luptător al democrației și cel mai sin-cer prieten al țaranului. Statuia îl re-prezintă stăpîn pe sine și iluminat de forța-i lăuntrică.”

În județele : Botoșani, Brăila, Galați, Iași și Vaslui există opt comune și sate care au numele : Kogălniceanu.

În mai toate orașele mari ale țării sint străzi care poartă numele : Kogălniceanu. Despre viața și opera lui Mihail Ko-gălniceanu au fost scrise și publicate mai mult de șaiszeci de cărți și broșuri.

Iată deci cit de mari au fost și conti-nuă a fi admirația și recunoștința urma-șilor acestui fruntaș al făuritorilor/pa-tricii moderne în care trăim.

Documentar de Ion Munteanu

SCRISOAREA DE RECOMANDARE

Căderea tipografiei se înalță masivă și sobră — bătrână de mai multe decenii — la poalele dealului, tăiat aici pieziș de una din principalele artere de penetrație spre centrul Bucureștiului încă de pe vremea când de-abia se terminase primul război mondial.

În dimineața de primăvară, căldura se cernea blîndă peste cimitirul Belu și construcția întunecată a crematoriului, peste liceul Șincai și parcul din apropiere cu frunzișul de un verde crud, peste căsuțele subrede din împrejurimi. De puțin timp, sirenele fabricilor din cartier brăzdaseră văzduhul cu șuieratul lor clar amintind începerea turei de dimineață. Tocmai atunci un bărbat și o femeie coboriseră din tramvai la stația din fața tipografiei. La orele opt trebuiau să fie primiți de directorul întreprinderii și pentru că era prea devreme o luară alene pe una din străzile laterale din apropiere. În ochii bărbatului se citea neliniștea, o cumplită oboseală și tristețe; parcă absent la tot ce se petrecea în jurul lui; trăsăturile regulate ale feței erau răvășite și trupul înalt și cindva spătos se girbovise; în hainele ponosite și șicampete părea un bătrînel, deși nu trecuse de patruzeci de ani. Femeia îl ținea strîns de braț și păsea dirză; încă frumoasă, cu toate că nu mai era la prima tinerețe; purta o rochie simplă, cusută cu gust și din fiecare mișcare pe care o făcea se vedea prea bine că se străduiește să însuflească încrederea însoțitorului ei.

— Hai, Victore, curaj, ai să vezi că acum ai să găsești de lucru! Doar avem o scrisoare de recomandare!

Bărbatul se uita la ea cu privire neîncrezătoare, mută. I se învălmășeau în minte ultimele luni ca într-un film în care nu se recunoștea că este actorul principal. Totul i se părea absurd, neverosimil. Instituția unde lucrase ca

funcționar mărunț, munca fără preget, zi de zi, și de multe ori noaptea, muncă fără satisfacții pe care o făcuse ani și ani, fără să fi fost avansat niciodată, deși studiile lui universitare și sirguința pe care o dovedise ar fi meritat-o pe deplin; iar acasă Maria și cei doi copii care așteptau chenzina cu nerăbdare și teamă...

Cu salariul foarte modest pe care-l avea greu ar fi putut s-o scoată la capăt dacă n-ar fi fost hărnicia și abnegația soției care izbutise un timp „să salveze aparențele”. Apoi, survenise boala de inimă a lui Victor, care îl vlăguise curînd, făcîndu-l prematur să respire greu, cînd mergea mai repede sau urca scările, deși oboseala o ascundea cu grijă sub masca unei bune dispoziții convenționale; și palpațiile goneau deseori în piept, ca un tren zănatec. Totul contribuise să-l îmbătrînească de timpuriu, iar timiditatea care-i jucase multe feste încă din copilărie și adolescență acum îi timora literalmente voinea; cu toată munca asiduă și boala care progresa, Victor găsea totuși o satisfacție în universul lui claustrat. Grijă permanentă ce-i purta soția, copiii care creșteau risipind veselie și cândoare erau reazemul cel mai sigur în monotona-i existență. Pe urmă, brusc demiterea lui din serviciu. Năpasta aceasta, „încununase” parcă toate celelalte necazuri. Începuse o goană înfrigurată în căutarea unei slujbe. Umilînța de a bate la ușile serviciilor de cadre, cu privirea plecată, ca un vinovat, ca un animal hăituit îl îngrozea. Mergea năuc ore întregi pe străzile marelui oraș și se uita cu tristețe copleșitoare la toți pe care-i vedea lucrînd prin geamurile întreprinderilor și ale instituțiilor. Uneori i se păruse că un „alter ego” se desprindea din el și pătrundea prin zidurile văzute și nevăzute luînd loc într-un birou sau într-o hală de fabrică apucîndu-se grăbit să muncească

de zor. Alteori alerga pînă la istovire, presărînd parcă în fiecare colțisor pe unde trecea suferința lui mută. Ar fi vrut ca o orchestră imensă să dea glas nedreptății ce i se făcuse, printr-o simfonie care să umple văzduhurile. Cu pîlpirea de rațiune care-i mai rămăsese încerca să cugete logic, discursiv, să „înțeleagă” absurdul. De mic cunoscuse sărăcia, munca fără preget a părinților, modești funcționari, numai ca ei să poată învăța. Apoi orele de meditație pe care le dădea de timpuriu pentru a-și putea continua liceul, universitatea și sănătatea tot mai șubredă... I se perindă prin minte, într-un ritm halucinant, imagini din copilărie, de pe vremea studenției și din ultimii ani atît de anosti cînd fusese nevoit să accepte un post mărunț de funcționar pentru că n-avea „dosarul” bun și toată bezna în care se scurgea existența bintuită de lipsuri și teama de a-și pierde postul de anodin funcționar. Iar acum coșmarul devenise realitate. Fără serviciu, cu soția și copiii care trebuiau hrăniți și întreținuți, cu bătrînii părinți cărora pensia modestă de-abia le ajungea cu ce să trăiască...

Gîndurile se învîrteau în cap ca o morișcă pînă la obsesie, pînă la istovire, pînă la paralizarea completă a voinei, pînă la diluarea fiecărui cuvînt, rămînînd parcă în creier numai o ceață, o boare apăsătoare ca un amurg de plumb.

... Și iată încercarea aceasta, poate ultima, poate un liman luminos. Scrisoarea de recomandare a unei cunoștințe... Poate o poartă deschisă cu mai multă sollicitudine, poate o scăriță spre un cer mai puțin monoton, cu un strop de azur. Victor simți brațul încurajător al soției. Ca într-o cameră scufundată mult timp în beznă, cîteva momente străluci o lumină puternică. Pe chipul palid se strecură o umbră de încredere. Pentru prima dată, după timp îndelungat, păru să aibă curajul să privească în viitor. Amîndoi porniseră alene — cu oarecare dirzenie în mers — spre cabinetul directorului. Au urcat încet scările pînă la etajul 3. Au așteptat puțin și au intrat. Directorul era înalt, slab, cu ochii albaștri. Avea ceva de acvarium sau de animal felin. Fusese nu de mult una din mărîmle regimului, într-un post-cheie năpăstuind cultura română, iar acum era oarecum la „munca de jos”. Victor simți îndată ce-l văzu că privirile lui parcă lunecau pe lingă el; sau treceau prin el, se răsfrîngeau departe prin fereastra larg deschisă, prin ușa balconului unde în

aburul fluid al zilei de primăvară cartierele mărginașe se zăreau panoramic pierzîndu-și contururile.

Mîinile lungi ale directorului — disproporționate chiar pentru înălțimea lui — frămîntau molatec scrisoarea de recomandare. O mai ridică o dată la nivelul ochilor și apoi o depuse nepăsător pe cristalul biroului.

— Da, o să vedem! O să caut. Mai treceti peste o săptămînă pe la mine. Nu sunt optimist, nu știu dacă o să se elibereze vreun post pînă atunci. O să vedem. Mai treceti.

Pentru Andrei cuvintele directorului răsunară brusc în bolta capului ca niște lovituri de gong într-o încăpere peste care cu greu se așternuse de curînd o liniște de neant. Ecoul izbî și în coșul pieptului. Sfîngele urea năvalnic în încăperile inimii, apoi căzu brusc; pe urmă se înalță iar și din nou coborî vertiginos. Așa se repetă la infinit, ca într-un joc absurd. Curînd trupul i se vlăgui de orice strop de energie. Parcă nu mai avea oase, nervi, sînge. Totul părea că se întoarce într-o liniște primară, primordială, clementară, ca și cum orbecăia într-un pustiu fără margini, într-un ocean nesfîrșit. Nu știu cum ajunse la balustrada balconului și o escaladă. Mai auzi ca într-un vid glasul mîndru al soției, adresîndu-se directorului:

— Din scrisoare înțelegeți...

1953

prima verba

ioan rareș

Cronica mandarinilor orbi

1. Scrisoarea doamnei Fairly către Raphael

Apun acum, țigări și perle pe masă
Condei distilat, fără acid, plat și cu un sesizabil
gust de chinină

De ce Tibetul nu se tocește cînd ploile cad

Oh, Tony asta e doar logică primară

Îl ține în sus mina lui Buddha infiptă-n rădăcini

O iarnă flămîndă și comprimată

In intestine

E tot ce vîd

Lîngă zgîrîciturile din pereți ce caută apa

Iată cum se naște încă o dată

mușcînd din oraș din cenușă

Zboruri mereu spre un alt cilindru acustic

Și spre o mare de timp dilatat

Printr-un tunel tapetat

Cu armuri iezuite

Voi gîndi doar în somnul ce va urma

Domnule, te-am întîlnit la operă

Tony, hidră cărnoasă, Don Juan

și fumul luminii fără șiroiri roșii

Fără intoxicații și manevre de ajutor

Clorchine uriaș și stors

Te voi bea.

2. Scrisoarea lui Raphael către Corazon

Eunuc cu brațe de ceară,

Stecaua care e undeva în craniul tău

E mai falsă chiar decît corpul doamnei Fairly

și decît limbajul lui Tony

Nu vei ajunge tu vrăjitoare reîncarnată în următorul mileniu

Fără să-ți iei saraiul cu tine

Transformîndu-l în școală agricolă

Factor poștal nu vei fi, nici polițist

Ci enucul pîzitor al nebuloaselor, pe care le vei

ține în țarc

Doar uneori lăsînd una spre planete, căci ești

econom din fire

Tony intrerupc sonorul și izbucnește

Corazon își dă seama de ce-i spune Raphael

Doar după mișcarea buzelor și a sprîncenelor

Să lăsăm sonorul închis căci surîsul lui Tony

suplinește sunetele

metalice, de clopot

Raphael închide buzele formînd un cerc incolor.

3. Scrisoarea lui June către Raphael

Stăpîne, uleiul scurs din lămpi

Ia pe masă chipul tău sfîrtecat în vinători

Și Tony îl soarbe adine în plîmîni

Ungînd partea de suflet ce se află acolo.

Fără dureri fără lumină sau nervi

Stăm aplecați deasupra idollor iubindu-i,

blestemîndu-i, lovîndu-i

Ce dezintegrare pernicioasă în mobi'ele încăperii

Atît doar de spus și Tony mă soarbe, ne înghite pe toți

și ne rugăm încet

Stomacul lui e plin de așchi și fire de hîrtie

O stăpîne dacă ai putea înțelege stomacul lui Tony

Nol nu ne-am mai rupe în bucăți

înăuntru

4. Scrisoarea doamnei Fairly către June

Dragă fată ce moșesti la nesfîrșit

Pierșiei din abdomenul ingerului căzuț

Lasă vâluri bizantine și supărări peste chipul tău

Pupilele noastre cusute nu vor mai lăsa lumina și

doar Tony

ne indică senzațiile ce trebuie să le avem

Noi tăcem și simțim în florile pielii noastre ceea

ce ei nu poate sesiza

Tot ceea ce gurile noastre avide de arcade orientale,

de perne orientale

de apă purificată oriental

primesc prin infirmitatea parfumată cu mosc

O nespuse blindete în glasul lui Tony

Rugîndu-se cu palme fierbinți pe oracol

E ceasul să las liniștea japoneză în mine

Să între prin minerul cușitului infipt în mușchi și

coaste

În curînd și tu vei avea parte de lumina

Pumnalului

5. Scrisoarea autorului către personaje

VOI formați harta lumii în mozaic

Colorat de mine și încălzit prin răsufări

blinde, de Tony

Rămîneți ca urme miel în praful luminii

Mai aveți doar puține fire de nisip

în clepsidrele ochilor

Cînd pedepsele se vor epuiza din creierul lui Tony

Veți vedea sfîrșitul

În pele diforme și discursuri înghețate

Și în pernele pe care stă pașahul din luna mai

TRANZIȚIA POLITICĂ ACTUALĂ METAMORFOZA UNUI SISTEM DE SEMNIFICAȚII

(XII) PRODUCȚIA

Sistem obligati să ne punem întrebarea cum au ajuns în respectivele stări critice țări cu tradiția, potențialul și rolul internațional al Angliei și Statelor Unite. Desigur, nu există colectivitate umană scutită de amenințarea tensiunilor interioare, a involuției. Nici o structură istorică nu este veșnică. Moartea este o lege, atît doar că fiecare agonie este declanșată de factori conjuncturali. La fel se întâmplă și cu suferințele și deci crizele societăților. Este indubitabil că așa numita „maladie britanică” a apărut cu efect cumulativ al derutei morale aduse de sacrificiile războiului, urmată de dezintegrarea imperiului colonial, amplificată, ambele, de apariția concurenței germane și japoneze și de incapacitatea industriei britanice de a se moderniza suficient de rapid în condițiile date. Pentru Statele Unite, factorul declanșator esențial a fost eșecul din Vietnam. Acesta se produsese pe fundalul unei confruntări nucleare epuizante moral, de lungă durată, și fusese urmată de o ofensivă sovietică fără precedent, desfășurată pe patru continente, relativ bine adaptată condițiilor specifice ale fiecărei ținte. Pentru țările post-comuniste — și în particular pentru România — nu este nevoie să căutăm explicațiile crizei actuale. Pe primul loc se află trecutul totalitarist comunist cu toate consecințele intelectuale, comportamentale sau sociale și economice obiective. Nu lipsit de importanță este și faptul că trezirea socială și spirituală din 1989 impune obligația unei autentice autoexaminări, a construirii unei nefalsificate imagini de sine a acestor națiuni. În căutarea unei identități mai clare, grupuri sociale diverse încearcă delimitări față de tot ceea ce a fost înainte, față de tot ceea ce amintesc supunerea la opresiunea comunistă. Identitatea nu se poate constitui însă numai cu atît. Apare atunci — precum hipertrofia unui organ bolnav, mărirea patologică a acestuia sub un sistem nefiresc, trădînd, de fapt, deficiența — o supradimensională intransigență; o intransigență în același timp enormă și invalidă, distribuită confuz, extinsă excesiv și, de regulă, lipsind acolo unde ar fi trebuit să nu lipsească. Această atitudine care ține-tește prea departe și prea aproape în același timp nu poate genera decît frustrări. Se instaurează ceea ce Fromm numește „o incapacitate schizoidă de a încerca sentimente”. Nu este de mirare că apare și o derută severă a sentimentului național. Țările care s-au eliberat de comunism în 1989 sînt marcate de pesimism, de imposibilitatea de a experimenta trăiri pozitive, aceasta însă în mod special în ceea ce privește orientarea către națiune, către societate și către istorie a ființei umane. Pesimismul post-comunistului este un pesimism național, dizolvant pentru sentimentele pozitive ale individului față de poporul de proveniență. În acest sens, boala noastră, a românilor de exemplu, este o boală națională, precum au fost, cu un timp în urmă,

maladia britanică și cea americană. Nu avem încredere în capacitatea noastră de a funcționa ca națiune. Desigur, pluralul, aici, trebuie înțeles în chip circumspect. Nu toți sîntem neîncrezători — sînt însă neîncrezători cu mult mai mulți decît ar fi inteligibil (și acceptabil) să fie.

Conducătorii occidentali citați anterior erau însă convinși că popoarele își reactivează încrederea, își regăsesc inițiativa și disponibilitatea atunci cînd barierele sînt ridicate din calea lor. Noi nu părem să confirmăm această credință. În puține tranziții istorice s-au văzut atîtea bariere — constrîngătoare pentru energia umană — spulberate și atîtea obstacole înlăturate ca în urma revoluției noastre. Unele baraje socio-economice se mai află încă în poziția în care se aflau și înainte, nu însă cele mai mari sau cele mai numeroase. Disponibilizarea umană nu se observă decît foarte parțial, inițiativa se redeclanșează greu, încrederea nu se redobîndește. Ca o consecință a acestei neimplicării umane, a acestei dezener-gizării a omului, nu se mai produce decît puțin — activitatea productivă departe de a spori, se diminuează. Surprinzător — și grav totodată — se produce mai puțin nu doar ca bunuri materiale, ci și ca scrieri, opere de artă, produse ale inteligenței și talentului. Se poate pune întrebarea: depresiunea antrenăză diminuarea productivității, sau aceasta din urmă face să apară depresiunea? Este posibil ca lucrurile să fie întricate și, astfel, ambii factori să joace simultan rolul de cauză și efect. Experiențele istorice, însă, ale depășirii diferitelor stări critice, inclusiv depășirea celor mai recente crize relevă însă rolul indubitabil pozitiv al oferirii unor puternice motive de optimism, sau ale optimismului direct, transmis nemijlocit oamenilor. Comunismul nu producea pentru că nu oferea decît motive de exasperare, incapacitate de a te vedea pe tine însuși și întreaga ta lume la timpul viitor.

Desigur, orice acțiune exercitată asupra ființei umane este, în ultimă instanță un act de condiționare, determinare sau influențare psihologică. Cum poți face din om o ființă productivă? Ajutîndu-l să trăiască bucuria de a produce sau lăsîndu-l să îndure nefericirea în cazul în care nu produce. Bucuria producerii vine din satisfacția directă de a preleva cel puțin o parte a rezultatelor muncii, a rezultatelor efortului creativ, sau din înțelegerea faptului integrării acțiunii tale, și a rezultatelor ei, într-o ordine superioară, universală. Comunismul a minimalizat prima dintre aceste bucurii și a cerut tuturor să se declare pe deplin mulțumiți cu o trăire perfectă integralistă, de contopire a muncii proprii într-un tot indivizibil. S-a uitat un lucru esențial: că viziunea acestui tot trebuie să fie una proprie și nu una impusă. Și s-a mai uitat încă ceva: anume că mult prea puține ființe ome-nesti sînt capabile de o astfel de imagine globală asupra lumii și asupra ei, care să fie destul de atrăgătoare pentru ca acela ce a creat-o să se lase el însuși cuprins în

ea. Poate cazul sfinților și al unora dintre scriitorii, sau artiștii sau inventatorii — doar al unora, nici măcar al tuturor acestora — și atît. Insatisfacția generată de faptul de a nu produce are importanță doar drept contraparte a mulțumirii legată de rezultatul muncii — altcum ea nu înseamnă nimic. Relația omului cu actul producerii trebuie să fie univocă: plus pentru plus și minus pentru minus. Este exact ceea ce comunismul, ca economie centralizată și etatizată, a desființat. Relația satisfacție — muncă era coruptă și, în general, prevala enorm incapacitatea întregului sistem economic de a oferi bucurie în schimbul muncii. Piața liberă pare să fie aptă de o așezare justă a relației arătate, proporționînd efortul și rezultate, plasînd ființa umană, ca element productiv, nu în abstractia unui ideal rupt de existența concretă, ci într-o realitate conformă naturii sale. Ceea ce se face acum în România cît și în mare parte din sistemul estic este o introducere deloc lentă, fluctuantă poate, dar nu ezitantă, a economiei de piață. Efectul acestei schimbări este un blocaj, parțial însă important, chiar și al capacității productive existente anterior, accentuarea crizei, accentuarea pesimismului. Fenomenul este mult prea general, cuprinzînd cvasi-totalitatea țărilor care au abandonat comunismul, spre a ține de simple aspecte conjuncturale și tactice. De ce poate depinde atunci? De un principiu economic esențial? Nu are cum fi vorba de așa ceva, pentru că economia de piață este verificată, iar obligativitatea reformării bazelor activității productive în post-comunism nu este contestată în chip serios de nimeni, aceasta țînd de domeniul evidenței. Concluzia pe care o putem trage — singura — este că în starea noastră de criză, în boala socială de care sîntem afectați, pesimismul este primar și nu secundar, neîncercînd să descurajăm se află la originea procesului critic și nu aparțin produselor acestuia. Putem afla, neîndoindu-ne, ceva despre determinările esențiale ale unui fenomen nociv detectînd acele condiții în care a putut fi mai ușor și mai rapid compensat, transformat din negativitate în element pozitiv al schimbării. Vom fi apți să relevăm ceva din cauzele unei crize, dacă vom ști cînd și unde aceasta a fost mai ușor depășită. Rapiditatea cu care au trecut de la cea mai adîncă prăbușire la evoluție pozitivă și succes țări precum Germania și Japonia trebuie asociată, în imaginea noastră cu privire la faptul redresării, modulul suplă în care Statele Unite au știut să se comporte în condiții dificile. Anglia, Franța, Italia sau Spania au făcut față stărilor critice uneori mai bine și alte ori mai puțin bine. Nu cred să se poată găsi un alt factor proporțional cu puterea de redresare a acestor țări din stări de gravă afectare socială, economică și politică. În afară de mindria națională a popoarelor lor. Desigur, în orîmul rînd, producția, materială sau culturală, este o activitate prin care oricine are a ști că își servește în chip optim interesele proprii. Fără aceasta nu avem o activitate productivă normală ci comunism. Imediat apoi însă, producerea de către om a indiferent ce

este o activitate socială — și individul realizează aceasta. În consecință, fiecare se va angaja sau nu, se va angaja mai profund sau mai superficial în activitatea productivă după gradul de încredere în societatea căreia aparține — nu în sistemul politic, nu în conducători, nu în organizatori, ci pur și simplu în oamenii de lingă el, în oamenii ca el. O națiune se redresează economic și produce după cum cei care îi aparțin cred sau nu în calitatea națiunii lor. În anii '70 britanicii și în jurul lui 1980 americanii credeau tot mai puțin în ei înșiși. Evenimentele politice îi făcuseră să accepte că pot fi înfrinți. Margaret Thatcher și Ronald Reagan au încercat să schimbe această orientare a sufletului națiunii lor și au fost ajutați de milioane de englezi și de americani, care au înțeles că națiunilor engleză și americană nu le este permis să plardă în fața nimănui și a nimic. Armatele romană sau macedoneană, în antichitate, au învins secole după secole pentru că fiecare soldat credea nemăsurat în camaradul de lingă el. Enormele mașini de producție germană, americană sau japoneză nu pot fi zdrobite de nici o concurență, pentru că germanii sînt convinși de valoarea muncii germane, precum americanii cred în americani și japonezii în japonezi, mai mult decît în oricare alți locuitori ai planetei, oricît i-ar respecta și pe aceia.

Cînd sîntem tentați să ne vîrtăm de ineficiența economică românească, să ne retragem o clipă în noi înșine. Fiecare să se întrebe dacă se simte cît de cît mîndru de românii care îi sînt conaționali, intrucît sînt români — iar de celelalte naționalități, de aici, întrucît au trăit și trăiesc pe pămînt românesc. Comunismul a pervertit total simțămîntul de apartenență la o patrie, chiar dacă uneori a căutat să lase impresia că îl exaltă. Printr-o exacerbare nu rareori patologică a culpabilizării, prin divergențele adesea nenaturale în atitudinile umane, post-comunistul sporește în continuare criza încrederii în propria națiune, după momentul sublim de recăstare națională al Revoluției. Nu se va amorsa o producție demnă de speranțele noastre, fără a ne manifesta ca ființe sociale (cîci producția este socială) în singurul mod compatibil cu statutul unui om liber, care a înlăturat opresiunea totalitară: prin mindria de a aparține unei colectivități umane largi, oricare ar fi aceasta, prin respectul pe care îl arătăm colectivității umane în care trăim. Iubirea pentru națiunea căreia aparții este proiecția, potențial cea mai constantă și largă emoțională, a nevoii noastre de a iubi. Ea, pentru a fi reală, nu are cum rămîne o abstracție: trebuie să își afe expresia în considerentia cea mai concretă pentru conaționali tăi. Secretul psihologic al reformei, al trecerii într-un spațiu ferit de comunism, este concretitudinea sentimentului național. Divergențele și dubiile ce ne senară și ne frămîntă merită să continue fără complezențe, oprindu-se totuși pe pragul dincolo de care sufletul națiunii noastre încetează să se mai poată respecta pe sine.

Caius Dragomir

Premiile Salonului Național de Carte și Publicații literare

CLUJ, 7-9 iunie 1991

Juriul — format din: Gheorghe Bungez (Președintele Asociației Librarilor din România), Al. Cistelean, Mircea Martin (Președintele juriului), Dan. C. Mihăilescu, Petru Poantă, Eugen Uricaru și Ion Vartic — a hotărît decernarea următoarelor premii:

1. CEA MAI BUNĂ CARTE A ANULUI: N. Steinhardt: „Jurnalul fericirii”, Editura Dacia. Suma convenită va fi folosită spre editarea unui pliant referitor la camera memorială de la mănăstirea Rohia.
2. CEL MAI BUN PUBLICIST LITERAR: Nicolae Manolescu, pentru treizeci de ani de cronică literară.
3. CEA MAI BUNĂ REVISTA CULTURALĂ A ANULUI: se acordă ex aequo pentru APOSTROF (Cluj), EUPHORION (Sibiu), INTERVAL (Brasov).
4. EDITURA ANULUI: HUMANITAS
5. CEA MAI BUNĂ GRAFICĂ DE CARTE: se acordă ex aequo pentru revista CORESI (Brașov), Vasile Socoluc (Editura Univers).
6. CEA MAI FRUMOASĂ CARTE A ANULUI: Vom muri și vom fi liberi, Editura Meridiane.
7. CEA MAI PRESTIGIOASĂ EDITURĂ

PARTICULARĂ: ECHINOX (Cluj).

8. CEA MAI ELEGANTĂ REVISTA CULTURALĂ: UNIVERSUL CĂRȚII (Ministerul Culturii).

9. PREMIUL SPECIAL AL JURIIULUI: Paul Goma, pentru volumele publicate după Revoluție în România.

10. PREMIUL „RIGOARE ȘI ERUDIȚIE”: Ladislav Gyémánt, pentru ediția critică Ion Budai-Deleanu, Despre originile popoarelor din Transilvania, Editura Enciclopedică.

11. PREMIUL „MEMORIA”: se acordă ex aequo pentru Ion Ioanid, Închisoarea noastră cea de toate zilele, (Editura Albatros) (premiu acordat de Ministerul Culturii); Teohar Mihădaș, Pe muntele Ebal, Editura Clusium (premiu acordat de Inspectoratul pentru Cultură Cluj).

12. PREMIUL „POESIS”: Balla Zsofia, Urmele armurii, Editura Kriterion (premiu acordat de Inspectoratul pentru Cultură Cluj).

Prefectura județului Cluj acordă „Premiul Clujului”: Anton Dumitriu, Homo universalis, Editura Eminescu. Juriul a hotărît acordarea unei diplome „Amenda” pentru cea mai urită carte

(condiții tehnice de apariție) Combinatului Poligrafic București, pentru volumul Amantul doamnei Chatterley (ediția Cărții Românești).

Premiile au fost acordate de Ministerul Culturii și Inspectoratul pentru Cultură al Județului Cluj.

Porni Lucefărul...

Juriul Festivalului-concurs național de poezie și interpretare critică a operei eminesciene „Porni Lucefărul...”, ediția a IX-a, 1991, a hotărît acordarea următoarelor premii:

Marele Premiu „Porni Lucefărul...” al Memorialului Eminescu din Ipotești — CONSTANTIN SAVIN din Iași;

Premiul Editurii „Cartea Românească”: LIDIA BLIDARIU, Bacău;

Premiul Editurii „Junimea”: CARMEN JGHEBAN, Iași;

Premiul revistei „Lucefărul”: HORAȚIU IOAN LASCU, Botoșani;

Premiul revistei „Familia”: TEODOR LAUREAN, Alba Iulia;

Premiul revistei „Timpul”: CONSTANȚIN BOJESCU, Botoșani;

Premiul revistei „Dacia Literară”: LUCIAN SCURTU, Oradea;

Premiul Societății „Junimea”: LIA TĂȚAR, Oradea;

Premiul revistei „Atenccu”: SERGIU BURCĂ, Chișinău;

Premiul revistei „Literatură și artă”, Chișinău: CARMEN VERONICA STEICIUC, Succava;

Premiul revistei „Pocsis”: INDIRA SPĂȚARU, Iași;

Premiul revistei „Minerva”: ADRIAN SUCIU, Cluj;

Premiul „Gazetei de Botoșani”: GEORGE VIGDOROVITS, Oradea;

Premiul „Muzeului Literaturii Române” Iași: MARCEL SĂSĂRMAN, Bistrița.

Juriul a acordat și trei premii speciale pentru interpretare critică a operei eminesciene și pentru traducere din opera eminesciană, astfel:

1. Premiul Uniunii Scriitorilor din România: VASILE SPIRIDON, Piatra Neamț;

2. Premiul revistei „Convorbiri literare”: DIANA MORĂRAȘU, Iași;

3. Premiul pentru traducere din opera eminesciană al Inspectoratului pentru cultură Botoșani: PIUS KRAMAR, Cluj.

Retrospectiva unei iluzii

Primăvara aceasta, popularul canal de televiziune francez Antenne 2 a difuzat (în regia lui Alain Ferreri) filmul Les aventures de la liberé. Autorul scenariului, publicistul și sociologul Bernard-Henri Lévy, tipărește acum, la Grasset, comentariul producției televizate, împreună cu materialul bogat, în parte inedit, care i-a servit ca punct de plecare. Subtitulată **Une histoire subjective des intellectuels** (Grasset, 1991) cartea omonimă filmului a fost surprinzător de bine primită, de o presă reprezentând mai toate nuanțele eșicului politic francez actual. De ce „surprinzător”?

Fiindcă ea atinge un subiect făcut să reinvie pasiuni mocnite, să lezeze susceptibilități ulcerate, aducând sub lumină neiertătoare a reflectoarelor o chestiune delicată în multe privințe: **evoluția politică a intelectualului francez, de la procesul Dreyfus până în prezent.** (În februarie 1991, Bernard-Henri Lévy a lansat cuvântul „intellectuel”, utilizat până atunci numai ca adjectiv, își face intrarea în vocabularul public, sub pana lui Barres și a lui Clemenceau). Cu aproape un secol în urmă, părăsind spațiul securizant al bibliotecii, personajul de care se ocupă Bernard-Henri Lévy se lansează hotărât în arena politică, „angajându-se” în slujba unei cauze, mereu aceeași, deși cu nume schimbate: o libertate nebuloasă, cu toate interpretările ce i s-au dat în Franța ultimului veac. În viziunea lui Bernard-Henri Lévy, aventura care începea atunci a desenat un itinerar pilduitor și conține în subsidiar o lecție de morală a istoriei, ce nu trebuie scăpată din vedere atunci când concepem viitorul.

Punctul forte al cărții nu îl reprezintă scenariul filmului televizat (reprodus în extenso) ci propedeutica lui: interviuri, anchete, călătorii de reconstituire a unor itinerarii simbolice, în fine sensurile semnificative abilitate de o fotografie uitată, o postură, un gest etc.

Istoria inițierii și maturizării intelectualului francez — protagonistul generic al lui Bernard-Henri Lévy — ține pasul cu o multitudine de evenimente-cheie care au marcat secolul nostru, imprimându-i o pecete politică aparte. Scenariștul selecționează și decupează momentele cele mai semnificative: revoluții și războaie care au reușit să schimbe fața lumii.

Mai întâi revoluția bolșevică din 1917. Înainte de a fi fost politic, angajamentul infrigurat al unor intelectuali francezi de rasă în slujba ei a fost quasi-mistic, constată autorul. Ei propovăduiau o „nouă religie”, ai cărei zei au fost Marx, Engels, Lenin și Stalin și al cărei mare preot în Franța a fost Maurice Thorez. Deși nu atât indivizii în speță contează cit tropismele pe care le ilustrează atitudinile și gesticulația lor, nu putem lăsa deoparte nume ca Gide, Barbusse, Romain Rolland, Breton, Eluard și Aragon, înainte de toți.

Paralel cu ascensiunea impetuoasă a nazismului, se desfășoară în Franța istoria amară și sinuoasă a „colaborationismului” intelectual. Autorul face o serie de precizări — salubre pentru epoca noastră, amatoare „să uite” —

privind dubla rădăcină, socialistă și naționalistă, a „revoluției” musoliniano-hitleriste, puse într-o paralelă inspirată cu aceea din octombrie 1917. Dintr-o eroare regretabilă și cu urmări palpabile cele două evenimente cu consecințe planetare n-au fost plasate în raportul lor real de echivalență. Asta în pofida faptului că **profitau de investiții pur afective în aceeași capital utopic** — mod de acțiune radicală a tabel de valori acceptate, „reînnoirea” idealurilor de libertate, sensul unei misiuni istorice excepționale de îndeplinit...

Nu atât detaliile interesează aici cât istoria „orbirii” conștiente a intelectualilor francezi, în fața unor ideologii totalitariste — comunismul și nazismul — speculând o serie de mituri comune (tinerețea; elanul vital; omul nou; puritatea). Istoria autocomisificării în fața terorii naziste este azi, în datele ei esențiale cunoscută. Autorul cărții nu face altceva decât să pună accent, să reinterpreteze, să nuanțeze căderea tragică a unor intelectuali fini: Celine, Drieu La Rochelle, Brasillach, printre cei de prima mână.

Mult mai puțin se știe despre cum au „colaborat” intelectualii stinghiști, închinându-și ochii în fața „chipului de meduză” al comunismului, cum îl numea cineva. Există și aici o istorie care așteaptă a fi scrisă. Etapele ei definitorii sînt distinse net de bilanțul lui Bernard-Henri Lévy: perioada euforică de după octombrie 1971; războiul din Spania și pactizarea P.C. francez cu Stalin; entuziasmul prosovietic, postbelic alimentat de simbol de steag roșu futurind pe ruinele Reichsteigului; refuzul europeanismului și strategia „tiers-mondistă”, din timpul revoluției culturale chineze și a războiului din Vietnam. Pe fundalul agitat se detașează enigmatic, poate și tragic, figura lui Sartre, rezervându-și rolul de vedetă în fiecare dintre aceste „virste”, știind adevărul și totuși tăcînd ca să nu-l deprime pe muncitorii francezi. (Vezi celebra lui replică: „Ne pas désespérer Billancourt!”) Nu e uitată ruptura sa cu Camus sau cu Raymond Aron; și nici intristătorul, dar durabilul, slogan al vrămii: „Mieux vaut avoir tort avec Sartre, que raison avec Aron!”. Fiindcă există în epocă și conștiințe lucide — Camus, Claude Mauriac, Raymond Aron, Malraux — adevărate Cassandre moderne, sfidate și huli-

După consumarea episodului algerian, apele par totuși să se aleagă. Se fac examene severe de conștiință. Între timp a fost înăbușită revoluția maghiară.

Tempul
in care ar fi să fim :
secretul meșterului de evantaie.

GLOSSĂ

GALB (1)

FAPT

Intinzi mina și soarele trece printre degete. Soldat mort rămas pe-un cîmp printre flori mișcate de vînt. Atîtea limbi, atîtea popoare. Același fir de salivă scurgîndu-se fără voia și fără protecția nimănui.

INTERVENȚIE

Bătrînul cu baston și ochelari se oprește în fața unei uși. În casa scării e întuneric și cei care trec nu-l observă. După un timp ușa se deschide și bătrînul trebuie să plece. Unde se va duce acum căci nu cunoaște pe nimeni în acest bloc. Coboară citeva trepte și-n urmă-i aude cum ușa se-nchide la loc. Ar vrea să se întoarcă lîngă aceeași ușă, își potrivește mai bine ochelarii, va mai reuși oare să vadă undeva în dreptul balamalei superioare figura aceea născută din crăpăturile vonselii, chipul acela bărbos în care părea că-și recunoaște trăsăturile primei tinereti?

POEM

Omul care duce o oglindă prin parcuri

copaci tăiați lacuri pliate
oameni descompuși aerieni
potecile cit de întortochiate
au vedere deschisă spre cer
tristețea și iubirea sînt reflexe purtate
de vînt
o furnică asigură trecerea dintr-un
nor într-altul

GALB (2)

FAPT

Vom mai avea tăcere mișcînd același
gînd? Cei care se perindă pe o aceeași
stradă capătă ceva în comun?

INTERVENȚIE

Privesti în toate părțile, nu vezi
nimic. Stai lîngă lac și adîncești cu
tălpile posibilul reflex. Urmărești cris-
talul cum se răspîndește în pădure.

POEM

Lucrul cel mai simplu
este cînd găsești un ac în mijlocul
străzii.
Mă aplec și pină să-l ridic
se-noptează.
Îmi tirăsc pași către casă,
ajung în camera mea
și cu această foaie de hîrtie în față
aștept dimineața.

Constantin Abăluță

Ruptura cu modelul sovietic de socialism este aproape un fapt împlinit. Numai că istoria se repetă: are mereu la îndemînă repertoriul ei de trucuri eficiente, schimbă recuzita și își „face numărul”. Iar intelectualii marșează. Noi alternative utopice apar la orizont: pe fundalul recuzării valorilor europene, e momentul euforiei tiers-mondiste. Mai întîi fiista revoluției cubaneze, ideal rapid transformat în cioburi, după ce Castro se dovedește complice la reprimarea pragheză din august '68. După aceea, turnura maoistă, ultima mare amăgire a intelectualului francez, mereu fascinat de mirajul „adevărutei revoluții”, în ultimii două sute de ani. Prețul plătit nu e mic; Foucault sau Jean Genet fac, public, apologia terorismului și a violenței; în primele rînduri se află, din nou, Jean-Paul Sartre; tot în avant-gardă pășesc figuri familiare ale structuralismului din decada a șaptea. Căci, dincolo de fundalul unde se dă în spectacol, pe scena istoriei ideilor, „revoluția structuralistă” — cum preferă să o numească Bernard-Henri Lévy — maoismul și antioccidentalismul trag sfîrșit importante. (Poate că fața ascunsă, ideologică, a structuralismului ar trebui cîndva analizată serios de poeții).

Ajungem, în sfîrșit, la Epilogul scenariului, situat în imediata noastră apropiere. Întreg bilanțul cărții a fost făcut din perspectiva lui. La aproximativ un secol de la afacerea Dreyfus, toate măștile totalitarismului cad. Chipul de meduză nu mai păcălește pe nimeni. Semnale revelatoare au fost recepționate tot timpul dinspre Europa de Est, dar marele impuls al cotiturii către adevăr l-a dat Soljenitin cu Arhipelagul Gulag. Anumite abjurări au fost spectaculoase; s-a făcut în mod simbolic mea culpa. După aceea a venit, brusc, Tien-Anmen-ul, a căzut „zidul rusinii” și s-a destrămat cortina de fier. Nimeni nu s-a mai putut împotrivi evidențelor.

Simplificate la maximum, acestea sînt faptele. Autorul cărții se folosește de ele ca să lanseze un avertisment sever, prevenind împotriva repetării istoriei.

Deși o știu, să-și schimbe întruna înfățișările, costumele, decorul, comunismul a recurs în mod predilect la două mîști — conchide Bernard-Henri Lévy. Una mesianică, a revoluționarului perpetuu, mizînd pe „puritate”, „tinerețe” și proiectînd într-un viitor incert diverse Fays de Cocagne. Alta cîinică și dezabuzată, a nomenclaturistului, jucînd pe cartea unui pragmatism fără scrupule și vîzînd în totalitarism o victorie cu mină forte asupra barbariei și dezordinii. Aceasta din urmă este și versunea cea mai periculoasă; în condiții propice, declarate de „forță majoră”, ea ar putea să fie prezentată drept o soluție de ieșire din haos.

Fără a — hazarda în profetii, autorul ține deschisă ușa cărții sale către viitor. Și, tocmai de aceea, e obsedat de învățămîntele trecutului. Capcanele totalitare în care cade sistematic în ultimul secol intelectualul francez n-ar fi fără nici o legătură cu mitologia iacobină, generată de Marea Revoluție din 1789 și degradată rînd în mesianism, poate chiar înainte de a fi devenit o vocație etnică.

În viitor, riscul cel mai palpabil — anunțat de anumite semne încă de pe acum — ar putea să fie apariția, în circumstanțe favorizate, a unor noi mituri „tribale” — dintre acestea populismul și naționalismul nu sînt printre ultimele de temut.

De aceea mi se pare salubră retrospectiva unei iluzii cit veacul, inițiată de Bernard-Henri Lévy: iluzia intelectualului francez că ar putea exista o alternativă pentru democrația de tip occidental, fără să fie și o alternativă a însăși libertății.

Monica Spiridon

claudia ilie

Și se pierdeau...

Casele se dărimau pe o stradă bolnavă
Oamenii priveau pierduți, ca după

Zidurile văduvite de hotarul gîndului
Lunecau arbitrar într-un vraf de

Și un ciine urla spre nesigurul cer...

Vai, și flori de prin curți
Și pisoi și boscheți și un greier pitit
Și gardul separînd dimineața și ceața...

Și toate acestea intrate în legendă
„a fost odată...”

Și inima — o noapte de sabbat —
Sub peretele potrivnic dărimat...

Parc-am obosit de-atîta mers...

Parc-am obosit de-atîta mers
Drumurile-acum le văd solare;

Numai umbrele din ochi s-au șters
Cu-ntrebările „de ce” și „oare”...

Tainic gîndul se preface-n vers
Parcă-n vis nimic nu mă mai doare,
Dar am obosit de-atîta mers
Drumurile-acum le văd solare...

Și privesc ca-ntr-un ocean pervers
Cum lumina e prea-nșelătoare
Cum că-i umbră picurînd invers
Și trădează cînd cu mine moare...

Parc-am obosit de-atîta mers...

Eu, tot dincolo de sens...

Eu, tot dincolo de sens
Ca un timp mocnînd în ceață
Grea de firav și de dens
Care pradă și înhață.

Univers de drum imens
Înșirat pe-o slabă ață —

Eu tot dincolo de sens
Ca un timp mocnînd în ceață..

Înrobită mai intens
Unui spațiu ce mă-ngheață
Curg spre mine tot invers
În capcana de paiță

Și tot dincolo de sens

Dintr-o iubire
ce nu știe

Dintr-o iubire ce nu știe
Ascunsul marelui declin
Alt anotimp alegorie
Va mai purta un spadasin.

O urmă de copilărie
De-atunci destram'un joc senin
Dintr-o iubire ce nu știe
Ascunsul marelui declin...

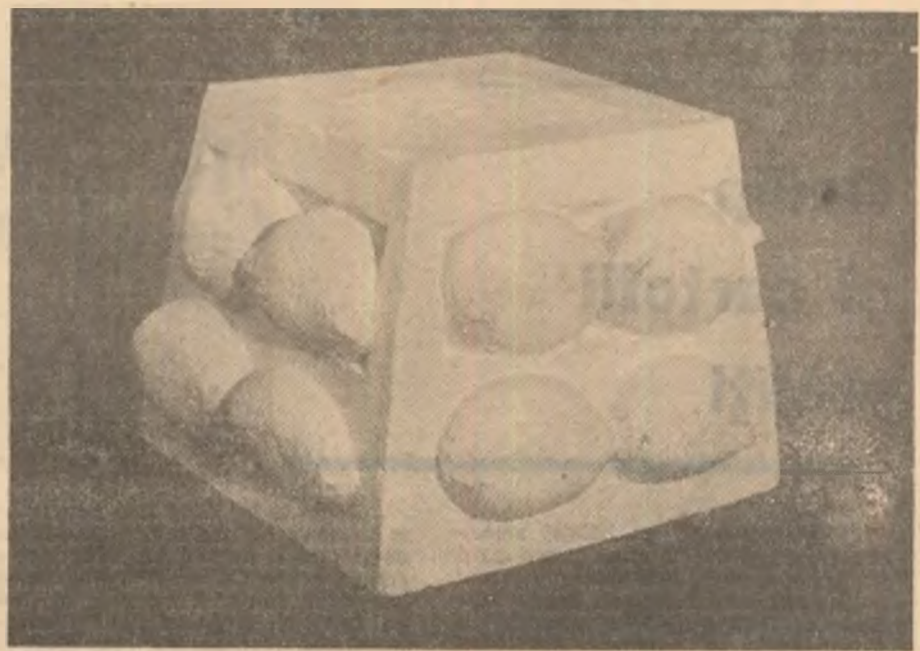
Si peste umbra mea tirzie
Încet și trist, un balerin
Aduce ultima solle
Coroana fratelui Cain

Dintr-o iubire ce nu știe...

Alexandru Paraschiv, între arheologie și modernitate

Expoziția de sculptură a lui Alexandru Paraschiv invită, în primul rând, la o meditație istorică. Ea identifică o posibilă sursă a statuarului românesc în condițiile în care sculptura, ca fenomen cultural coerent, este o achiziție tardivă în spațiul nostru spiritual. Tradiția ortodoxă a inhibat veacuri de-a rândul tentația de a rezolva în tridimensional formele corpului uman pentru că, orice s-ar zice, personajele sau compozițiile în altorelief care apar pe cruci, uși de biserică sau iconostase sînt departe de a fi sculptură în accepțiunea consacrată a termenului. Sculptura românească s-a născut direct academică, pe la jumătatea secolului trecut, cînd ne pregăteam prima intrare în Europa, și cînd am început să învățăm

de la Occidentul catolic, printre altele, că omul valorează ceva și ca individ. Din această perspectivă sculptura noastră este, mai mult sau mai puțin conștient, frustrată de origini, fără copilărie, născută, într-un cuvînt, matură. Dar dacă nu are rădăcini naturale, ea are mai multe rădăcini livrești, proiecții retroactive ale unor investigații prezente. O asemenea recuperare încearcă Alexandru Paraschiv intuind două dintre posibilele capete de serie: plastica arheologică sau, mai exact, teracota romană, și plastica magică din recuzita ritualurilor agrariene. Fără a sugera determinisme ambiental-peisagistice, simpliste, nu se poate nesocoti faptul că spectacolul arheologic al cîmpiei și scenariile magice gen scaloianul sau paparudele i-au marcat sculptorului orizontul cultural determinînd nu doar

Pag. 13—16 ilustrate cu reproduceri după lucrări de Alexandru Paraschiv

opțiuni tematice ci mai ales viziunea formală și modalitatea tehnică. Simplitatea calmă, semnul anatomic abia enunțat, planul larg, exploatarea insistentă a formelor primare — ovoidul și cilindrul — lipsa de interes pentru detaliul psihologic, dau lucrărilor sale un aer de solemnitate și hieratism precreeștin. Dacă lucrările din lut ars oferă suprafețe lise, lăsînd privitorului întreaga noblete cromatică și tactilă a materialului, marmura, cioplită direct, juxtapune spațiul insistent finisat cu cel amorf reluînd discursul, altminteri cunoscut, despre nașterea formei din starea brută a substanței.

Dacă muzeul de arheologie și plămuirea etnografică pot fi invocate ca sursă arhetipală, muzeul de artă modernă se profilează și el ca un ambițios proiect. Și de aici se desprinde duhul tutelat al lui Brâncuși. Prezența sa este resimțită discret atît la nivelul limbajului cît și la cel al formei și, mai adînc la cel tematic. Spaimea și fascinația în fața modelului brâncușian se regăsesc într-o triplă ipostază în gestul artistic al lui Alexandru Paraschiv: subtilul modelaj al reperului fizionomic, aluzia formală care uneori merge pînă la replica transparentă și, aspectul cel mai important, o anumită obsesie tematică — aceea a cuplului. Această temă nu este strict brâncușiană dar Brâncuși i-a dat nu numai o indiscutabilă autonomie în repertoriul artei moderne ci și o incontestabilă autoritate. Cuplurile lui Paraschiv descind — într-o variantă

interpretată formal și reanalizată semantic — din Sărutul brâncușian. Sărutul este preluat prin desfășurare, este adus din monolitic în plan orizontal și supus unui impresionant demers analitic, atît prin variante compoziționale, cît și prin diversificarea modelajului (ciopliri) sau realizarea în materiale diverse. Atemporală prenușionalitate brâncușiană este exploatată în regim dinamic și adusă pînă la starea maternității, a asumării contingentei. Un remarcabil, prin varietate, discurs al brațelor ritmează compozițiile, uneori pînă la dublare, și dă lucrărilor, luate în parte, o vioiciune expresivă care nu intră în contradicție cu nota contemplativă a întregului. În ansamblu, sculptura lui Paraschiv se înscrie „într-o viziune profund antiretorică și anticafolifilă...” — cum remarcă în densa prezentare din catalog Gheorghe Vida — și faptul este cu atît mai notabil cu cît artistul este un livresc, avînd raporturi lucide deopotrivă cu istoria formelor și cu spiritul lor subiacent.

Meditativ și analitic, cu un puternic instinct al formei și cu opțiuni tematice coerente, Alexandru Paraschiv se anunță, prin recenta expoziție de la Orizont, un artist a cărui vocație este neindoleinică. Performanța lui stă în zona tridimensionalului și mai puțin în cea a reliefului care, în această fază, este mai mult un exercițiu diversificator.

Pavel Sușară

muzica

Săptămîna internațională a muzicii noi (II)

Vineri — 24 mai, Sala Radio. Ansamblul din Torino — Antidogma Musica, sub conducerea lui Paolo Ferrara. Unul dintre programele cele mai omogene (ca „școală”), ca tip de sensibilitate. Lucrările lui Luciano Berio, Salvatore Sciarrino, Sandro Gorli, Giacinto Scelsi, Castagnoli și Enrico Correggia sînt, cu diferențe de tehnică sau culoare, subsumate unui lirism, aș zice riguros, fundamental, de substanță. Nu blind-mediteranean, discursiv, ci „static”, obsesiv, cu vizibil „apetit” pentru zonele „minimale” ale muzicii. Apropierea de peisajul straniu — atemporal al lui De Chirico mi se pare că ar putea da o oarecare „imagine” despre sunetele lungi, „albe”, cu scurte ieșiri „nervoase”, discret-punctualiste.

O King — piesa lui Luciano Berio, reprezentant important al avangardei din anii 50, exprimă poate cel mai bine căutările în domeniul lingvisticii muzicale. Spațiile largi, tăcerile, timbrul sînt ordonate în ideea unei maxime eficiențe expresive, semnificante. Sunetul, culoarea nu sînt, ca la mulți compozitori contemporani, explorate în sine. Foarte adecvată (prin tensiionată acuratețe) și tehnica vocală a sopranei Maria Agricola.

Rugăciune de mulțumire, piesa pentru flaut de Salvatore Sciarrino, s-ar fi putut intitula, imi permit să-mi imaginez, Păsări. Aerul dens al unor sunete lungi, bine susținute, dar de extremă delicatețe, este sfîșiat de zbaterea unor pinze sonore rapide. Un fel de zbor frînt, apropiindu-se și depărtîndu-se, puțin spectaculos formal, o simplă bucurie a umplerii spațiilor rarefiate cu o „prezență”.

Reintrînd în atmosfera lui O King, La stanza segreta de Sandro Gorli e mai accentuat cromatică, mai tensionat intervalic. Aceeași continuitate a „liniilor” însă, cu vagi reflexe tonale, un discurs

ce se simplifică tot mai mult spre final. Ko-Tha pentru chitară amplificată, de Giacinto Scelsi reprezintă trei dansuri ale lui Shiva. Varianta inițială, mai fericită poate, a fost gîndită pentru violoncel. Spun asta pentru că amplificarea nu mi s-a părut a fi suficientă. Uneori doar bănuiam ritmurile simple, exotice, executate pe corpul și corzile chitarei. Oricum, o nouă explorare (după cele cunoscute de mine — Liviu Dăncănu și Aurel Stroe) a resurselor expresive ale instrumentului.

Intr-o creștere bine gîndită a programului, Trio per quattro de Giulio Castagnoli, aduce într-un plan mai apropiat și planul, discretă prezență pînă acum. Clusterelor sale percutante, dar nu aspre, se suprapun pedale „discursului” ritmic ce se polifonizează lent. Interesant că în chiar cele mai „economice”, aride „suprafețe”, melodicul are aceeași pregnanță forță de impact.

Unda — Cinci haiku-uri de Enrico Correggia — trec din nou în zona transparenței. O „oboseală” a sunetului ușor glissat, gonguri adînci potențază o tramă „dure-roasă”.

Sîmbătă — 25 mai, Ateneul Român. Un cuplu perfect sudat și-un repertoriu (cu o discutabilă, poate, excepție — Busoni Sonatina secunda) exemplar: soprana Ioana Benteoiu și pianistul Jean François Antoniol interpretînd Schoenberg — Lieduri opus 2, Webern — Patru lieduri op. 12, Dallapiccola Quattro liriche di Antonio Machado, Dutilleux — Trei preludii pentru pian și ciclul de lieduri „Incandescente” de Pascal Benteoiu. Laureată cu Premiul I la Concursul de la Lausanne 1985 și concertînd în Franța, Germania și Italia, soprana romîncă stabilită în Elveția, Ioana Benteoiu este o tipică, aș zice, interpretă de lied. O voce sensibil-inteligentă, rafinament al nuanțelor „discrete”, o solidă (deduc) cultură muzicală vizînd performanță și zona contemporană. Redescopăr frumusețea severă a lui Webern, maxima „transparență” a unui Dallapiccola de tinerețe, singurul său ciclu pentru voce și pian. Din nou „suveranitatea” melodicului pe care prea mulți din contemporanii noștri (melomani) îl văd, un păcate, doar într-o anumită muzică, cea tonală.

Valentin Petculescu

tele-imaginea

Să dăm o mîna de ajutor

Ce este, în fond, T.V.R.? O instituție de interes național pentru simplul motiv că este singura de acest fel pe teritoriul național! Ce dorește, în fond, T.V.R.? Un consens național a cărui expresie să fie ea și numai ea!

Iată două motive pentru care această instituție poate și trebuie să binemerite de la patrie și popor. Dar tot din aceleași motive cei care o conduc, cei care ne modelează informația și deci ne dresază opinia ar trebui întrebați: cine sinteți dumneavoastră și ce doriți?

Așteptîndu-se la o asemenea interogație, domniile lor apar din cînd în cînd în prim-planul ecranelor pe care noi ni le-am cumpărat, nu ne-a silit nimeni să intrăm în acest mod în legătură cu „centrala dezinformării”!, și ne lămuresc despre felul în care înțeleg să ne slujească. Pentru că despre aceasta este vorba. Dumnealor să ne slujească pe noi, telespectatorii, și nu pe ei.

Pînă acum, în momentele decisive ale istoriei recente, noi, cetățeni normali și obediți am făcut tot felul de servicii T.V.R.. Spre exemplu, în decembrie 1989 destul de mulți dintre noi au ieșit din casă, chiar din fața televizoarelor, să vină în ajutorul acestei instituții. S-a întîmplat asta la București, dar și la Cluj, pentru că T.V.R. București a găsit de cuviință să facă apel la

populație să apere nu doar sediul central ci și studioul teritorial din Cluj care, asta-i bună, se găsește în chiar mijlocul unui cartier de blocuri.

La Cluj oamenii s-au dus, și era ceafă că nu puteai distinge civilul de militar, așa încît militarii prezenți la datorie au trimis lumea acasă, spunîndu-le „dacă ne atacă cineva mai mult ne veți incurca decît ajuta”. Perfect adevărat, nemaipomenit de regulamentar. Ce să caute civili dezarmați, dar dezinformați între militari înarmați și informați? Norocul civililor din Cluj a fost că au dat peste o trupă instruită. Nenorocirea civililor din București a fost că au dat peste o trupă de altă natură. Apelul T.V.R. nu a fost altceva decît declanșarea unui spectacol „happening” în care a curs sînge și nu cerneală.

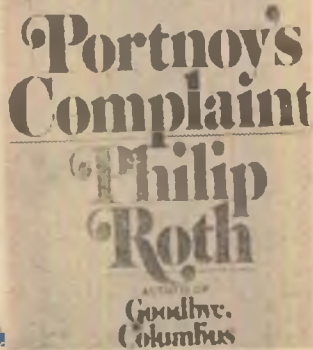
Serviciul a fost impecabil, revoluția s-a ales cu eroi iar televiziunea cu revoluția.

Un alt moment în care T.V.R. a fost sînjită de spectatorii săi s-a petrecut în 13 iunie 1990, și zilele următoare cînd oamenii nu numai că au fost ci chiar au și crezut ce li se spunea pe post. Rezultatul — României i s-a trîntit în nas usa europeană. Din revoluționară T.V.R. a devenit responsabilă pentru un șir lung de nefericiri și dezastre care vor sfîrși în Marea Bulibăseală Economică, Politică și Administrativă ce ne așteaptă.

T.V.R. se pregătește pentru momentul următor. De aceea se baricadează, se fortifică asemeni unui Fort Maginot. Iar telespectatorii îi vor sări din nou în ajutor luînd prima măsură a camuflajului — stingînd lumina, oprînd televizoarele.

Eugen Uricaru

Oedip și cartofii prăjiți

A fost odată un băiețel american pe care-l chema Alex și ale cărui fantasme sexuale, mai mult sau mai puțin oedipiene, ilustrează foarte bine ceea ce, într-o istorie apocrifă a psihanalizei, se numește **Sindromul lui Portnoy**. Adică, o „dezordine” psihică în care complexele rasiale și sociale sînt substituite de manifestări sexuale nu foarte ortodoxe: exhibiționism, voyeurism, onanie, cunilincție, felafie ș.a.m.d. Toate acestea pe fondul unei psihoze castratoare, provocată de relația mamă-copil (cu impulsuri incestuoase din partea acestuia).

...De mic copil, Alex vede în orice femeie — inclusiv în educatoarele de la grădiniță — pe mama sa, o evreică de treabă în fond, dar cam pisăloagă. Cicăleala ei poate duce la instaurarea unei atmosfere terifiante, mai ales cînd ea se dezlanțuie în timp ce Alex, deja scolar de pe-acum, se masturbează în veceu excitat de sutienuul surorii sale iar măică-sa insistă să afle ce se pe-trece acolo. Mai știi, poate că Alex iar s-a dus cu golanul de Melvin Weimer la „Harold's Hot Dog” și s-a datat cu acesta la perversiuni... gastronomice, cum ar fi consumul excesiv al cartofilor prăjiți! Pentru mămică lui, o posibilă diaree a oțorului înseamnă un blestem similar cel puțin cu fuga în Egipt, iar puberul Alex Portnoy, deși panicat, exploatează acest moment de criză familială cu un sadism indescriptibil: „— Ia pofim încoace! De ce ai tras apa, cînd ți-am spus să n-o faci? — Am uitat. — Ce era acolo de te-ai grăbit să tragi apa așa de repede? — Diaree, ce să fie?”. Pentru o mămică precum aceea a lui Alex, așa ceva sună cel puțin a obrăznicie. Din fericire pentru ea n-a aflat încă în ce scopuri perverse îi sustrage Alex lenjeria intimă. **Shit!**

...Copilăria lui Alex este punctată de mici ironii ale destinului (insuficiența dezvoltare a testiculului stîng) ori ale adulților („— De ce vrei slip cu suspensor, îl întreabă mămică, ca să-ți pui în el chestiua aia a ta?”, ceea ce trebuie să recunoașteți, este mult mai mult decît poate suporta un băiat din New Jersey. În plus, antisemitismul fățiș al emigranților polonezi și irlandezi ori bătăria vecinilor de culoare n-au ușurat cu nimic travaliul specific al psihanalizatorilor care-l vor consulta pe Alex Portnoy peste ani. La acest capitol se adaugă și constringerile habotnice ale familiei, care l-au împiedicat constant să intre în sinagogă îmbrăcat cu jeans, deși acestia purtau marca Levi's. **Shit!**

...Micul onanist de altădată a crescut, a studiat la colegiu, dar refuză să se însoare cu o tinără evreică de familie și să-și dăruiască părinții cu nepoții de rigoare, pe care bunicuța să-i învețe — una din regulile morale de bază — că nu-i frumos să măninci carne de porc la restaurantul chinezesc, cartofi prăjiți și hamburgeri („cu H de la Hitler”) ori alte preparate care n-au fost, evident, gătite cușer. Mai mult, Alex Portnoy a devenit un adevărat maniac sexual, obsedat de orice are două picioare și un vagin inclusiv de fete păgîne, „shikshe”. (De fapt, familia mai trecuse printr-un cutremur similar, atunci cînd vărul lui Alex, Neshie, era cît pe-aci să se însoare cu o fată de origine poloneză, pe numele ei Alce Dembosky. Noroc că al II-lea război mondial a rezolvat problema mulțumitor și părinții lui Neshie n-au rămas pe cap nici cu o noră, nici cu nepoți păgîni, fiul lor căzînd la datorie pentru patria sa multirasială). **Shit!**

...Întruchiparea tuturor dorințelor lascive ale lui Alex este o fată pe care nici un părinte onorabil nu și-ar dori-

ca noră. Ușor fanată (cam la treizeci de ani), total needucată (de nu și un piculeț analfabetă) și, mai ales, dotată cu o imaginație sexuală mult peste medie, Monkey (Maimuțica) e gata întotdeauna să consimtă la (sau chiar să imagineze) cele mai bizare poziții, demne de Kamasutra. Viața lui Alex a căpătat, în sfîrșit, un sens, căci — v-ați dat deja seama — el o identifică în subconștient pe Monkey cu mama lui cea pisăloagă. Cale liberă, deci, defulărilor oedipiene și variatelor lor sublimări! **Oh, shit!**

...Cum Italia este, totuși, țara Decameronului, pelerinajul cultural al acestui inedit cuplu (Alex — Monkey) nu putea fi încununat decît printr-un joc de trei la care a mai fost invitată și o oarecare curvuliță italiană, Lina. (Aaaa, am început prea abrupt și am uitat să vă spun că Alex plecase cu iubita lui cea perversă într-un soi de lună de miere fără acte în Europa, insistînd asupra leagănelor civilizației și a erotismului nonconformist: Grecia, Italia...). Concretețea și plinătatea actului în trei, ingenuitatea Linei (care n-auzise nici de „pilulă”, nici de diafragmă), în fine, armonia acestei delicioase relații neconvenționale este, însă, curînd distrusă de sentimentul atroce al manipulării pe care-l încearcă Maimuțica: „— Ești un ticălos și un ipocrit, Alex! (...) Tu le pui pe femei să se culce cu curve (...) Vreau un copil, un soț și o casă! Însoară-te cu mine!” La Atena, îndemnul este însoțit și de amenințarea cu sinucidere prin defenestrare, astfel încît lui Alex nu-i rămîne decît s-o lase în plata Domnului pe Maimuțica Nebună și să plece. **Shit!**

...Adolescentul Alex patinează pe gheața lacului urmîrind o shikshe. „Alexander Portnoy” se pare că e un nume ce-i trădează prea mult originea, așa că se hotărăște să se prezinte sub virilul nume „Alton C. Peterson”. Se împiedică de emoție, cade, își rupe piciorul și stă în ghips timp de șase săptămîni. **Shit!**

...Prima prostituată autentică pe care elevul Alex o va încerca! Bubbles Girardi! O avea sifilis? O să-l bată frațele ei? (Smolka, băiatul croitorului, zice că nu). O să-i toarne cremă de ciocolată și sirop acolo și-o să practice cu el jocurile nebunești? „De n-ar afla mama că m-am culcat cu o shikshe!” **Shit, shit, shit!**

...Mama Portnoy către tata Portnoy: „— N-o să-ți vină să crezi ce am citit în Cosmopolitan! Se pare că există persoane de sex feminin care sînt homosexuale!” **Brrr!**

...Pur și simplu, a făcut Alexander Portnoy o fixație pe fanteziile sale incestuoase? Philip Roth (autor, printre altele, și al romanelor **Goodbye, Co-**

lumbus, Letting Go și When She was Good) nu și-a propus să dea un răspuns clinic acestei întrebări. Și, bineînțeles, nu răspunsul propriu-zis contează, ci abilitatea senzațională cu care sînt minuite tabu-urile sexuale, religioase, morale, etnice etc. ale comunității evreilor americani.

Canavaua epică a acestui monolog psihanalitic și psihanalizabil pînă în pinzele albe este, la rîndu-i, un pre-text. Acțiunea — dacă se poate numi așa — se încheagă din nucleu narativ ca și autonome, iar figurația este cea tipică pentru mica burghezie evreiască, oscilînd între sărăcie și bunăstare, obstinație religioasă și **full contact**-ul cu atracțiile perversului „American way of life”: tatăl ratat, mama habotnică, sora urîită, cumnatul ambițios și ușor năting, unchiul — cel — bogat, verișorul — cel — frumos, prietenii cinici și șmecheriți, vecinii anti-semiți și agresivi et caetera. Toți aceștia — cu excepția mamei și a complexului oedipian pe care îl declanșează pisăloageala ei cotidiană — rămîn, practic, elemente de decor, pur exterioare. Nici unul nu poate penetra universul interior al lui Alex Portnoy, compus din cele 1001 de complexe fermecate. Narratorul este duplicatul polemic al protagonistului și (în) satisfacțiile sale de substituire sînt destul de străvezii. O unică voce animă întreg discursul romanesc, a cărui coeziune intimă o dă nu aerul de tandră și timidă miștocăreală, cît seninătatea arhetipală cu care autorul discută, într-o manieră masochist-auto-ironică, drama eternă a mereu rătăcitorului, inadapabilului, dezrădăcînatului copil al lui Israel.

Scandalul va fi fost imens la data apariției acestei cărți — borna și intransigența talmudicilor o va fi sancționat-o cu o asprime direct proporțională cu popularitatea de-a dreptul satanică a unei cărți ajunse la a cincizecea sau șazecea reeditare, într-un impresionant tiraj total de aproape patru milioane de exemplare. Deloc întimplător de altfel, cartea a intrunit, la superlativ, și consensul criticii.

Alături de un Bernard Malamud, Joseph Heller sau Allen Ginsberg (cel din **Kaddish**), Philip Roth este unul din exponenții de marcă ai „Jewish experiment”-ului contemporan, iar **Portnoy's Complaint** — cu toate că îmi displace profund acest termen — o capodoperă, chiar dacă, potrivit unui vechi proverb idiș, **ven der putz shtecht, ligt der sechel in dreed** (aprox. „cînd sexul se întărește, creierul în pămînt putrezește”). S-a dus tabu-ul, un amic supus, vai, tuturora...

Dan-Silviu Boerescu

VACLAV HAVEL

PROCESUL

Nu se întimplă asta adeseori și, de obicei, se întimplă atunci cînd puțin se așteaptă: ceva se desprinde undeva și, un anumit eveniment — datorită unei îmbinări neprevăzute a premiselor sale lăuntrice și, mai mult sau mai puțin, a unor întimplătoare împrejurări exterioare — acest eveniment depășește deodată limitele funcției sale în contextul cotidianului obișnuit, sparge carapacea a ceea ce trebuie și pare să fie și, brusc, își dezvăluie semnificația sa cea mai lăuntrică, și, într-o anume privință, simbolică. Și deodată, ceva, inițial deloc remarcabil, radiază cu o lumină neașteptată epoca și lumea în care trăim și, în mod surprinzător, evocă problemele lor fundamentale.

Aparent nu s-a întimplat nimic deosebit: înfățișarea a avut loc la termenul stabilit, a durat atît cît a trebuit să dureze și s-a încheiat așa cum a trebuit să se încheie: cu condamnarea acuzaților. Și, totuși, ceea ce s-a întimplat aici, sub privirile martorilor, atît de vizibil și cu atîtă insistență, firesc, încît acest lucru l-au simțit pînă și cei ce aveau cele mai puține motive să-și îngăduie așa ceva: această impresie, pur și simplu, a pluit în aer din primele clipe, întărîndu-se, nestăvilit, ceas de ceas. Și, lucrul cel mai ciudat — nu se putea face nimic împotriva: jocul, odată început, trebuia jucat pînă la capăt și, în cele din urmă, să dea în vileag și felul în care inițiatorii lui s-au incurcat în plasa propriului lor prestigiu: în loc să se încumete să curme întreaga poveste și să-și recunoască greșeala, au preferat să participe pînă la apăt la acest spectacol injositor, făcîndu-se de ocară.

Actorii acestui spectacol s-au trezit cu acest prilej într-o situație paradoxală: cu cît mai „cinstit” își jucau rolul cu atît mai evident scoteau la iveală importanța lor planificată transformîndu-se, încet-încet, în coautorii unui spectacol cu totul diferit de cel pe care și-l inchipuiau că-l joacă, sau pe care voiau să-l joace.

Ce trebuia să fie, inițial, în acest proces procurorul? Fără îndoială, purtătorul de cuvînt credibil și apărătorul „intereselor” societății, omul care să demonstreze în mod convingător spiritul scandalos al creației acuzaților, vulgaritatea ei, imoralitatea și consecințele ei antisociale.

Ce a devenit însă acest bărbat? Simbolul unei puteri îngimfate și meschine, ce urmărește și persecută ceea ce nu-i în stare să încorporeze în imaginea sa sterilă despre viață, tot ce-i insolit, riscant, original, neprefăcut și incoruptibil, tot ce-i lipsit de viclenie și prea exigent, prea deschis și prea misterios, tot ce-i prea aspru și prea delicat pentru gustul ei greoi, de fapt, tot ce e altceva decît ea însăși. Prin gura lui a vorbit aici o lume a manipulării spirituale, a oportunistului general, a istovirii afective, a banalității vieții și a falsei pudori morale; pe scurt, o lume a „stăpînilor”, a acelor stăpîni care, de cînd lumea, — fie că aveau pe buze fraze religioase, liberale, patriotice sau socialiste — au vrut să facă din artiști lacheii lor și împotriva cărora artiștii, de cînd lumea, s-au revoltat sau, cel puțin, s-au străduit să-i ridiculizeze. Acest bărbat indrăgît, lipsit de imaginație și umor, a stat în acest timp învăluit în mânia pe care, în mod tradițional, „stăpîniții” o îmbracă atunci cînd vor să se răfuiască la iuteală cu vreun fenomen creativ de nestăvilit; în mânia indignării patetice împotriva decăderii morale și a lipsei de respect față de „valorile” tradiționale...

Ce-au vrut oare să fie Ivan Jirous și prietenii săi, aflați pe banca acuzaților?

Categoric n-au vrut să devină, ca Dimitrov, eroi ce se transformă din acuzați în acuzați, aruncînd o zdrobitoare reflecție — mărturie asupra acestei lumi. Mă îndoiesc că au urmărit alt țel decît acela de a convinge tribunalul de nevinovăția lor și de a-și apăra dreptul de a scrie și a cînta cîntecele pe care le doresc. Ce trebuiau însă, să fie potrivit autoului acestui scenariu? Niște turbulenți pletosi, respingători, acea „pleavă” a societății, cum îi consideră domnul director al televiziunii, și de care orice cetățean serios se distanțează cu dezgust.

Dar ce-au devenit ei, în cele din urmă? O personificare, fără voia lor, a acelor forțe din lăuntru omului care-l obligă pe acesta întotdeauna, de a se regăsi încă o dată pe sine, de a se delimita în lume în felul său, de a nu se țirgii cu inima lui, de a nu-și înșela inima, de a spune lucrurilor pe adevăratul lor nume și de a pătrunde — așa cum a spus în fața completului de judecată Pavel Zajček — în „planurile mai profunde ale ființei”, să pătrundă acolo pe cont propriu și pe propriul său risc, cu conștiința că se poate izbi, oricînd, fie de rezistența „stăpînilor”, și a neînțelegerii obtuzilor — fie de propriile sale limite.

Ce-a vrut, în fine, să fie președinta completului de judecată? Am sentimentul că, inițial, a vrut să fie, pur și simplu,

un judecător obiectiv, care cîntărește fără idei preconcepute argumentele acuzații și ale apărării, depozitiile martorilor și ale acuzaților, și care pronunță o sentință dreaptă.

Ce a făcut însă din ea acest proces? Un simbol tragic al unei justiții incapabile să-și apere poziția independentă și să pronunțe asemenea sentințe care să rezulte din conștiința umană, civică și juridică a judecătorilor, un simbol al unei justiții conștiente de manipularea ei de către putere, dar incapabilă s-o infrunte, acceptînd, în cele din urmă de bună voie, rolul amar, de funcționar slugarnic al „stăpînilor”.

Ce trebuia să fie de fapt acest proces în totalitatea lui? De bună seamă, nimic altceva decît una din obișnuitele verigi ale practicii justițiare cotidiane deprinsă să schimbe destinele oamenilor, faptele și fărădelegile în vrafuri de dosare, anexe, procese verbale și paragrafe plictisitoare; de bună seamă nimic altceva decît o soluționare rutinieră a unui dintre sutele de cazuri judiciare similare. Acest aspect exterior s-a menținut o vreme destul de îndelungată: formal, a fost vorba, într-adevăr, doar de acele zeci și sute de depoziii scrise respectiv verbale, ocupîndu-se pe larg de asemenea probleme, cum ar fi de pildă: dacă la concertul **The Plastic People** de la Bojanovice sau de la Postupice ușile sălilor au fost sau nu închise.

Această fațadă a temeiniciei și obiectivității judecătorești a început însă foarte cînd să se autoînvinovătească, dovînd că nu e altceva decît o perdea de fum menită să acopere ceea ce reprezintă în realitate acest proces: o dispută tulburătoare cu privire la semnificația vieții omului; o evocare stăruitoare a dilemei: ce trebuie, de fapt, să-și dorească omul în viață: să accepte, tăcînd, lumea așa cum i se oferă și să se integreze în ea ca un obiect supus și ascultător — sau, avînd forța necesară, să caute să devină un subiect liber al alegerii vitale; cu alte cuvinte dacă are, pur și simplu „înțelepciunea” de a se încadra — sau dacă are dreptul de a se împotrivi în numele spiritului propriu veridicității umane.

Hradec, luni 11 octombrie 1976

În românește de
Jean Grosu

Continuare în numărul viitor

Un poet din Hong Kong: LI QING

LI QING s-a născut în China continentală, în anul 1933. „De la unsprezece ani m-a stăpînit demonul poeziei”, declară el. Prima culegere de poezii i-a apărut în 1946, cînd nu avea decît treisprezece ani, și era intitulată **Povestea florilor roșii, Honghua de gushi**. Au urmat alte cincisprezece sau șaisprezece plăchete de poezii și volumul antologic **Li Qing Shan Shui, Lumea lui Li Qing** — munți și ape, peisaj, — 1988.

La începuturile sale, Li Qing a fost profesor în școlile chinezești din Asia de sud-est. Apoi, brusc, în 1965, a intrat în afaceri. Activitatea economică în Singapore și în Hong Kong era incompatibilă cu poezia. A renunțat să scrie și, vreme de douăzeci de ani, a cunoscut succesul material și social, ajungînd președinte al Consiliului de administrație al unei companii cu patruzeci și trei de filiale și peste zece mii de salariați. Din 1984 s-a întors la pasiunea adevărată a vieții sale. În prezent, este director și redactor șef al revistelor **Lumea literaturii și Lumea poeziei, din Hong Kong**.

Li Qing descoperă natura prin poezia sa, poezia așa-zisă peisagistică reprezentînd un filon principal al poeziei chineze. Dar natura, firește, nu a fost niciodată în afara poetului Li Qing; această argumentație dintr-una din învățăturile filosofului antic Zhuang Zi potrivit-i-se și lui: „Cerule și pămîntul trăiesc laolaltă cu mine, și cele zece mii de lucruri (din univers) sînt una cu mine”.

Poemele lui Li Qing relevă, cum s-a spus, sensibilitate, inteligență și măiestrie unice, într-o forță imaginativă și un symbolism, derivate din lumea înconjurătoare. Poetul e mereu în căutarea părților frumoase ale naturii, și, descoperindu-le, le dăruiește semenilor săi într-o expresie simplă, neforțată, ferindu-se în mod evident de încălcări simbolice erudite, artificiale, sau de ascuțiri metafizice.

Li Qing reușește și în poezia sa, ca și în afaceri, prin vitalitatea proprie, prin preaplînirea inimii pus în virful pensulei minuite astfel, încît să re-creeze munți și ape în viziunea-i personală, poetul multiplicîndu-se pe sine, ca ființă sensibilă, inspirată.

**Nimic mai frumos decît
Bobocii florilor aprinse de seve**

**Emanînd parfumuri limpezi de floare
Sub suflarea vîntului — florile se
leagănă**

**În bătaia ploii — florile mai proaspete
Sub vîltoarea norilor —
Flori surzătoare, alintate**

**Noaptea în Hong Kong
Este mai frumoasă decît ziua
Stelele-nghețate de pe-albastrul bolșii
Nu-și găsesc perechea nici măcar
În noaptea stăpînind uscatul
Portului Aromelor —
Ce vrăjește inima oricui**

Ceața din Hong Kong

**Albă și deasă, ceața se învălătuțește
Și îmi pătrunde pe ușă, pe fereastră...**

**De-ți pui mîntea cu ea, crezînd-o voal,
N-al s-o uși în veci cu fierul de călcat
Nu vei putea să scoți dintr-însa apa
Și nu vei reuși a-i sta în cale
E umedă, pătrunde... și insinuează...**

**Lumina becului, ea o preschimbă-n
galben**

**Îmbracă digul într-un alb ca varul
Iar rana supurînd de sînge
O face prin învăluire petala unui
trandafir...**

Oh, nu, nici gînd să-mi poată place!

**Mi-e drag de razele de aur ale soarelui
Că pot pune pe fugă ceața din apăsatul
Hong Kong**

**Și-i dăruiește oceanului scînteietoare
ape ca de jad,**

**Pe cînd, cu flori de aur
Ornamentează norii ce-nconjoară
Muntele Taping**

**Doar soarele e cel ce îi oferă orașului
În cernerea-i de raze pe pămînt
Adevărată frumusețe.**

**În românește de
Mira Lupeanu**

Marele zid

**Marele Zid se întinde pe zece mii de li
Și-l port la mine-n suflet pe vece
La capătul de apus al țării dacă sînt
Întreg Marele Zid îmi umple, îmi
străbate gîndul**

**Năpraznic cum e Niagara
Torent bogat, neconținut**

Noaptea în Hong Kong

**Becurile roșii, trandafiri,
Becurile albe, gardenii,
Becurile galbene, violete, albastre
și verzi —
Strălucirea florilor în primăvară.**

**Hong Kong e o grădină decorată cu
becuri**

**Calea Lactee s-a mutat în Fluviul
Aromelor**

**Apa fluviului a crescut, s-a umflat
Stelele Căii Lactee licăresc în ocean
Farurile corăbîilor au țesut un văl de
lumini**

Oglîndite în apă, roșii și verzi.

moda, altfel

Sub egida florilor (IV)

MENTA; Minthe a fost o nimfă fermecătoare, iubita lui Hades. Cînd Persephona a aflat de infidelitatea soțului, a transformat rivala iubăreții într-o buruiană verde, blestemînd-o să trăiască numai deasupra pămîntului, departe de cel iubit, condamnînd-o să se tire etern printre ierburi, în căutarea lui. Dar Hades, apreciînd cum se cuvîne calitățile ei de amantă, în memoria dragostei lor, i-a dat floricele mărunte, rozalii, purpurii sau albe, și i-a mai dat un parfum puternic, cu puteri afrodisiace. Mirosînd frumos, fiindu-se printre alte plante, căutîndu-și

iubitul, s-a tot îmbrățișat cu ele (se mai cunosc și alte cazuri!). fiind cu temperament „năpraznic” și și-a creat o familie mai mare de trei mii de membri, toți cu frunze verzi, toți frumos mirositori, toți cu calități ce plac atât de mult omului. Și așa s-a ajuns la numiri care cit de cit să-i deosebească, printre care **Mentha spicata**, **Mentha piperita** și **Nepeta cataria** (Menta miței) — cea din urmă și mițelor le place, o folosesc ca medicament. Dar biata nimfă, biata plantă, pentru ceea ce a făcut, a fost considerată o iarbă a Sexului, „Sex Herb” (Nicholas Culpeper, 1616—1654). Arabii găsesc în **menta** lor — **Tudana**, numeroase plăceri, deși, contradictorii: aer împropătat, antifrodisiac dar și afrodisiac puternic, noroc, ușurarea muncilor femeilor cînd nasc, băutură sacră, accesoriu acțiunilor de magie, avort, un mod de a scăpa de muște, șobolani și șerpi, distrugerea talentului cuiva (răi sînt oamenii cu semenii lor dar ce au cu „biata mentă?”), provocarea unei pagube în casa sau viața dușmanilor sau un salut de „Bine ai venit!”, din partea

interferențe

Vizitînd muzeul „Petit Palais” din Geneva

această bijuterie plastică, din cartierul rezidențial al orașului, de pe malul locului Leman este creația unui singur om, rodul unei strădăni de o viață...

Cu devisa „Arta în slujba păcii”, acest lăcaș al artei și-a deschis porțile în 1968, în eleganta clădire „Second Empire” din 1882, încercînduse a se păstra atmosfera intimă a unei reședințe particulare, adaptată acum la cerințele unui muzeu. Fără a se altera fatada, s-au adăugat spații suplimentare, fiind săpate trei încăperi subterane, ceea ce a dus chiar la descoperirea unor vestigii antice.

Colecția, care în decursul anilor și-a cucerit falma, s-a dedicat artei franceze și europene din perioada 1880—1930, fiind împrumutată periodic, celor mai de seamă muzee de pe glob. Un tur ghidat începe la parter, cu sala impresionistilor de la Paul Cézanne, Gustave Caillebotte, Georges Espagnat, Henri Fantin-Latour, Armand Guillaumin, Edouard Manet, Maxime Maufra, Claude Monet, Auguste Renoir, Henri Toulouse-Lautrec, continuînd cu neoimpresionisti ca Maximilian Luce, Henri Martin, Paul Signac, Henry van de Velde, Theo van Rysselberghe.

Meritorie atitudine a lui Gustave Caillebotte, care instărit fiind, avînd pasiune de colecționar și fiind membru cu influență al grupului impresionistilor și-a susținut prietenii, adunînd o valoroasă colecție, pe care a oferit-o Muzeului Louvre. Poate astfel nu și-a valorificat propria creație, rămînînd un timp, în fundal. Totuși azi, talentul îi este recunoscut. „Podul Europei” pictat în 1876, care se înscrie între două perioade, de la clasic la modern, îl amintește pe Manet, prin alternarea griurilor și a negrului. Armand Guillaumin (1841—1927), un alt mare impresionist a rămas un timp în umbră. El a fost coleg cu Cézanne, Camille Pissarro, Claude Monet, Paul Signac și Van Gogh, prezent la „Salon des refusés” în 1863. În 1891, moștenînd o considerabilă avere, și-a putut permite să trăiască, după fantezia sa, absorbit de pictură, de parte de cercurile în care reputația artistilor se organiza...

Trecînd în Sala „Nabi”, ne întîlnim cu Eduard Vuillard, Sérusier, Gauguin, Emile Bernard, Bonnard, Maurice Denis, Felix Vallotton ca și cu sculptorii: Georges Lacombe și Aristide Maillol. Termenul „Nabi” pleacă de la tălmăcirea în ebraică „profet” și s-a dat acestei mișcări, în 1881.

Maurice Denis, teoreticianul grupului, îndeamnă la acoperirea suprafeței cu culori, înainte de toate, și la o anume grupare a formelor. Se remarcă stilul post-impresionist în lucrarea lui Felix Vallotton, în „Portretul lui Thadée Nathanson”, cit și în „Copacul”, lucrări care au fost expuse la expozițiile Muzeului „Petit Palais”, în muzee europene și americane. Următoarea sală este dedicată lui Louis Valtat (1869—1952), premergător al fovistilor, figurînd în 1905 la „Salon d'automne”, alături de Matisse, Marquet, Vlaminck, Friesz, Manguin. „Stîncile”, tablou pictat în 1902 a fost o lucrare revoluționară, pentru acea perioadă prin îndrăzneala desfășurării culorii și dinamica compoziției ca și „Baigneuses” (Femei la scăldat) (1905), prin linie. Figurile amintesc de Cézanne. Raoul Dufy are cu două lucrări care oferă posibilitatea de comparație între stilurile a două epoci distincte. „Plajă la Marsilia” (1905) precede fovismul, dar rămîne tributară ideilor post-impresioniste. Maurice de Vlaminck (1876—1958) în „Pasajul la 14 Iulie” dovedește trecerea la o epocă de libertate, cînd culoarea a invadat pînza, într-o explozie de bucurie.

În primul subsol se remarcă doi artiști elvețieni: Rodolphe Théophile Bosshard (1889—1960) și Maurice Barraud (1889—1954), primul cu „Escalor” (1922), etalînd un stil vaporos, cu fluide transparențe și al doilea cu „Femei la scăldat” („Baigneuses”) (1928). Van Dongen se impune cu „Portretul lui Commodore Drouilly” (1926). În acest subsol marea sală este dedicată „școlii de la Paris”, care în Montmartre a fost favorizată de prezența lui Delacroix, Géricault și Gavarin, înaintea lui Degas. Locul de onoare îl ocupă Alphonse Quizet (1895—1955), care a fost primul din cei ce au adus falma „Școlii din Montmartre”, și care l-a influențat pe Maurice Utrillo. „Bulevardul Serrusier”, lucrarea lui Quizet este o introducere în pictură ce va veni odată cu „Teribila Trinitate”: Utrillo, Valadon, Utter.

Tot în „Școala din Paris” s-a dezvoltat cubismul, începînd cu André Lhote, care prin lucrările sale cit și prin spiritul pedagogic imprimat în Academia sa de la Paris a influențat mai multe generații. Cu André Derain ne aronim de „fovism”. În „Nud blond culcat”, se constată trecerea de la faza de fervoare expresională la una de expresie individuală, Interloară. Kisling, Foujita, Chagall și Mane Katz atestă contribuția străină, numeroasă, care a făcut din Montparnasse răscrucea lumii artistice.

Foujita (1886—1968) apreciat în Japonia, devenit apoi celebru la Paris, între cele două războaie, a trecut de la un stil delicat, la unul agresiv. Caracteristic este un „Nud întins cu pisică” (1924), aceasta fiind una din „preparate ale artistului: nudul și pisicile.”

Marc Chagall (1887—1985) este unul din cei mai mari pictori ai sec. XX. Originar din Rusia el s-a bucurat de o lungă carieră, în care a excelat prin interpretarea poetică, în gamă minoră ca și în gamă majoră a existenței umane.

Mane Katz (1894—1962) a venit la rîndul lui din Ucraina în 1913. Lucrările sale expresioniste excelează într-un colorit strălucitor, de un intens lirism. În afară de peisajii el a ilustrat aspecte din viața evreilor din „Vechiul Testament” și din folclorul iudaic.

În cel de-al doilea subsol îl găsim pe Douanier Rousseau, pictor descoperit de Picasso revînd vigurosul său stil naiv în lucrarea „14 Iulie” (1935) cu emoționante accente de adevăr, originalitate și varietate de expresie.

Printre neoimpresionisti, „pointillisti” (1884—1886), Georges Seurat a fost inițiatorul acestei mișcări, iar Paul Signac, cel mai fidel discipol. Theo van Rysselberghe, artist belgian a jucat un rol important în istoria neoimpresionismului, îndeosebi în „Portretul Irmei Sethe” (1884).

Iată cum această elegantă reședință „Second Empire” a devenit unul din cele superioare așezăminte de cultură din Geneva. Edificiul dispus pe șase etaje a fost dotat cu instalații moderne, atît în ceea ce privește prezentarea exponatelor cit și pentru conservarea lor. De la Renoir la Kisling și Picasso, se desfășoară o panoramă a artei moderne, de la maeștri la artiști mai puțin cunoscuți, care sînt puși în valoare, fără prejudecăți. În luxosul local se reuneste „Asociația Petit Palais” cit și „Clubul Saint-Victor”, care oferă membrilor săi numeroase avantagii. În acest cadru se organizează expoziții cu vînzări, expoziții temporare, tematice, personale și colective, la care iau parte și artiști contemporani.

Vizitarea acestui muzeu se impune cu necesitate pentru iubitorul de artă pe care pașii îl poartă prin Geneva, aceasta fiind totodată un omagiu adus creatorului său Oscar Ghez de Castelnuovo.

Matilda Ulmu

prostul obicei să aleagă cele mai bune vinuri, pe care bărbații le voiau pentru ei”. La petrecerile între femei, gazdele, ca să anunțe că „the party” e terminat, ofereau invitatelor frunze de mentă, ca să fie mestecate, să le scape respirația de izul vinului, înainte de a fi sărutate de soți. **Franțuzoaicele**, vorbind despre prostituatele din secolul XVII, își petreceau multe după-amieze uscînd frunze de mentă sălbatică, cu care umpleau pernele **desmățului** profesionist. Ele păreau „răcoroase” în fierbîntele nopți pariziene dar „îi făceau pe consumatori, aproape sălbatici” (ca sexualitate, bineînțeles). **Gardea Mint is an Herb of Venus.**

Corina Cristea

Lucrașorul 15

IMPRUDENȚA DE LA PRAGA

În tot decursul anului 1969, și bună parte din 1970, am umblat prin lume, prin cea occidentală bineînțeles, ca să duc la capăt o **Călătorie la centre**, alcătuită din mai bine de treizeci de întrevederi cu reprezentanții cei mai luminați ai literelor, artelor și științelor contemporane. Călătorie care a însemnat pentru mine o transformare lăuntrică, urmare a traumatismului pe care mi l-a provocat acel drum, adevărat itinerar inițiativ ducându-mă către un eu însumi greu de descifrat în alt mod decât acela al vechiului itinerar către adevăr care-l dusesse și pe Dante dela rău la mai bine și dela acesta la binele suprem, la ultima posibilitate de cunoaștere. Socoteam că numai urmând această grea cale puteam avea șansa de a descoperi, la capătul ei, imaginea vie a unui adevăr la care nu poți ajunge decât dând vâluri de întunecare la o parte, des-văluind (altecăia), în același fel în care un sculptor desvăluie chipul statuii înlăturând, unul după altul, straturile de piatră care-l împiedică să dea de ea. Ajungerea la cunoaștere face parte — mi-am dat seama atunci — din asprul urcuș pe care scriitorul, ca și orice alt cercetător al adevărului, îl are înscris în propria lui condiție, din însuși momentul în care deschide ochii către viață. Astfel, viața scriitorului nu e decât o cale către bine, sau către rău, după cum propria lui personalitate va ști să-l îndrumeze, să-l ocrotească, să-l ispitească, să-l mântuie sau să-l condamne. **Polemio** este subtilul fiecărei vieți în parte și stă, mai ales, înscris pe destinația aceluia care și-a dedicat energiile căutării, în numele unei limpeziri personale care implică, întocmai unui fidel recurs la oglindă, posibilitatea de a reflecta binele aflat, sau răul căutat, în mirifica stare de asediu care ar fi, pe plan colectiv, destinul colectivității din care scriitorul face parte. Cine nu înțelege acest lucru nu e scriitor, ci un simplu scrib.

Îmi cer scuze pentru acest lung preambul, însă cred că era necesară o punere în scenă. Mă aflu deci, în decursul acelei călătorii, în vara lui 1969, la Horw, în Elveția, lângă Lucerna, unde își petrecea vacanța matematicianul Ferdinand Gonseth, una din personalitățile dominante ale cărții mele și despre care a scris un studiu foarte precis Clara Dan. (E vorba de „Neoraționalismul” apărut în 1963). „Neoraționalist”, scrie Clara Dan, consideră cunoașterea drept un proces deschis, infinit, dar... un proces progresiv prin care se **aproximează** tot mai strâns obiectul. Neoraționalismul este curentul care și propune ca scop să surprindă **modalitatea creșterii** cunoștințelor, secretul dezvoltării cunoașterii. Este o metodă antipozitivistă, foarte apro-

pe baza unei permanente treceri dela o incertitudine la alta. Izolarea în eroare, urmată de transformarea spațiului sovietic într-o insulă de entropie, au dus, în modul evolutiv cel mai natural, la deteriorarea tragică în care, din păcate, ne aflăm și noi angajați.

Înțelegând acest lucru, îmi povestea Gonseth în timpul acelei lungi vizite dela Horw, urmată de o masă la Lausanne, câteva luni mai târziu, Cehii au fost primii supuși sovietici care au încercat să iasă din teribilul proces de degradare a ideologiei și, datorită permanentizării ei la putere, a Statelor pe care complicii dela Yalta i le dăduseră în seamă. Astfel încât, în 1967, un an înainte de uciderea primăverii dela Praga, Gonseth a fost invitat de Universitatea cehă să-și expună în fața unui public foarte restrâns, de specialiști, principiile și ideile formând

piată de metodologia pe care o putem extrage din tehnica însăși a fizicii cuantice, duce la „adausul subiectiv”, la „ceea ce adaugă subiectul la cunoașterea obiectului”, proces desigur deformativ, însă în același timp creator, perturbator dar și constructiv. Cine se opune acestei metode deschise împiedică creșterea către adevăr. Orice tehnică a cunoașterii, orice ipoteză chiar, trebuie înlăturată din posibilitățile gnoseologice ale unei anumite contemporaneități în momentul în care ele se dovedesc a fi contraproductoare, dogmatic împiedicătoare de progres. Astfel freudismul a ținut în loc dezvoltarea psihologiei, în momentul când fanatici speculatori ai cercetării și ai metodelor psihanalitice, au făcut din ea o **ultima ratio** deformatoare, o metodă închisă. La fel și marxismul.

Marea dramă a marxismului a fost aceea de a nu fi acceptat niciodată niciun fel de situație în incertitudine. Una din obligațiile noastre morale cele mai permanente actuale, spunea Gonseth, este aceea de a rămâne în incertitudine. Marxiștii au preferat permanentizarea în certitudinea dubioasă a materialismului dialectic, filosofie închisă din care au fost dați afară nu de Gorbaciov, cum se crede, ci de dezvoltarea însăși a ființei, de progresul către adevăr, care se formează în timp

împreună o filosofie sau o metodă deschisă, opusă izolaționismului marxist. Expunerea avea loc la Institutul de Filosofie al Universității, deținător al secretelor ideologice care țineau în loc dezvoltarea țării și a întregului spațiu nefericit pe care Lenin și apoi Stalin îl dedicaseră filosofiei închise, antiprogresului total.

„Acele persoane reunite acolo, îmi spunea Gonseth, urmăreau, încă din 1945, progresele metodologiei deschise și își dădeau seama că marxismul trebuia să fie revizuit, în sensul unei obiectivități crescânde. Fiind aceasta, bineînțeles, un principiu contrar marxismului, Cehoslovacia însăși este, îmi spunea, contrariul unei metodologii deschise, un sistem care se confundă cu o țară, supusă unui centralism sistematic și unui fel de organizare cu totul închisă și imobilă. Ceea ce oamenii de știință cehi doreau dela mine era să găsească o justificare a intenției lor de independență. Lucru imposibil de realizat dacă nu și-l bazau pe o perspectivă științifică. Ceea ce doreau în fond era să fie autorizați de autoritățile superioare, adică politice, să porceadă la o reformă în numele științei, având în vedere că în acele țări numai știința poate determina o atitudine politică. Important era să susțin științific ideile pe care ei intenționau să le adopteze. Cum se putea

trece dela știință la filosofie și dela aceasta la ideologie?”.

După conferința lui Gonseth a urmat o lungă tăcere. Nimeni în sală nu îndrăznește să aprobe, și nici să conteste adevărurile pe care Gonseth le expusese, în numele științei celei noi care domina Occidentul și de care lumea marxistă era atât de departe. În sfârșit, un profesor tânăr a luat cuvântul: „Vați dat seama desigur că nu suntem cu totul și cu totul de acord cu teoriile dumneavoastră. Totuși, unii dintre noi ar fi gata să vă urmeze”. Mare curaj, evident, într'un moment ca acela, în care Cehoslovacia se pregăteau să afirme o primăvară ideologică din care, după cum știm, nu s'a ales nimica. Totuși, spunea Gonseth, ceva era pe punctul de a se petrece, într'o lume ferecată în care ideile trecuseră peste zid, dând mărturie de nevoia absolută a gândirii științifice de a se deschide către morală și către exigențele spiritului. Un filosof occidental, unul din antistructuraliștii fundamentali ai acelor ani de formalism axiomatic, care au făcut alături gândirii europene, fusese chemat la Praga în ajunul faimoasei primăveri. Era cu siguranță prea devreme. Deși carnea socialistă căzuse depe trupul monstrului, scheletul se afla încă în bună stare. **Incompletudinea**, cum i-ar fi spus Gonseth, se substituia cu încetul falsei, dar gigantice și amenințătoare înjghebări marxiste. Din iluziile de odinioară nu mai rămăseseră în picioare decât poeziile ideologizate și monstrii dela putere. Erau, împreună, puternici și goi. Metodologia deschisă, din umbra catedrelor și a universităților apusene, își manifesta la Praga prima ieșire din conformism. Cîțiva ani după aceea, umilirea Cehilor liberi avea să fie mutată pe planul de înfringere ultimă pe care patria socialismului a fost situată de catastrofa din Afganistan. Niște pători de capre aveau să dea lovitura de grație unei fărâdelegi universale care a fost pe punctul de a distruge cele mai tari esențe europene. Până și România s'a dat de ceasul morții în cumplita înclăstare. Dar, cum se întâmplă întotdeauna, din mici infruntări cotidiene, pe câmpurile de bătaie ca și pe câmpiile adevărilor naturale, grăul termină prin a se alege de neghină. Sfârșitul structuralismului a anunțat alte sfârșituri, mai vizibile și mai sângeroase. La Praga, în 1967, un om de știință depunea la Universitate o sămânță care, cu timpul, a devenit expresia legală a unui Stat. Poate că nimeni, la noi, nu cunoștea această simbolică întâmplare. Cu douăzeci de ani înainte, istoria se întorcea, în idee, către izvoarele ei de adevăr.

Mă gândesc, scriind aceste rânduri pentru cititorii mei din Țară, la rolul covârșitor pe care l'a avut știința în răsturnarea tiraniei, vreau să spun a minciunii. În cartea pe care o scriam pe atunci, astfel de întâmplări simbolice sunt tot atât de numeroase cât și capitolele ei. Toți cei pe care-i întâlnim, „centrelor” pămîntului din acel început de schimbare, dădeau mărturie de același elan vital. Știința restaura fața lumii. Numai poezii încapsulate și politicienii dela putere nu bănuiau și nici nu simțeau marea fierbere care dădea Europei, în cadrul subțire și subtil, minoritar și sigur de el însuși, o iluzie către viitorul pe care ele îl pregăteau și din care se trag și durerile noastre pline de speranță. În 1969, pe undeva, între Praga și neant, stătea să răsară 1989, din care și mai multe, și mai profunde urcări în spre adevăr se vor desprinde în curînd.

fața și profil

L'italiano vero

Dintre toți criticii români, Laurențiu Ulici are cel mai mare procent de erori de apreciere. Asta pentru că, dacă 100 de adolescenți netoți îi trec pragul 90 pleacă încurajați că printre versurile lor inadmisibile există și un sfert de cuvînt care ar putea, vreodată, să le aducă marea consacrare. Încă de cînd juca șah și pronosport la **Contemporanul** biroul îi era plin de tot felul de veleitarii care se bucurau de nemeritarea-i atenție. La afită popor de aspiranți, sigur că Laurențiu Ulici, fiind generos cu toți, a mai descoperit, după legea numerelor mari, și cite un talent

de excepție, precum autorul acestor rânduri.

Pe cînd am început să-l arăt poeziile și piesele pe care le scriam nu-l citeam, nu-l citeam și sînt convins că, indiferent cîte cărți ar tipări, dicționarele anului 2100 îl vor menționa ca „puternic jucător de bridge și belotă, comentator politic”. Spre deosebire de extraordinara lui fluentă la vorbire (fluența ideilor adică, nu dicția!), Laurențiu Ulici scrie complicat, pentru cititori inteligenți, atenți și odihniți. Cea mai bună carte a lui, **Biblioteca Babel**, este și cea mai dificilă, din cauză că fraza scrisă nu poate strînge toate nuanțele pe care le are cuvîntul spus.

De cînd s-a apucat să scrie eseuri politice și și-a lăsat barbă, mulți mustăcioși au început să mustăcească împotriva lui, vai de Viața lor. Pentru Laurențiu Ulici literatura, politica și bridg-ul nu sînt vocații ci forme ale spor-

tului. La fel și pasiunea pentru urmărirea și comentarea debuturilor și clasificările „pe promoții”, clasamentele și contra-clasamentele Nobel. Pentru Laurențiu Ulici literatura este un (prono) sport în care criticul are orgoliul de a înregistra în fiecare săptămînă 13 exacte.

Si totuși virtualul director al nu-știuce din Italia, unde promite că pleacă, este un pronosportist păgubos pentru că niciodată echipele și jucătorii pe care mizează nu vor putea juca la cota entuziasmului său.

Genul în care Laurențiu Ulici strălucește este pamfletul, păcat că, fiind o fire blîndă, în ciuda propriilor declarații, îl practică prea rar. Neajungînd romancier din putoare și nici pamfletar din milă față de cei (toți) mai săraci cu duhul, Laurențiu Ulici are foarte mulți prieteni ceea ce, bănuiesc, îl încîntă la fel de mult ca o pagină reușită. Proba-

bil că prietenia este adevărata sa vocație. Astfel, introducînd cu intenții drastice o condică de prezentă la **Luceafărul** ce onor conduce, a semnat-o, singur, zilnic la ora opt timp de o lună și apoi a continuat să vină la opt și să plece la cinci dar a eliminat condica.

Filmat în Maramureș, la Rona, printre merii din care cad după Newton, fructele făcătoare de horincă, Laurențiu Ulici ar fi la fel de telegenic precum eroii filmelor de karate care-i plac atât de tare.

Horia Gârbea

P.S. Punîndu-mă în acest subsol de pagină, în locul îndrăgitei sale rubrici de bridge-politic, Laurențiu Ulici mi-a interzis s-o încep cu persoana sa. Din păcate atavismele fanariote m-au împiedicat să fac altfel, ce vreți! Mai bine considerați că rubrica a debutat săptămîna trecută.